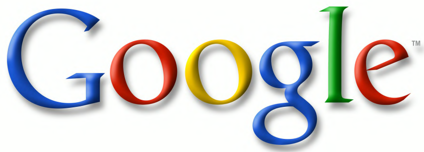

L. MYLIUS-ERICHSEN

VESTJYDER

SMAA FORTÆLLINGER OG SKITSER

KØBENHAVN
GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)
TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)
1900

VESTJYDER

HAVET

Jeg elsker Fladens Dejlighed
og Dybdens Perspektiv
og Havets vilde Vande
ind imod aabne Strande
og lave Klitters Rande,
— langt mere end det aner mig
er den Natur mit Liv!
Alt ligger dér og maner mig
og Rejseglæden raner mig
og vil mig overmande:
Skriv, skriv!

Mit Hjærtes hele Kærlighed
og al mit bedste Liv
har Hjem i flade Vuer
med Vestenstorm og Skyer,
med smaa forfaldne Byer,
som ligger skjult og bader sig
i munter Smaatings-Kiv.

Kan hænde, Byen hader mig
og ingen Skyld forlader mig
— den bér dog, naar jeg flyer:
        Bliv, bliv!

Det flade Danmarks Dejlighed,
    det dybe Perspektiv,
mit jydske Hjem dernede,
den brede, brune Hede
med Fjord og Flække-Rede
og Aa, som Farvej baner sig
    imellem Engens Siv,
— alt ligger dér og maner mig
og Rejseglæden raner mig
og véd saa ømt at bede:
        Skriv, skriv!

Der haster gennem Natten et Tog af vilde Storme,
og ned ad Taget rasler en Regn af løsnet Kalk,
hen over Himlen krydser Lynildens gule Orme,
— jeg vaagner angst og hører de mange Lyd sig forme
som Havets Brændings-Bulder og Skrig af Ørn og Falk.

Det er, som laa jeg hjemme i Barnesengens Dyner
forskræmt af Havets Vælde, naar Storm faldt paa i Høst,
og mørkeræd og hidset af onde Drømmesyner,
til Moders Stemme kaldte: Staa op, mit Barn, det lyner!
og jeg kom ned i Stuen til Lampens lyse Trøst.

Det er, som Byens Vægter i fuld Mondur jeg kendte,
naar han ved Døren mældte sit: Stranding ved æ Hav!
som skælvede jeg atter i Spænding ved at vente
paa Fader, som fra Havet Rapporten skulde hente
om Skibets Hjem og Navn — og hvad Havet tog og gav.

— Ja, Havet, naar det pisker mod Klit en sølvhvid Fraade,
der bores dybt i Sandet og løsner Lér og Klæg,
saa Gaard og Hytte ryster, og Bonden trygler: Naade!
saa Skibet over Revlen véd ingen Redningsmaade,
og skingre Dødsraab skælnes som Brøl af saaret Kvæg.

Og Havet, naar i Magsvejr de dybe, grønne Vande
er som et Prismeknippe, der fanger Solens Glød!
— Ved dette Hav vil evigt min Længsels Baade lande:
— — Ak, disse Aftenskyer med sælsomt gyldne Rande
og disse lyse Nætter med Gus af Havets Skød!

— — —

Nej, den kan aldrig elske de lumre Bøgeskove,
det fede Ø-Lands Agre og Sundets smalle Streg,
som leved al sin Barndom nær Havets bidske Vove
og kaldte Lyng og Graner for dejligste Alkove
og syntes, Strand og Klitter var bedste Sted til Leg.

Thi Havet tog hans Hjærte og synger i hans Stemme,
det ligger svøbt i Barndommens fjerne Mindeskær,
— han hører Rytmer klinge og synes, han er hjemme,
og alle stille Tanker om svunden Fryd er fremme,
og Hjærtet holder Andagt som paa en Pilgrimsfærd.

HVOR DEN GAMLE
OG DEN NY TRO BRYDES.

Det er en Blæstvejrsdag paa Skagen. Fra Fyrtaarnet yderst ude, hvor de lave forpjuskede Klitter falder hen i bred Forstrand, har man frit Blik til alle Sider. Her mødes to Kystlinjer, Havet klemmer dem sammen til en smal Gren og lukker sig over den. Her ender Landet. Men langt frem under Søerne presser Grenen sin Sandryg i Bugt og Kryds, klamrer sig fast, vil ikke vige. To Have brydes her, i et vildt Brus tørner de sammen, Skagerrak og Kattegat, kystlangs er alt som én hvid Fraade i et tirret Rovdyrs Gab, der vil opsluge Landet. Aarhundreder har Kampen staaet paa, Jævndøgnsdage og Vinternætter, men Grenen gav sig ikke, den jydske Forpost øverst mod Nord holdt urokkelig Stand, Landets yderste Odde blev gennem Tiderne.

Oppe i Fyrtaarnet sidder man lunt og godt saadan en Blæstvejrsdag i September. Solen brænder den tykke Spejlglaskuppel varm og flimrer og gnistrer i hver sleben Kant og hver brudt lille Flis. Lige udenfor hvisler Blæsten, dybt nede i Taarnet er der et evigt

syngende Brum, en sydende Boblen af alle Vejrets Ly og de favnsvære Mure skælver fra Grunden, dirrer Ryk og Stød, uafladeligt.

Der er øde og aabent her ved Grenen, hvor de t Have brydes. Ødest og vildest er Havet mod Vest Det østlige Hav en venligere, mildere; det har runde sig ind og søgt Læ i den dybe Aalbækbugt. Her dreje Kuttere og Dampere bi og ankrer op, naar ondt Vej kommer strygende vesterfra. Bag et dejligt gammel Fyrtaarn, hvidt og kantet og af stor malerisk Virkning i Landskabet, ligger Skagen By dukket ned i Sandet en Klump røde Tegl og gule Vægge, der flammer stærk i Aftensolen. Sydefter løber en lav og langstrakt Klit række, ned mod gamle Fladstrand Fæstning, ned ti Bangsbobankernes kraftige Drag. Dèr nede og sønder for Bankerne begynder Østjyllands fede Jord. Og Jorde er tryg, Kattegat sætter aldrig for Alvor en Tand i diss bovnende Kyster.

Men fra Skagens Gren langs Vesterhavet, hel Kysten ned til Blaavandshuk og Fanø, er Jorden skar Landet blegt og stridt, Havet en graadig Nabo. O Folket her er et andet end Østlandsfolket. Kattegatt kan blive hvid i Toppen, det skræmmer dog ingen ind paa Kysten, men Vesterhavet gør mørk og tung c ensom.

Det er langs Vesterhavet, den ny og den gam Tro brydes . . .

Højt oppe i Skagens Fyrtaarn sidder jeg og sér u over de to kæmpende Have. Og Landets Vestkyst s jeg, nøgen, forblæst, forbidt, saadan som jeg véd, de drager sig mod Syd, saa langt Landet er dansk — de

vide, strænge Strand, de tunge, træge Vestjyders Hjem, ɔm jeg har kendt og holdt af al min Tid . . .

Nu gaar Solen ned. Hen ad Jorden ligger Skæret ədlig-varmt og blaalig-koldt, med Efteraarets skarpe ;rænse mellem Lys og Skygge. En Flok hvidbrystede .ovmaager kommer flyvende vesterfra ligesom skræmte. Havstokken paa Skagens Sønderstrand søger de Føde, e strejfer Brændingen i rasende Jag, tumler ind mellem verandre, mødes, flyr, kriges og er Venner, svømmer, ykker, løfter sig i Sværm som et Skumbrus fra Revet – alle disse hvide Glimt under graa, bredt spilte 'inger! Og mellem de underste Revler rejser Graaelen forsigtig sit lille glatte Hundehoved med de runde lanke Øjne, rejser sig skulderhøjt, stirrer til alle Sider, ıapper den Brisling, Maagen tabte, og er borte igen.

Fyret er bleven tændt, det er forbi med Dagen. kagboen har Vaaddet paa Land og bytter Fangsten ... [jem til Byen gaar man, sagtmodig og tung, i Buldret g Mørket.

Og oppe i Gavlværelset med den vide Udsigt etter jeg mig i Halvmørket og lytter til Havet. Og kriver:

Saa læmpeligt dønner Havet i Dag,
det dukker sig mygt under kruset Spejl
og klukker og snøfter om gamle Vrag,

dybt ruger det over Braad og Brag,
mens Kutteren krydser for dovne Sejl,
og Solen flammer paa røde Tegl.

Saa varslende stille er Strand og Klit,
Vaaddet er bjærget og Baaden forladt,
og Dagen ebber med sagte Skridt —

da glimter der frem et hvirvlende Hvidt,
østerud lysner det Kattegat.
Det er Jævndøgnsstormen! Og nu er det Nat.

*

Et Sus af Vind, et Brus af Vand med brede Brændingsfald!
Det er, som Jorden skjalv og brast
for Havets Drøn og Vejrets Kast.
Det er, som Verden stønned tungt i dybe Tordenskrald.

En Fugl, der skreg, og Kvægets Brøl og Smældet af en Dør!
En sær og søvnløs Nattefryd
at skælne Mørkets skingre Lyd
til denne dumpe Grundakkord af vrede Revlesøer.

— — Om Vesterhav og Skagerrak nu sprængte Vold og Værn
og jævned ud fra By til Bavn
og fraaded Kattegat i Favn
og søndermalte Folk og Fæ dybt i sin Kæmpekværn!

O, denne Nat! Og Mørkets Lyd! Og Vindens Hyl om Gavl!
— Men sént, naar Dagen gryr af Hav,
har Jorden redet Stormen af,
og overmodigt aander da det rædde Kryb og Kravl.
— — —

Der levede en Gang i gamle Dage langs den jydske Vestkyst en Klitbefolkning, som var kendt viden om — men ikke for sine Dyders Skyld. Det var Mennesker, fortalte man, som boede et godt Stykke Vej vesten for Lands Lov og Ret. De levede af Havet som Vestkystfolk siden dem, men ikke saadan, at de drog ud og fiskede i skrøbelige Baade, var nøjsomme Slidere, var indesluttede, faamælte, stolte; heller ikke saadan, at de reddede Søfolk og Skibsgods fra Forlis, vovede Livet, var Helte, som Staten pensionerede, og Landets Digtere besang, og Turister og Badegæster faldt i Henrykkelse over. De levede af Havet paa den Vis, at de gik til Stranden, i Stormvejr og Morgnerne derefter, og uden videre tog, hvad Havet gav — ikke Strandtyveri i det smaa, Pilleri og Pindebrænde, saadan som det drives i al Beskedenhed den Dag i Dag, men rent og skært Ran, Strandrov, Rovmord: en Spade i Nakken paa hver forlist Sømand, der drev forkommen og afkræftet i Land fra en vellastet Bark, grundstødt paa yderste Revle . . . Ind i Klitten, ned i Kviksandet med den døde, den dræbte — saa var Skibet jo »indstrandet uden levende Folks Medfølge«, og Klitboerne bordede Vraget, bjærgede løst og fast, saalænge de orkede, og lod saa Havet besørge Ophugningen af Skibsskroget derude i Brændingen.

Saadan fortælles der. Men det er meget længe siden, Vestkystfolket drev den Haandtering. Fra dette Aarhundreds Begyndelse vidste Sømanden godt, at han kun havde Revlerne at frygte paa den jydske Vestkyst. Lang Tid før vort Redningsvæsen ved Vesterhavet fik fast Ordning — det var i Fyrrerne og dér

omkring — har vestjydske Fiskere af egen Drift ofret sig for Skibbrudnes Frelse og gjort Forfædrenes Uret god igen. Og i Redningsvæsenets Beretninger fra det sidste halve Aarhundred kan der læses om mangen modig Bedrift, der tjener Vestkystfolket til Ære.

Men en grovere Slags Mennesker, voldsommere og brøsigere end det meste Oplandsfolk i Danmark, dertil mere oprindelige, af stærkere Drifter, men gennemgaaende mindre oplyste, har Klitboerne været frem gennem alle Aarene, helt op til de seneste Tider. Et ejendommeligt Folkefærd, som disse Mennesker er, bliver man ikke klog paa dem, blot fordi man ligger en Sommermaaned ved Havet og »studerer« dem. De fleste Skildringer fra Vestkysten, som flyder Landet rundt i Bøger og Blade, er derfor ogsaa mere romantiske og ud i det Blaa, end de er strængt naturtro. Drachmann, der her én Gang for alle har slaaet Billedet op, har fundet mange Efterpjattere. Havet har han skildret ægte og gribende som ingen dansk hverken før eller senere. Men Fiskerne derovre har han i mange Maader fortegnet og malt i for straalende Farver, gjort dem altfor overnaturligt stærke og stolte, fortalt om dem med blændende Kunst mere end egenlig i realistisk Sandhed. Adskillige andre har da ogsaa lange Tider haft Penselen i den Drachmannske Palet.

Spørger man, om nu ikke al denne Forgyldning og Forgudelse har skadet Fiskerne, da vil de, som kender Fiskerne nøje, svare jo. Mange af dem er blevne udvendige og kunstlede, de føler sig som »Seværdigheder«, næsten som Nationens Afgudsbilleder. De talrige Fremmede, som for en Uge eller to slaar sig ned ved Havet og er

paa stadig Jagt efter Michael Ancherske »Typer«, efter ægte Drachmannske »Naturbørn«, hvem de udfritter og ødsler Smaapenge og skruet Beundring paa, de har ikke gjort Fiskerne vel.

Og dog — det er ikke Turiststrømmen, der bør stanse, saadan som Drachmann ønsker det for Skagen, men det er et forældet, romantisk Syn paa Fiskeren, hans Dont og Kaar, der bør afløses af et nøgternt og reelt. Det er vore Digtere og Landets hele Befolkning med dem, der bør indse, at Husmanden som opdyrker Heden, Fyrbøderen dybt nede i vore Damperes Helvede, Fabriksarbejderen ved de hamrende Maskiner, Haandlangeren, der bærer sin Dragt Sten til fjerde Sal, at de alle lever lige saa nøjsomt som Fiskeren eller har et lige saa farefuldt Erhverv eller et ofte langt strængere Slid gennem alle Aarets Dage. Og saa har de Oplysning, politisk, social, kulturel. Men de fleste Fiskere er stok-konservative, ubevægelige, ikke synderligt vindskibelige uden for deres knebne Næringsvej, ikke direkte berørt af grundtvigsk Folkeoplysning og uden stærk politisk Interesse.

For Vesterhavsfiskeren er de ældre Tiders Overtro, det Drachmannske romantiske Hav-Sværmeri og den ny indremissionske Lære Afarter af samme Naturmystik, der har Magt over hans Sind, dèr ovre i barske, ensomme Egne. Men det er paa Tide at forstaa, at han ikke trænger først og fremmest til hellig Fordummelse, kritikløs Forgudelse eller moderne Oplysning, men allermest til forbedret Erhverv, til stærke Baade, til Moler og Høfder og Havne — saadan som Hedebonden trænger til Mærgelbaner, Fyrbøderen, Fabriksarbejderen,

Murhaandlangeren til kortere Arbejdstid og højere Løn! Saa vil Oplysningen og dens Goder komme senere af sig selv, og Fiskerens aandelige og legemlige Ladhed være borte med det samme.

Saadan som jeg fra min Barndom og første Ungdom mindes Klitboen, Vesterhavsfiskeren, naar han gjorde Købstadbesøg i Ringkøbing eller var hjemme hos sig selv, saadan tror jeg han har været det sidste Par Menneskealdre, før Afholdssagen og Missionsbevægelsen kom til Egnen.

Det var i den gamle Tros Dage.

Jeg husker dem alle, Fiskerne fra Gabet og dem nordfra, hvorledes de slørede den bredbugede Fjordbaad ind over det grunde Vand, lod de brune Sejl falde, gav haardt Ror og ankrede op. I tunge Vadestøvler skridtede de til Land, paa Ryggen bar de Fiskekurven med Fangsten i — Sild, Hvidling, Torsk og de æventyrlig knortede Rokker og Hajer — eller de slæbte af med en slanten Kalv, som skulde til Slagteren. Madtrøsteren havde de i Haanden, Brændevinsdunken under Armen, og den ene Kind struttede spændt over en Klump løst Kardusskraa.

Var der Marked, Session eller noget andet festligt i Byen, havde Fiskerne deres Koner, deres Kærester med i Baadene, og overskrævs paa brede Rygge blev Kvindfolkene redne til Land, mens der spasedes groft og haandgribeligt. Op gennem smalle Gader drog de, til Torvet, til Karrusellerne, til Dansestuerne, Kvinderne straalende rødkindede i én lang Række, Haand i Haand, med brogede Tørklæder over det vejrlyse Haar, store

Ravperler i tredobbelt Krans om Halsen, en flosset Blonde ud over svulne Hænder; Mændene i glansfuldt Vadmel, med bredskyggede Hatte, uldne Tørklæder svejret flere Gange tæt om Halsen, højttalende, støjende, forelskede, selvsikre, lystne efter Kys og Slagsmaal.

I Købmandsbutikerne stod de, Klitbokarlene, paa begge Sider Disken og gjorde deres Handel af. De gnaskede sejge Svesker i sig og stak et Par Kirsebærsnapse ud, de snød den hule Haand og Vestelommen fuld af Kardustobak, naar Kommis'en bød dem en ny Kindfuld Skraa, de raslede brovtende med Kronestykkerne i den fedtede Skindpung og pruttede og prirede en halv Øre paa Pundet, hvor de bedst kunde, og saa tiggede de i Tilgift et Kræmmerhus med hjem til Børnene. Nede i Fjordbeværtningerne sad de bordlangs, bredbringede og store paa det og udfordrende dramstærke. Kaffepunsene, til tre for 25 Øre, kom paa Bordet og forsvandt, Omgang efter Omgang, tyk var Osen af den sølle Fusel og Røgen fra graagrønne Cigarer og sure Piber, Løgn og Pral og sjældne Eder brøltes gennem Stuen, Næveslag dundrede i Bordet, Kopper og Glas smadredes, der var ikke Ørenlyd at faa, ikke Mening skabt i det hele brogede Oprør.

Ned over Fjordstranden stumlede og stavrede saa tilsidst de fulde Fiskere, to og to eller flere i fjollet Skænderi, med drønende Røster, der var vante til at trænge gennem Storm og Sø. Kvinderne, som ventede i Flok dernede, hujede op i baade Angst og Henrykkelse: de løb fra hverandre og lod sig fange, de blev kyssede og krammede, brutalt og hensynsløst, de braldrede fornærmet op, de hvinte lyksaligt og daanede hen

i Favnen paa Karlene, som vadede dem ud til Baadene og kærligt dyppede deres Skørter i Vandet, inden de satte Enden til Rælingen og væltede de fortumlede Pigebørn ombord. Saadan blev Festen først rigtig sjov og værd at tage Del i — saa grotesk som den var, saa svulmende livslysten, ret en kraftig Scene som af de gamle flamske og hollandske Maleres bedste.

Det kunde lufte op og Vinden være kontrær og Regn og Mørke falde paa — Karlene klarede alligevel Baadene de tre-fire Mil hjem til Klitten . . . Vildt gik det til i Baaden. Drukket blev der og skraalt — og favnet og elsket. Hænde kunde det mér end én ung kuldskær Moder, at hun maatte lade sin drukne Mand eller Kæreste die hendes mælke-spændte Bryst — dér i den aabne Baad og den gusede Nat, midt i den kaade Vildskab.

Det var i den gamle Tros Dage.

Men i de Tider var det ogsaa, at man kunde komme over til Klitboerne og overalt blive mødt af en rundhaandet Gæstfrihed, som nu om Stunder kun er gængs de færreste Steder. Man kom gaaende til en Gaard, til Folk i Velstand eller Armod, man trængte til Mad og Drikke, havde gaaet en lang og ensom Vej, var træt og længtes efter at høre sig selv og andre tale. Øverst paa Vægbænken satte man sig, lige overfor Alkovesengene, sagde hvem man var, hvorfra man kom, Vejen man vilde, hvad Nyt man vidste — og inderlig velkommen var man, en Budbringer ude fra Verden, blev bespist, beskænket, paa alle Maader forkælet, til det yderste udspurgt og dertil proppet med stedligt Nyt, Familiesorg og Nabokiv, Auktionshistorier

og Strandingsberetninger, sære Klitsagn og mystiske Forvarsler . . . Tung af Mad og ør af Spiritus og Spøgelsefrygt kom man sent om Aftenen til Ro og sank sammen, dybt og hjælpeløst, i de tykke, mugne uldentvaars Dyner med de klamme Lagener oppe i Gæstekammeret bag Storstuen, hvor man lod Tællepraasen blafre ned i Flaskehalsen og langt om længe dampede i Søvn.

Det var ikke nemt næste Dag at slippe fra sine Værtsfolk, og værre var det at faa Regnskabet gjort op. Der var ingenting at betale hverken for Logi eller Fortæring, det var nu saa vist og sandt, men gav man Børnene en lille Skilling, fik man baade den Dag og altid sidenhen det Lov, at man havde skilt sig farlig pænt fra sin Besøgelse og skulde være saa sær grov valkommen næste Gang, naar det kunde byde sig.

I de Tider var mangt og meget forskelligt fra nu.

Tre Dages Begravelse med Drikkeri og Ædelse alle Dagene og Kortspil og Dans den sidste Dag blev der den Gang holdt, naar Vorherre løste op for Aftægtsfolkene i en jævnt velstillet Klitbofamilje. Et ugenert, naturligt Samliv fandt Sted mellem Karlene og Pigerne i »Eeshytterne«, de lave Rønner af Spærretræ og Græstørv nede mellem Klitterne, hvor de unge Baadelav holdt til baade Nat og Dag i Foraarsfisketiden ind mod Sankt Hans.

Mødte man Folk langs Havet og slog Følge, risikerede man ikke, som nu om Dage, at faa stillet det vanskelige Spørgsmaal, om man havde Fred med sin Gud. Snarere blev man budt paa en dansk Dram af en flad, lommevarm Lærke. Eller man slog en Snak

af om Fisk og Vejr, om Gigt og Mavepine og anden Naturlighed. Saaledes husker jeg en Gang, jeg fulgtes i Klitterne med en gammel Fisker, at vi traf en ung Pige fra et sydligere Sogn og stansede hende. Fiskeren var ikke rigtig klar over, hvem hun var, og spurgte derfor om hendes Navn. Hun sagde det. »Naa, saa det er dig, der fik en Barn med æ Skomager,« sagde Fiskeren, uden Skygge af Drilleri, uden Følelse af sin Taktløshed, og, henvendt til mig, føjede han forklarende til: »Det var hinner si' Far, der hæng' sig sjæl den anden Vinter.« Pigen nikkede bekræftende og saa' op, uberørt, brødefri.

Det var i de Tider, da Klitboerne gik i Redningsbaaden, naar det ikke kunde være andet, naar Raketapparaterne fra Land ikke kunde række det strandede Skib, naar Baaden maatte og skulde ud, ifølge Instruksen og Formandens Ord. Det var ikke altid — og er det heller ikke nu til Dags — lutter Heltemod og Menneskekærlighed, som Drachmann har ment, det var heller ikke brændende Kristeniver, der den Gang drev; der var saamænd ikke altid Hidsighed efter at komme ud, og det er forstaaeligt og tilgiveligt, men der var Pligt og Nødvendighed og god Vilje og gammel Vane, Fortrolighed med Havet, Tillid til Heldet og Tro paa den gamle Gud. Og saa huggede de sig ud gennem Brændingen.

Den gamle Gud, der dyrkedes ved Havet, var en fjærn og mildt overbærende, en god og mægtig Herre, der var tilfreds, blot han fik, hvad ham tilkom — Offer til Præsten efter Egnens Skik og Brug, Kirkegang ved Aarets store Højtider, et Fadervor, naar man skulde gennem en stiv Brænding, eller det kneb ude paa Havet,

og saa den hellige Nadver betids nok, lige inden man gik herfra.

Saadan var Troen. Den var ikke videre bevendt.

Saadan var Fiskerne — de var Mennesker.

Men Digterne gjorde Fiskerne til Helte, til Overmennesker, mente dem det godt og ærligt, men misforstod dem, gav dem Laurbær og Glorie, besang dem saa daarende ypperligt, at selv sted-kendte Folk, som egenlig vidste bedre Besked og havde et sundere Syn paa Tingene, blev revet med og stemte op i den anslaaede Takt. Og Missionens Præster og Lægprædikanter kom til og havde Kønrøg i Posen: de gjorde galt værre og sværtede sort, hvor der skulde have været grundet lyst, gav Syner og Salmer, hvor man skulde givet legemlig Virkelighed og Havneadresser til Rigsdagen.

Og alle andre her i Landet, baade de, som blot kendte Digternes Fiskere, og de, som mod bedre Vidende havde klædt de virkelige Fiskere poetisk paa, alle blev forvirrede og mente, at nu gik Heltene derovre til Grunde i bare Hellighed.

Men — de gaar ikke til Grunde. Det er kun en Overgang.

Der maatte dog adskillig Tid til og mange Ture over til Vestkystfiskerne langs den hele Strand, Samkvem med dem til alle Aarets Tider, i glade Dage som i triste, megen Overvindelse og mange Overvejelser, før det tilfulde blev mig klart, at vel har den digteriske Forgyldning til Vestjyllands Held draget Landets Interesse derover, men den har tillige skadet Klitboerne selv — og vel har den indremissionske Lære gjort megen Fortræd, men den har ogsaa udrettet et Arbejde for Vest-

kystfolkene, der har sin værdifulde Side, fordi det er et Vækkelsens Værk af saa megen kulturel Betydning, at et Folk, som forhen levede i uafbrudt aandelig Døs, og hvis timelige Færd mange Steder hørte forrige Aarhundrede til, er rykket ud af Dvalen, rusket vaagne, rystet op til Bevægelse, til noget der dog er aandeligt Liv, selv om mange vil mene, at dette Liv er sygt og vrangt og til mere Skade end Gavn.

Evig varende er den ny Tro langs Vesterhavet ikke. Endnu findes der uberørte Strækninger, nærmest er det saadanne, hvor Erhvervsbetingelserne af en eller anden Grund er bedre end almindeligt. Hvor der, som ved Lønstrup, drives stor Hummerfangst — en nem afsættelig Vare, et let og lønnende Fiskeri — er der, karakteristisk nok, aldeles ingen Hellighed.

Fra sine Arnesteder: Skagen, Agger, Harboøre, Fanø, vil sandsynligvis den ny Tro trænge sig frem derovre alle Vegne, og Sogne, hvor Bevægelsen i Øjeblikket er blot nylig begyndt, vil maaske blive grebne lige saa stærkt som Sogne, hvor Bevægelsen nu kulminerer. Men dødsdømt er den ny Tro, thi den yngste Ungdom, den omkring Tyverne, er allerede nu mange Steder træt af Troen og imod den, dér hvor den forkyndes stærkest, ogsaa mangen ældre er brudt ud eller bærer med Besvær Hykleriets Maske, men endnu har Troen paa sine Arnesteder en fast Tilhængerskare og ofte fanatiske Forkæmpere i Kvinder og Mænd fra over de tredive til op mod de halvtres — dem, der var unge og modtagelige, den Gang den mørke Lære kom til Egnen, og som strider ærligt for at leve deres Liv til Ende paa denne Tro og føre andre til Maalet ad samme

Vej . . . Dødsdømt er den ny Tro, naar der er bygget Havne langs Kysten og Befolkningen derved faar færre ledige Stunder mellem Fisketiderne, mere Forbindelse med en broget Omverden, friskere Liv, bedre Udkomme, flere Kundskaber, friere Syn — med andre Ord: kommer med i en moderne Erhvervskamp.

Saa er den ny Tros Tid forbi og selve den ny Tid inde.

Den ny Tro var en Overgangsform, en Mellemtilstand, Bindeleddet mellem gammeldags Dvale og moderne Liv, aandeligt som timeligt. Det er dens Undskyldning og dens Fortjeneste!

Vesterhavet gør mørk og tung og ensom.

Milelangt drager Stranden sig, hvid af Sand, graa af Sten, der er skyllede op i Barrer, øde og gold, storslaaet og stræng. Timevis kan man gaa nede ved Havstokken, mod Nord eller Syd, følgende den Linje af Blæretang og Søstjærner, af Vingesnekker, Muslingeskaller og udpindet Vragtræ, som aflejredes med Skummet fra Højvande. Dagen til Ende kan man gaa de trælse, hæftende Skridt og ingen møde, ingen se, ikke øjne menneskelig Bolig, ikke høre menneskelig Lyd. Alene Havet, det uendelige, det grøn-blaa med sit hvide Revlebrus, har man for Øje og saa Klitternes tungede, underskaarne Værn af Flyvesand og den skraanende Strand, hvor der er hviletøst langt fra Bugt og til Pynt. I Øret durer det langeligt drattende Bølgefald, det synger sig dybt i Sindet paa den, der kender det fra Barn, og er ikke til at blive kvit. Saltfrisk er Luften, Himlen er høj og dybt og dejligt Perspektivet — og dog hviler

der over Egnen en knugende Tristhed, som dæmmer op for Humøret, gør tavs og lyttende, mest om Aftenen, naar Mørket pludselig er der, og alle gamle Strandsagn om Forvarsler, om Ligtog og døde Skibe rykker nær.

Fra gammel Tid er Klitböen overtroisk. En og anden Fiskerkone baade her og der i den øde Klit véd da ogsaa mér om skjulte Ting end naturligt er, hun er synsk, som man kalder det, og siger til, lang Tid forud, om det, som skal ske ved Havet: en fed Stranding eller en grum Ulykke. Og naar Begivenheden saa en Gang ad Aare træffer ind og stemmer nogenlunde med, hvad sagt var, saa hvisker Folk sammen og siger: Ja-ja, det kendte man da forud, det gik der jo Forvarsel for!

Død og Ulykke har hærget Kysten og gjort den hvide Strand mørk . . .

En Dag var det en norsk Brig, som stødte paa Revlen. Braad og Sprøjt stod op om Luvart, Skroget krængede, det sukkede i alle Fuger, en Sø skurede Dækket fri for Nathus og Kabys, Mandskabet hang i Vanter og Ræer, de bad og skreg — og saa med ét buede Midterskibet sig opefter, Spanter brast og Dæksplanker splintredes — — Briggen var knust og sondermalt og Folkene hvirvlet tilbunds, før Hjælp kunde ydes fra Land . . .

Eller en Efteraarsaften! Strandfogdens unge Søn gik til Havet for at samle Vraggods og gøre Udkigstur. Det var mørkt, guset, kuldedirrende raat, Skummet fløj i hvide Flager som sølvglinsende Fugle. Nede i Strandkanten bøjer Drengen sig og vil hale noget op, som han tror er en Stump Sejl. Han griber i noget blødt,

en Bluse, et Menneske — han skælver af Uhygge, ene er han paa Stranden, i Buldret, i Mørket, alligevel faar han Strandvaskeren slæbt i Sikkerhed og styrter forskræmt hjem, ind gennem uvejsomme, skyggefyldte Klitter . . .

Og en Nat! Klitbofamilien ligger halvvaagen, Blæsten river og rusker i Hytten. Saa farer den lille Pige op henne i Alkoven, hun har hørt Skridt udenfor, har set Skygger glide forbi Vinduet — nu er der nogen, som gaar til den ulaasede Stuedør, hun skriger, Far rækker sig ud over Sengekanten — — og ind i Stuen kommer fem-seks Mand af en fransk Skibsbesætning, de eneste der bjærgede Livet, svømmede til Land, fik samlet sig sammen og mandet sig op og søgte tværs gennem det brede Klitbælte, op paa de rygende Sandtoppe for at spejde gennem Mørket efter et Lys, ned i Dalene for at lunes, videre, videre, forfrosne og udasede, indtil de naaede et Hus, hvor de gik ind, alle de fremmed-talende Mænd, som trængte til en Drik varmt, til tørre Klæder, til tryg Søvn i en Alkoveseng . . .

Og saa er det endelig en Morgen! En rimtung, isnende Decembermorgen! Kystens Fiskere har været paa Kullerfangst hele Natten. I slet, roligt Hav gik de ud, men saa har der pludselig rejst sig stiv Sø, ilsomt har Baadene søgt Land, i Angst staar Kvinder og Gamlinge og Børn paa den yderste Klit og venter og ser til og haaber. Et Bølgebrag, en Kæntring, Skrig og Forvirring, Bønner, Jammer — og langs Kysten skvulper Fiskernes stivnede Lig i Brændingen . . .

Det er paa en saadan Kyst, at den ny Tro har

grebet Sindene — Sindene, der er bange for Mørket og Døden!

Nu er den gamle Tros Tid forbi, der er ingen Gilder mér derhjemme med Drik og Kortspil og Dans, og ingen Vildskab, naar man er til Købstad. Det hele er bleven saa pænt — og saa stille, saa stille kedeligt! Endnu hænder det dog, som i gamle Dage, at Kvinderne gaar besvangrede i Ægteskab, og at Brudgommen ikke er fyldt de tyve Aar, men maa have Attest fra Provst og Distriktslæge for aandelig og legemlig Modenhed, før Ægteskabet tillades — ogsaa den ny Tros Tilhængere har jo utøjlede, menneskelige Drifter at drages med, Gudskelov for dem! Rigtignok paastaar de hellige selv, at Sædeligheden har forbedret sig paa Klitten — men Skam tro dem, figura taler imod dem.

Alligevel, de gamle Tider er forbi. En Gang stod Klitsognets Præst paa Prædikestolen og bad Vorherre saa mindeligt om en indbringende Stranding til det fattige Sogn — hvis det da var den Almægtiges Vilje, at der skulde et Skib sættes ind et Sted paa Kysten. . . . Den ny Tids Præster beder ikke om Strandinger; de takker Herren, naar hans straffende Haand til Troens Fremme har ramt den ugudelige Kyst; naar Fiskerne har mistet Livet i Brændingen!

Megen Raahed er død med den gamle Tid, anden Raahed kommen paa Mode med den ny. Før kivedes Fiskerne i Fuldskab om Strandingsgods, nu bagtaler og æreskænder de hinanden, naar den hellige Aand kommer over dem. Den Fisker, der i mange Aar var en haardhændet Vantro, tog ikke blidere fat, blev ikke finere, fordi han annammede Troen. Var det i gamle Dage

Brændevinen, der bragte Spektakkel ind i Hjemmene, saa stammer Ufreden nu fra Helligheden, baade den oprigtige og den hyklede. Det er unægtelig et Fremskridt, men Hjemmekampen mellem Hellige og Vantro har ofte formet sig stygt og umenneskeligt, skilt Forældre og Børn, Mand og Hustru.

Det bedste ved den indremissionske Bevægelse langs Vesterhavet er den dermed forbundne sociale Rejsning og Fremgang for Kvinden. Før var hun tilsidesat og forkuet og maatte døje meget ondt af en brutal, beruset Mand. Nu har hun taget Hævn. Det er ved hende, at først Afholdssagen og derefter Missionsbevægelsen har faaet Fodfæste mellem Klitterne. Hendes Anseelse i Hjemmet er steget derved. Det er Kvinderne, som vil blive Hellighedens sidste Prædikanter.

Men endnu en Menneskealder vil den ny og den gamle Tro brydes derovre — til den Slægt dør ud, der vaktes først og stærkest. Det var en Slægt, som lærte sin egen Brøde at kende til Overflod, da Sognets ny Præst, en Mand af ærlig Tro og glødende Forkyndelsestrang, sagde dem Sandheden med sviende Ord, malte dem Liv og Død i lutter sorte Farver. Saadan skete det i Harboøre og andre Steder, og virksomme var Præster og Missionærer, og snart tændte den ny Tro sin hellige, altid brændende Ild i Bedehusene, der uskønne, skiferdækkede og pakhuslignende blev bygget for milde Gaver og paa smaa Aktier, blev bygget paa Trods — lige over for Statens gamle statelige Kampestenskirker!

I disse Dage er Kampen vel ikke saa hæftig som for nogle Aar tilbage. Men endnu er Skællet mellem

Troende og Vantro dybt. Og Skællet er dumt. Paa Harboøre regnes man for Vantro, selv om man har aflagt Drik og Dans og Spil og Eder, gaar i Kirke hver Søndag, køber Missionsbladet, stiller ved Bønnemøderne, holder Hviledagen hellig, punger ud til Missionærers Levemaade og Hedningebørns Omvendelse — Vantro er man alligevel, naar man ikke vidner, det vil sige: agiterer, propaganderer, forkynder sin Tro, saadan som som man raaber med Fisk paa Gader og Veje, gaar i Rette med andre om deres Tro, demonstrerer sin egen Hellighed i Tide og Utide, læser af den Vejfarendes Ansigt, om han er frelst eller fortabt, gaar til Præstegaarden Søndag Eftermiddag og taler Præsten strængt til, med Skriftens hvasseste Ord, naar hans Præken den Dag ikke var En hellig nok! Derfor flygtede ogsaa tre Præster i Rad fra dette vanskelige Kirkesogn.

I denne golde, virkelighedsfjærne Bogstavtro ligger ikke Fiskerfolkets Frelse, saalidt som Frelsen laa i gamle Dages ligeglade Svir eller i nyere Tiders overhaandtagende Vane: at hjælpe paa Eksistensen ved at staa Model for Malere og agere Seværdigheder for Turister.

Om en hellig Fisker fra Agger véd jeg, at han en Lørdag Aften, da han fiskede paa Havet, krævede at komme i Land saa betids, at han kunde være til Ro inden Midnat — inden Helligdagen begyndte. I fjorten Dage havde der ikke været Fiskevejr, havde han ingen Penge tjent, for Vestkystfiskeren vil grumme nødig gøre Daglejerarbejde hos Bønderne — og nu var Fisken endelig kommen, Stimerne trak derude og lovede gylden Fangst, bare man passede sine Kroge Natten igennem, men blive paa Havet til Søndag Morgen, det turde han

ikke for sin Gud — — eller for den bibelstærke Lægprædikant, som huserede i Egnen. Hviledagen skulde jo holdes hellig, som skrevet stod. Et Ord var et Ord. Her var ingen Veje udenom.

Saadan er der mange hellige Fiskere — og det er meningsløs Adfærd for kraftige Mænd, der har en Familje at forsørge. Og meningsløs og urimelig og naturstridig er al deres anstrængte, haandklamme Inderlighed og disse taaredrivende Øjne sig selv imellem eller dette sidelæns skulende Blik ud til den fortabte Verden. Stemmen har de gjort salvelsesfuld som Missionærens, Munden er klemt sammen i bésk Verdensforagt, med en krampagtig ydre Form dækker de over det indre Kaos af naiv Ærlighed, blind Trosiver, halvvejs Hykleri . . .

Men — det kan ikke nytte hverken at skænde paa Fiskeren, at lé ham ud eller forsøge at bringe ham til en mildere Tro, en sundere Livsanskuelse, allermindst da til en rationalistisk. Man skal bare taalmodigt høre paa hans Kaudervælsk af misforstaaede Skriftsteder — og saa give ham nok af Arbejde efter hans eget Tykke og en rimelig Fortjeneste derved. Man skal give ham en Havn, hvorfra han kan fiske ogsaa i ondt Vejr. Det er den bedste Frelse . . .

Den, der har levet blandt Klittefolket og har gaaet mange Mil strandlangs ved Vesterhavet, har overalt set Vragrester stikke op af Sandet eller ved Ebbetid komme til Syne i Havstokken.

Snart er det et Træfartøjs Køl, en Samling Spanter, en Forstævn eller en udbrækket Sideflage, snart er det

hele Bunden af et Jærnskib. Vragene kan ikke føres bort ved Menneskehaand, de staar der Aar efter Aar, stadig bryder Havet hen over dem, eller Sandet fyger op om dem, mindre og mindre bliver de, og tilsidst er de borte. Men ny kommer i deres Sted. Det Skib, der den ene Dag, naar Havet i Storm rakte helt op til Klitterne, strander midt paa Forstranden, staar maaske et Par Dage senere, naar Havet i Magsvejr viger tilbage, saa højt oppe paa Strandskraaningen, at man kan gaa tørskoet til det. Dagen efter kan saa Havet ved ny Storm spalte og knuse det. Eller Sandflugten kan fylde det, aldrig mér faar det da sejlbart Vand under Kølen. Det staar der urokkeligt, mens Aarene gaar.

Den, der har levet blandt Klittefolket og har gaaet de mange Mil strandlangs, har ogsaa nu og da hørt mangen trist Saga om saadan et trist Stykke Vrag. Han har ogsaa hørt om mangen lysende Heltebedrift, mangen virkelig storsindet Redningsdaad i de Døgn, Skibene strandede og blev Vrag.

Han tænker paa disse Døgn og paa Redningsmændene. Hvor er han dog kommen til at holde af Stranden og dens Befolkning, saadan som den er i stort og smaat. Han kan blot ikke forsone sig med den Tanke, at Fiskerfolket, der lever afsides og ensomt og ofte fattigt og længe har trængt til aandelig Vækkelse, til Kultur, til social og politisk Bevidsthed, skal være saa helt og holdent voldgivet Missionens tunge og snævre Lære, skal være som det strandede Skib, der hjælpeløst sander til i Havstokken.

— — —

Skønhedsrig og storladen er den jydske Vestkyst. Har man færdedes paa Kysten fra Skagen til Fanø i al Slags Vejr, da synes man, at denne forskelligartede Strand er den ejendommeligste og dejligste i Danmark.

Frit og aabent er der oppe paa Skagens Gren, hvor de to Have mødes og brydes. Ørkenagtig øde er Egnen om Raabjærg fygende Sandmile, hvor de fine Sandskorn svæver og rasler for mindste Vind og sletter hvert Spor, man traadte. I stolte Former rejser Klitterne sig ved Lønstrup, gennembrudte af et bugtet Bækkeløb og afsluttede af højt Agerland, der her skyder sin Lérvæg helt ud til Havet og i stejl Trods ranker sig indtil havtredjehundred Fod i Vejret, utilgængelig fra Havsiden, undermineret af Bølgeslikket, fremmedartet, bjærgagtig, næsten vestnorsk. Her stiger Rubjærg Knude op med sin Baake — den første Kending Sømanden udefra tager af jydsk Land. Og hvilken Udsigt ud over Vendsyssel, Vindmøllernes Land, en kraftfuld Egn, en stort skabt Natur!

Eller se de brede Klitstrøg med Heden til Baggrund inderst inde i Jammerbugten, eller betragt Agger By paa den smalle Tange, der ligger flad og modstandsløs, til alle Tider truet af Havet, som æder Kysten bort, Favn for Favn, trods Sanddiger og Marehalmsbeplantning — det brede Hav, som har frit Løb lige ind . . . Hvor er her øde og ensomt paa denne lave Tange, i hvis yderste Spids ingen Fisker tør bo, fordi Havet i Dag bryder skummende over Sandet, hvor man færdedes i Gaar.

Paa den sydlige Side af Limfjordens Udløb, gennem hvis hastende Strøm Redningsdamperen »Vestkysten«

saa ofte er gaaet ud til sin dristige Virksomhed langs Revlerne, ligger Thyborøn, som er Høfdearbejdernes, de saakaldte »Børster«s Land. Før Banen fra Lemvig kom derud, var Tangen det fjærnest tænkelige Sted i Danmark og laa med sine mange usle Barakker, hvor Børsterne boede trangt og smudsigt, som en flad og vejløs Prærie, der lige er bleven tagen i Besiddelse af nogle halvvilde Nybygger-Banditter . . . Et brutalt tumlende Liv har de mange Hundrede Arbejdere levet her i Høfdebyggeriets Tid — Naboer som de var til Harboøre, der ogsaa i gamle Dage nød afskrækkende Ry for overstadigt Levned. Til Harboøre Kyst førte Havet nemlig i en lang Aarrække, maaske begrundet paa særlige Strømforhold, usædvanlig mange Strandinger, der gav høj Bjærgeløn og rigelig Evne og Anledning til Svir. Nu ligger Høfderne her og kæmper mod Havet, der raser og bider fra sig, indtil det, foreløbig besejret, bukker under, ganske ligesom Missionshuset ligger her og lænkebinder det stærke Fiskerfolk — saa længe det varer.

Eller søg ned til de vidtstrakte og vildsomme, delvis granklædte Klitformationer sønden for Thorsmindeslusen, et Bjærgparti af Sand, der er føget sammen og fæstnet til Leje i det fantasifuldeste Ud-og-ind og Op-og-ned og i stille Stjerneaftner er at se som et skyggefyldt Maanelandskab. Længere mod Syd træffer man den linjesmukke Klitrække bag Ringkøbing Fjord, den skønneste Bjærgkam i Silhuet, mørkegraa og med enkelte lyse Skrænter, især Hvide Sande, et af Fjordens projekterede ny Udløb, hvor Sandet ligger i brede Strøg og lyser som Jøkelsne. Saa er der Nymindegabs besynder-

ligt indsnævrede Løb med de tilskyllede Polder og Tipperhalvøens græsrige, fuglefyldte Slette, hvor Klitboere og Oplandsfolk i Høslet mødes og lever et drøjt men muntert Nomadeliv. Endelig er der Skallingens luftspejlede Æventyrland og Fanøs bredt skraanende, gulvfaste Strand.

Ingen Egn i Danmark er saa mærkelig smuk og afvekslende rig, saa stadig ny trods Ensformigheden som den jydske Vestkyst fra Skagen til Fanø. Mellem disse to Poler, hvor et mondænt Badeliv er i sin Vorden, ligger der spredt en Mængde »Badesteder« af mér eller mindre borgerlig-dansk Karakter — gamle Kroer, der har tiltaget sig Hotelnavnet, og ny Hoteller, der finder det formaalstjenligt at kalde sig Kro eller Gæstgivergaard — men spredt ligger der ogsaa store Strækninger uberørt Natur, fuldkommen øde i halv eller hel Mils Længde, eller beboet af et nøjsomt Fisker- og Husmandsfolk, der endnu kigger undrende efter en Cyklist og endnu spørger den Fremmede om Hjemstavn og Navn uden samtidig at slaa ham for en Drikkeskilling.

Men den, der holder af Natur og Folk langs Vesterhavet, kan ikke andet end bede sine Landsmænd være skaansomme overfor de Rester af uplaneret Natur og ægte, gammeldags Folkeliv, der endnu findes pletvis langs Strand og Klit. Missionen er maaske ikke i Længden Vestkystfiskerens farligste Ven — den tankeløse Turist turde blive værre.

Af den aandelige Vækkelse, Missionen uimodsigeligt har været først om at rejse mange Steder blandt Fiskerfolket, kan der sikkert senere blive Muldlag til ny og sundere aandelig Grøde.

— — —

Der er en vældig Højderyg, Engbjærg Bakke, mellem Lemvig og Harboøre. Herfra husker jeg et af de videste Blik over Land og Strand, det stolteste Syn af dejlige Linier, jeg har haft i Danmark. Store, stærke Drag af Markjord, langeligt pløjede Felter, roligt, træløst, hvilerigt jydsk Land til den ene Side, og nedenfor, under Bankernes sindige Fald, flader Nissum Bredning sig over mod det flade Harboøre, og bag Harboøres smalle Tange lyser Strandens hvide Streg, prikket af et Par smaa bitte Vrag og beskyllet af et aabent Hav. Frit, vidt, storlinjet, formstærkt!

Fra den lille kraftløse Harboøre-Tange, en ringe Stribe i det stolte Landskab, udgik Ordene, den ny Tros Ord, som lagde den hele Kyst i Strid.

En stræng men frugtbar Strid paa en stræng og øde Kyst!

I KAMP MED HAVET.

Fra gammel Tid har alle Søfarende frygtet den vestjydske Kyst. De ejendommelige Havbundsforhold med Revler af Sand og Sten inde ved Kysten gør Landpaasætning meget farlig. Intet Læ, ingen Havn er der at ty til. Springer et Fartøj læk i aaben Sø eller lider anden Art Havari, og Storm af Sydvest, Vest eller Nordvest i Forbindelse med høj Sø og stærk Strøm forsætter Havaristen og tvinger ham ind efter Land, kan Stranding ikke undgaas. Og den Skipper handler klogt, som gaar i Stranden tidligst muligt, mens Skuden endnu har noget at holde igen af, og helst mens det er Dag, saa han kan søge ind, hvor Bølgebraaddet er mindst, og i hvert Fald kan se, om Kystboerne staar rede til Hjælp. Et oprørt Hav bruger kun faa Minutter til at splintre et revlestrandet Skib. En nedfiret Baad er ogsaa nemt knust eller kæntret. Og den Sømand, som ved Nattetid springer fra Borde og vil svømme det korte Stykke Vej til Land, maa have ualmindelige Kræfter og mér end

almindeligt Held, om han skal slippe levende gennem Brænding og Strøm.

Om Vestkystens Naturforhold, navnlig om Revlernes Dannelse og Beliggenhed, hersker der mange forkerte Opfattelser. Det er Skolens Geografibøger, som trænger til Revision. Ligesom man i mangen Geografi endnu den Dag i Dag kan træffe den gamle fabelagtige Paastand om en sammenhængende »Højderyg« ned midt gennem Jylland, endskønt Dalgas allerede i Slutningen af Treserne slog en Pæl gennem Spøgelset og fremsatte sin vel funderede geografiske Erfaring om Flader og spredte Bakkeøer i Stedet for Højderyg, saaledes faar Skoleungdommen endnu mange Steder doceret forældede, ukorrekte Meninger om Vestkystens Naturforhold.

Den vestjydske Kyst har i omtrent hele sin Længde, 44 Mil, ud imod Havet en eller flere Rækker sammenhængende Sandbanker, de saakaldte Klitter, som i sin Tid, for nogle Aarhundreder siden, lidt efter lidt er føgne op fra Stranden og ind over dyrket Jord, som de nu dækker. For at hindre Sandflugten begyndte man op i dette Aarhundrede at beplante Klitterne med Marehalm, hvis lange, traadede Rødder hæfter Sandet, eller i den seneste Menneskealder med Bjærgfyr og Hvidgran, der nøjsomt og udholdende klæder Klitten grøn, og under hvis Grene ny tilføgne Sandskorn finder Leje.

Denne Sandvold danner et naturligt Værn mod Havets farefulde Naboskab — mod Bølgerne som mod Sandflugten. Paa sine Steder en Fjerdingvej bred og med henved hundrede Fod høje Sandbanker ligger Klitkæden, et Bjærglandskab i lille Maal, øde og gold, altid træls, ofte vejløs og vildsom, betagende smuk, en Be-

skytter af Landet indenfor, hvor alt er lavt liggende og veldyrket.

Enkelte Steder, som ved Houvig ud for Ringkøbing eller ved Ferring og Harbøøre, hvor Klitkæden er lav og smal, har Havet fra Tid til anden brudt sig Vej ind i Landet og anrettet store Ødelæggelser. Nu bøder man paa Værnets Mangelfuldhed ved Anlæg af kunstige Sandvolde eller ved at lægge Høfder — lange, stærke Moler af nedrammede Bjælkerækker med mellemliggende svære Sten og Cementblokke — parallelt nogle Snese Fod ud i Havet, der saa ved Sandtilskylning ind imellem og oven over Høfderne skaber Basis for en ny, skærmende Klitrække.

Andre Steder erstattes en mangelfuld eller næsten ganske manglende Klitrække af Naturen selv, idet Havet skyller lige ind mod højnet Land. Saadan er Kysten ved det halvandethundrede Fod høje Bovbjærg ud for Lemvig ligesom ogsaa omkring Rubjærg Knude ud for Hjørring, hvis trehundrede Fod høje, lêragtige, stenblandede Masse stadig undergraves af Bølgeslaget, saa Væggen styrter ned og Havet raner Fod for Fod af Skræntens Marker, og yderligt staaende Huse trues og maa flyttes længere ind i Landet. Saadan er ogsaa Kysten ved Bulbjærg, den omtrent trehundrede Fod høje Klint, der bestaar af Limsten og Kalk blandet med sammenhængende Lag af gulagtig Flint.

Ved almindelig Vandstand række Havet ikke helt op til Klitternes Yderrand, og der danner sig da en bred, nedadgaaende Skraaning af Sand og Sten flere Favne over det gamle Jordsmon. Det er Forstranden, Havstokken. Grunden udenfor, som næsten overalt

bestaar af løst bevægeligt Sand, tiltager ret jævnt i Dybde fra Havstokken udefter, men den danner paa de fleste Steder af Kysten tre eller kun to Revler, Barrer eller Volde af stenblandet Sand. Den yderste Revle gaar tit fire Kabellængder eller firehundrede Favne fra Land, men har kun seksten Fod Vand over sin Kam, den mellemste Revle, med ti Fod Vand, er indtil halvanden Kabellængde ude. Her sker de fleste Strandinger. Den inderste Revle har kun fem Fod Vand og er tæt ved Havstokken eller løber ganske sammen med denne.

Revlerne gaar ikke overalt — saadan som de fleste geografiske Lærebøger beskriver det — absolut parallelt med Kystlinjen. De dannes nemlig ved Sammenskylning af Sten og Sand, Havplanter og Vragstumper vinkelret paa den herskende Vindretning, Nordvesten, og de faar derfor selv Retning mod Sydvest, hvilket vil sige, at deres Linjer viger nogle Grader ud fra Kystlinjen. Med oprørt Hav viser Bølgebraaddets lange, hvidgraa Skumstriber tydeligt Revlekammenes Retning.

Disse Revlekamme er det, Sømanden alle Dage har frygtet. Men der var Tider, hvor han ogsaa frygtede Kystens Beboere. Sære Sagn høres endnu om en Tid, da Egnens Herremand ejede Strandretten og handlede paa sin Strand, som han lystede. Alt i hans Strandlén fra Havet løst inddrevne Gods og alle Skibe, der strandede uden levende Folks Medfølge, var Herremandens Ejendom. Det gjaldt da først og fremmest for Strandbesidderen at faa de flest mulige Skibe til at gaa i Havstokken. Og Sagnet siger, at man i Nætter med Paalandsstorm kunde se Herremandens Haandlangere — og hvem var i de Tider ikke gerne sin Herremand til

Nytte! — ride i skarpt Trav langs Lénets Forstrand med en tændt Lygte bundet til Gjorden under Hestebugen. Det hoppende Lygtelys skulde da forlede Skibene til at gaa i Stranden, idet Besætningen antog Lyset for et andet Skibs Lanterne eller for et Blinkfyr eller et Havneblus — og saa styrede efter Blusset og forliste.

Den Skæbne, der ventede Sømændene, om de én efter én og ved store Anstrængelser arbejdede sig i Land fra det sønderslaaede Vrag, var Døden for Morderhaand og en hastig Begravelse i Klitten. Saa førte de ikke Sladder i By. Og saa laa Skibet der i Havstokken, sønderdelt men alligevel værdifuldt og uden Besætning og Reklamation og derfor Herremandens Ejendom. Og ingen turde sige til eller fra om de Lig, som Havet maaske flere Aar efter skyllede løs fra Klitten, fra »Dødemandsbjærget«, som en saadan Klit med Lig endnu kaldes i Folkemunde.

Alle Dødemandsbjærge langs Vesterhavet er selvfølgelig ikke opstaaede ved Forbrydelse. Mange af dem stammer fra dette Aarhundreds Begyndelse, da to engelske Orlogsskibe strandede ved Bovbjærg, og mange Hundreder af Mennesker druknede og drev ind sønden for Strandingsstedet. Og endnu i de Dage fulgte man den gamle Skik at begrave store Mængder af inddrevne Lig i Klitterne.

Har hine Tiders Vestkystboere virkelig været de Forbrydere, som Sagnet fortæller — og meget tyder derpaa — saa har nu mange Slægtleds Mænd gjort gode Gerninger til Bod. Efter Redningsvæsenets Ordning har fra Midten af Fyrrerne de vestjydske Fiskere vundet sig

alle søfarende Nationers Agtelse som pligtopfyldende Redningsmænd. Man vil næppe kunne pege paa en halv Snes Tilfælde, hvor Fiskerne fra Skagen til Fanø i de to sidste Menneskealdre har holdt sig tilbage alene af Angst for at miste eget Liv under Forsøget paa at redde andres.

I Slutningen af Fyrrerne skete Begyndelsen til vor Tids fortræffelige Redningsorganisation. Da anbragtes de to første Redningsbaade paa Vestkysten — i Aggerkanalen og ved Flyvholm paa Harboøre. Samtidig stationeredes et Raketkasteapparat i Klitmøller, sønden for Hanstholm. Men først i Halvtreserne fik Redningsvæsenet en rationel Ordning ved Oprettelse af ny Stationer og Anskaffelse af godt Materiel. Ved Udgangen af 1857 fandtes der over 20 vestjydske Redningsstationer. Fyrretyve Aar senere er Stationernes Antal fra Skagens Gren til Blaavandshuk og Fanø vokset til 46.

Det danske Redningsvæsen er blandt de bedst organiserede og ypperligst virkende i Verden. Vi staar ubestridt jævnsides med det engelske, som har tjent os og andre Lande til gavnligt Mønster. Fuldkommenheden er vel ikke naaet endnu — hverken der eller her — men med vore vanskelige Kystforhold kan der uden enorme Pengemidler næppe foreløbig vindes længere frem. De her hjemme brugelige Redskaber til Skibbrudnes Redning er sikkert Nutidens bedste.

Gennemgaar man vort Redningsvæsens Aarsberetninger, er det, som læste man en Samling smaa, sammentrængte, hændelsesrige Dramaer. I korte Rapporter meddeles en Strandings og et Redningsforetagendes hele Forløb. Man læser om Nødflag og Nødskrig, om Storm-

kast og Snetykning, om fraadende Brænding, rivende Strøm og stivnende Kulde, om alle de utrolige Anstrængelser for at redde udmattede Mennesker fra splintrede Vrag og tilsidst om en lykkelig Frelse — eller en hjælpeløs Undergang.

Knapt og fyndigt, beskedent og behersket er alting fortalt. Megen Pligtfølelse og en lærerig Resignation over for skete Ulykker præger Ordene. Man griber sig i at tænke: men har da ogsaa alt dette grufulde fundet Sted, har Mennesker lidt og stridt som disse Skibbrudne og deres Redningsmænd, foregaar der virkelig saadanne Rædselsoptrin ved de bornholmske Klipperev og paa de vestjydske Revler, netop dér, hvor Badegæsten laa om Sommeren og nød det rolige Hav?

Jo, det er Virkelighed! Disse smaa Redningsskildringer er ikke stærke Konturer til et digtet Drama, de er Brudstykker af Livets eget, gribende Drama, lakonisk indberettet af en af de vigtigste Rollehavende — Baadformanden eller Opsynsmanden — som ikke finder paa at give sig selv Heltenavnet.

Ud fra Indtrykket af alle disse Aarsberetninger og paa Grundlag af Selvsyn og personlige Erfaringer vil jeg i al Korthed skitsere et Redningsforetagende paa Vestkysten i vore Dage.

— Det er en Eftermiddag i November. Der har været et Døgns stiv Kuling af Nordvest. Havet er meget uroligt, Søerne bryder høje og brede og hvidskummende ude over Revlekammene og vælter sig med drønende Fald fremover i Brændingen. Uafladeligt bruser Vandet op ad Forstranden og suges hvirvlende tilbage. Store Skumflager stryger helt ind mod Klitterne, hvor

de sprænges til Smaatotter, der blæser rundt og brister bort. Sandet fyger tæt og menneskehøjt fra Stranden op over og ind imellem Klitterne og piskes mod alt opstaaende, saa ingen kan holde Øjnene aabne lige mod Vindretningen. Nede i Havstokken begynder der at drive Tømmer ind og Brædder, Fiskekasser og Pindebrænde — Vidner om en overbord skyllet Dækslast eller et totalt Forlis i rum Sø. Kulingen er øget til Storm. Det er henimod Aften, og det mørknes meget. Ingen Sejlere er at skimte ude over Havet. Men ret mange Kvartmil udefter kan man ikke se, og ingen véd, hvad Tid et Fartøj kan komme Kysten for nær i Betryk og Havsnød. Derfor passer Strandfogden sit Lén omhyggeligt Natten igennem.

Strandfogder og Lén! Hvilke højtidelige, gammeldags Ord! Ord, hvis Oprindelse gaar langt tilbage i Tiden. En lille Stump Middelalder i vor moderne Tid.

Nu om Stunder er en Strandfoged en paalidelig Gaardmand eller Husmand eller Fisker inde bag Klitterne med Opsynspligt over en Strandstrækning paa 1000 à 1200 Alen eller mér, beliggende saa vidt muligt lige ned for hans Hjem og Ejendom. Et saadant Strandstykke kaldes et Lén.

Hele den vestjydske Kyst er inddelt i Lén. At passe sit Lén vil blandt andet sige at gaa til Stranden hver Dag og indsamle — »strande« — alt inddrevet Gods op paa Forstranden, at forhindre Strandtyveri og at bringe Godset i Sikkerhed, indtil den Auktion kan ske, som holdes klitlangs hvert Foraar og Efteraar. Staten forbeholder sig to Tredjedele af Auktionssummen,

den paagældende Strandfoged faar den sidste Tredjedel samt nogen Godtgørelse for Godsets Befordring pr. Akse fra Havstokken op gennem Klitterne. Kun paa en tre Miles Strækning fra Thorsminde, Nissumfjordens Udløb, til Kysten ved Stadil Fjords Syside er Strandretten endnu i privat Besiddelse — en enestaaende og ejendommelig Levning af gamle Dages Retsforhold. Her udnævnes Strandfogderne af den private Ejer, som erholder de to Tredjedele af det Inddrevnes Værdi. Ellers sker Udnævnelsen ved den stedlige Herredsfoged.

At passe sit Lén vil endvidere sige at holde Øje med og varsko Indstrandinger. Under Paalandsstorm maa Strandfogden eller en af hans Folk derfor hver eller hveranden Time gaa Vagttur til Stranden. I de senere Aar er der ogsaa mange Steder indrettet fast, uafbrudt Strandvagt i Stormnætter.

Saa arbejder da Strandfogden sig en Novembernat mod Storm og piskende Sand op paa den yderste Klit og bliver, trods Mørket, et Lanternelys vár ude ved Revlerne. Han stirrer og synes, han ser Konturerne af et Skibsskrog. Han lytter og mener at høre Menneskeskrig trænge gennem Stormsus og Bølgebulder. Han presser sig sideværts og sammenbøjet mod Vinden ned til Strandkanten, følger den et Stykke Vej og bjærger en Del Vragstumper i Sikkerhed, alt mens han nøje kigger efter, om der er drevet Mennesker ind — i Live eller som Lig. Begge Dele kan godt være hændt.

Han gør da for den endnu levende, men forkomne, maaske besvimede Sømand, hvad godt og fornuftigt der paa Stedet gøres kan, giver ham en Slurk Brændevin, foretager allehaande Oplivningsforsøg — men den døde

drager han langsomt og forsigtigt saa langt op paa Stranden, at Havet ikke kan naa derop. Det anses nemlig for en stor Skam ikke at faa et Lig bjærget trygt i Sikkerhed . . . Saa løber han ilsomt hjem og faar sendt Bud til Redningsstationen, som maaske er en Fjerdingvej, maaske en halv eller hel Mil borte, men som nu i Dagene omtrent alle har indbyrdes Telefonforbindelse. For Tiden oprettes der endogsaa særlige Alarmeringsstationer med elektrisk Mælding til nærmeste Redningsbaad.

Alle Redningsstationer er forsynede med Raketkasteapparater, derimod ikke altid med Redningsbaad.

I største Skynding sammenkalder Stationernes Formænd deres Mandskab — fem-seks Mand og et Spand Heste til Raketapparaterne og elleve-tolv Mand med otte-ti Heste til Baaden. Og nu haster alle til Strandingsstedet, hvor der afbrændes store, lysstærke Blus, hver af henved en halv Times Brændtid, for at man kan belyse Skibet, blive klar over dets Stilling og se til at foretage Redningsforsøgene.

Endelig er Raketapparaterne paa Pladsen. De bestaar af et trebenet Stativ, der kan stilles højt eller lavt som Benene paa en Fotografikasse. Det ene Ben, der stilles bagerst, ind mod Landsiden, er længere end de andre to og formet som en nedhulet Rende, i hvilken kan lægges en Raket stukken paa en Stok og med en vedhængende Line. Raketten er af Metal og krudtfyldt og antændes ved en Lunte. Raketstokken er tre Alen lang og Linen flere Hundrede Fod, den er stærk og smækker og meget akkurat opstukken i en Linekasse.

Har man rejst Stativet paa et grundfast Sted og har indstillet det, altsaa taget Sigte paa Skibet og beregnet Skuddets Bue over Rigningen, hvis Skibet da ikke staar over seks Hundrede Fod fra Land, saa sker Antændingen. I en lysende Bue farer Raketten øjeblikkelig ud i skraat opstigende Retning og med den lange Linehale efter sig. Har Sigtet været daarligt eller Stormen for stærk, kan det hænde, Skibet ikke rammes. Saa maa Linen hales ind og stikkes op i Kassen og fæstes til en ny Raket med Stok; bedre Sigte maa tages, Afdriften nøjere beregnes, og Forsøget skyndsomst gøres om.

Rammes Skibet da, f. Eks. i Rigningen, er der altsaa mellem Stranden og Skibet tilvejebragt en Lineforbindelse. Og den kan udnyttes paa følgende Maade: Skibsfolkene haler ind paa den tynde Line, til hvis Endetamp Redningsfolkene har fastgjort en Trosse paa over tre Tommers Tykkelse tilligemed en Ud- og Indhalingsline. Naar den tykke Trosse er halet ombord, fastgøres den — i Overensstemmelse med en Anvisning, der i de tre Hovedsprog er paamalet en medfulgt lille Trætavle — paa et højt og trygt Sted, om Mastetoppen, ved en Raanok eller i Vantet, den stivhales i Land, og ved Hjælp af Udhalingslinen, der løber gennem en Talje, hales den korkkransede Redningsstol af de ombordværende ud til Skibet.

En for en klavrer de Skibbrudne i Stolen, klamrer sig godt fast og hales i Land af Klitboerne — først Skibsdrengen, saa videre op gennem Manskabets Rangforordning og allersidst Kaptajnen. Det kan hænde, at en og anden Stakkel ombord ikke har Kræfter nok til

at krybe i Stolen, og at ingen er i Stand til at hjælpe ham. Saa maa han blive paa Vraget. Eller han fryser ihjel eller slaas til Døde af et omtumlende Vragstykke, mens han er undervejs i Stolen, eller han slipper sit Tag, kastes ud og omkommer i Bølgerne. Og det kan hænde, at Skibet pludselig sønderdeles, sprænges, splintres — saa er al videre Brug af Redningsstolen umulig og Døden de tilbageblevne Søfolk vis — — om da ikke Redningsbaaden, som i Mellemtiden kan være kommen til Stede, i rette Øjeblik bliver roet ud gennem Brændingen. Under Fare for at hemmes læk eller blive vandfyldt manøvreres den ind mellem de omdrivende Vragstykker, hvorfra da de Skibbrudne, som har klamret sig fast til en Aare, et Stykke Ruf eller en Dørkeflage, i heldige Tilfælde kan bjærges.

Staar det strandede Skib uden for Raketternes Rækkevidde, paa yderste Revle, saa er Redningsbaaden Kystboernes eneste Hjælpemiddel til de Skibbrudnes Frelse.

Vor Redningsbaad-Type, der er Produktet af mange indsigtsfulde Mænds stadig forbedrende Arbejde gennem en lang Aarrække, lige fra 1852 op til Nutiden, er i sin nu brugelige Skikkelse tredive Fod lang, otte-ni Fod bred mellem Rælingerne, fra Essing til Spunding tre Fod dyb og med en Fods Dybgaaende agter og for. Den er letløbende og synkefri, forsynet som den er med lufttætte Kasser under Tofterne og med et selvlænsende Ventilsystem forneden i Baadsiderne, gennem hvilket Vandet, der er styrtet ovenbords ind, presser sig ud, uden at Vandet udefra faar Lejlighed til samtidig at slippe ind. For at undgaa Kæntring er Baaden uden-

bords forsynet med en tyk, omløbende Korkrand, selve Skroget er konstrueret saaledes, at Baaden har den størst mulige Stivhed i Søen, og desuden er der udenbords en Række Liner, Stormliner, ved hvilke Mandskabet kan holde sig fast, i Fald Kæntring er indtruffen. Endelig bruges ofte under Baadens Landing et Slæb i Tragtform, der føres efter Roret, og som, ved at udspændes af Vandet, hjælper til at holde Baadens Agterstævn med Roret nede i Søen, saa at Styreevnen bevares og Kæntring vanskeliggøres, idet Baaden da kan holdes lige med Søerne og ikke bliver tvunget paa tværs af dem, hvilket uafvendeligt vilde medføre Fyldning eller Kæntring.

Naar Baaden ad de sandede Klitveje, gennem navdybe Hjulspor er bleven kørt den lange Strækning ned til Strandingsstedet, løftes den af Transportvognen, sættes paa Skraabukke og føres paa en talgbesmurt Slidske ud mod Søen. Den tolv Mands Besætning, der er forsynet med Kork-Tornystre, skubber Baaden længere og længere ud, til den flyder paa det brusende, hvirvlende Vand, som Brændingen sender op i Havstokken. Nu maa et gunstigt Øjeblik nyttes til at slippe ud gennem Brændingsbraaddet, ud mellem Bølgerækkerne. Gang efter Gang forsøges der, Baadformandens Kommandoord — advarende eller fremaddrivende — skærer gennem Vejrets Larm. Endelig lykkes det at faa Baaden ud, alle Mand springer op og indtager deres Plads, en Mand staar paa Udkig i Stævnen og varskoer for Søerne, og af ti Par kraftige Arme ros Baaden frem mod Vind og Strøm og Søer; agterude sidder Baadformanden, Bedstemanden, den øverste Myndighed ombord, Egnens mest ansete,

kyndigste Baadstyrer; han griber med begge Hænder om Rorpinden, luder frem med Hovedet og finder den mindst farlige Vej gennem de vældige Søer, der kommer brydende med Fraade i Toppen og dybe Svælg imellem sig. Hans Ordrer trænger frem til Mandskabet som knappe, lungestærke Brøl, alle hans Kræfter er i Brug, hans Muskler spændte til det yderste, alle hans Sanser vaagne, og støt og behersket, klart og klogt maa han manøvrere for at naa ud og lægge til Vragets Læside paa en saadan Maade, at Baaden hytter sig for at blive knust mod den huggende Skude.

Endelig er Baaden i Læ af Havaristen, og Redningsarbejdet kan begynde. Et Kastedræg eller en Lodline udkastes fra Baaden op til Vraget, ofte ti-femten Favne derfra, saa at en Afstandsforbindelse opnaas, helst med en fremspringende Del af Skibet f. Eks. Bovsprydet. Under Anstrængelse og Fare hales nu de Skibbrudne én for én ned i Baaden, eller de springer med et Redningsbælte om Livet ned i Søen og samles op af Baadfolkene . . . Er saa alle Skibsfolkene komne i Baaden eller dog saa mange af dem, som kan rummes, ros der mod Land, forsigtigt, aldrig tværs for Søerne, aldrig med for stor Fart. Lige uden for Brændingen skoddes der kraftigt for at bremse, til det belejlige Øjeblik kommer, da man kan slippe ind. Netop nu er Faren allerstørst. Man maa afvente Nuet, til man lige bag Baaden har et af de sekundknappe Mellemrum mellem de tre eller tre Gange tre Bølgerækker, der altid bryder frem efter hverandre — og saa ror man til af alle Kræfter . . . Bliver man ført mod Land paa Kammen af en Bølge, der straks efterfølges af en anden og tredje,

da skyder disse sig enten ind under Agterstævnen eller vælter sig op over den, og Baaden kæntrer. Og saa er der kun ringe Haab for baade Skibbrudne og Redningsfolk . . .

Men baaret paa Toppen af den sidste af de tre eller tre Gange tre Bølger, der altid efterfølges af en Dal med nogenlunde smult Vand, ligesom et Pusterum, en lille Betænkningstid før Braaddet atter farer løs, skal Baaden lade sig slynge op paa Stranden, hvor der altid er Kammerater rede, og hvor Baadfolkene hurtigt vælter sig ud over Rælingen, ned i Skummet, ofte i Vand til Livet, og haler Baaden og de Skibbrudne op og i Sikkerhed . . .

Straks disse er komne i Land og sidenefter oppe i Fiskernes eller Strandfogdens Hjem faar baade de reddede, forkomne Søfolk og de udasede Bjærgere den haardt nødvendige gode Levemaade og Pleje. Endnu samme Dag stimler Herredsfoged, Konsul, Auktionsholder, Toldbetjente, Distriktslæge og Tolk til Stedet. Der optages Rapporter, afgives foreløbig Søforklaring, der skrives Fortegnelse over inddrevet Gods, der sættes Vagt ved Skibet, der ydes Lægehjælp til de syge og kvæstede — og der synes Lig, som kan være drevne op allerede. Et besynderligt Røre, en broget Forvirring, et levende Stykke folkelig Kulturhistorie isprængt med Scener af den groteskeste Komik eller den fineste Poesi!

Senere udstyrer Konsulen de bjærgede Søfolk og sender dem til deres Hjemsted over nærmeste By. Jeg husker fra min Barndom Klynger af saadanne Søfolk komme slentrende gennem Gaden til Jærnbanestationen. Sært tog de sig ud i ny Klæder, der ikke passede

dem, og æventyrligt virkede de med deres brune Ansigter af fremmed Type og deres udenvælske Sprog, som jeg bare kendte paa enkelte Gloser. Mest var de støjende og overstadige, som de slingrede frem, for Folk havde været »gode ved dem« og fyldt dem med baade fast og flydende, men iblandt kunde der ogsaa glide forbi Ruden, hvor jeg betagen sad og stirrede, en stille alvorlig Skikkelse, en gammel Baadsmand med Øjne, der forlængst havde ophørt at finde Livet morsomt, eller en lille Skibsdreng, der kom hivende i mægtige Støvler et Stykke bagefter, genert og fortumlet og med et Udtryk af skræmt Undren over, at Livets Æventyr ikke var netop de fristende romantiske, han havde læst og drømt sig til og gaaet paa Søen efter.

Og mens de rejste lange Veje hjem til ængstelig Slægt, blev Kaptajnen som oftest endnu en Tid paa Klitten og tilsaa' Bjærgningen og repræsenterede Rederiet ved den hurtigt paafølgende første Auktion over Ladning og Inventar og over Skroget, som hastigt dannede Konsortier bød ind paa Spekulation til rimeligste Pris og til snarlig Ophugning og Videresalg i Smaapartier. Skønt — Havet plejede ofte selv at besørge »Ophugningen« og at skylle de udpindede Stumper ind langs Havstokken.

Saa kommer omsider den Dag, da ogsaa Kaptajnen tager Afsked. Han har lært sig lidt jydsk og siger mange stammende Ord om vort fortræffelige Redningsvæsen, om Kystboernes brave Offervillighed, om Konsulens Hjælp og Øvrighedens Medgørlighed. Saa er Skibets Saga ude. Bort rejser Kaptajnen — til ny Strabadser paa Havet, til ny Forlis, til Døden . . . Og Kystboerne bliver til-

bage i Klittelandet, stavnsbundne som de er, levende nøjsomt og ensomt, med snæver Horisont trods det brede Hav, i Kiv og Misundelse, i Kammeratskab og Bravhed og korte Glæder og tilpas Lykke som Mennesker flest — men med den daglige Tilværelse pludselig afbrudt af modig Kamp med Havet, Kamp for andres Liv og for eget . . . til Døden en skønne Dag sejrer, paa Land eller Hav . . .

PAA LIGSYNSFORRETNING.

Yngste Kontorist paa Herredskontoret i Vestkystbyen havde en Septembermorgen ved Kontorets Aabningstid lige faaet Skodderne taget fra Vinduerne, da Telefonen inde i Arkivværelset ringede stærkt.

Kontoristen var alene. Han løb til Telefonen og tog imod følgende Mælding: »Et Lig af en Mandsperson er i Aftes i Mørkningen inddrevet paa Sandvig Strand i Strandfoged Tarben Enevoldsens Lén. Vinden sydvestlig. Det formodes efter Klædedragten at dømme at være Liget af den sidste af de fire i April forulykkede Fiskere fra Gabets Fiskersogn. Der er skikket Bud de tre Mil sønder paa til Gabet efter Familjen. Øvrighed og Læge ventes hertil i Eftermiddag, da Liget er i saadan Tilstand, at det hurtigst maa jordes.«

Kontoristens første Tanke var at regne ud, hvor meget vel Byens Avis vilde betale ham for denne Nyhed om Strandvaskeren.

Derefter overvejede han, hvad han skulde foretage sig i Anledning af Mældingen. Det vilde nemlig vare en Timestid, inden de to ældre Skrivere mødte paa

Kontoret; første Fuldmægtig var desuden tidlig om Morgenen taget paa Landet til Auktion, anden Fuldmægtig var bortrejst med Permission og Herredsfogden endnu ikke staaet op. Men Sagen havde aabenbart Hast.

Medens Kontoristen nedskrev Mældingen, kom han paa det rene med, at det maatte være bedst ad Køkkenvejen at underrette den embedstykke og højfornemme Herredsfoged om det forefaldne. Det gjorde han saa. Kort efter viste Hans Velbaarenhed sig i Kontorlokalet.

Kontoristen sprang ned fra Skruestolen, bukkede, sagde et spædt Godmorgen, afleverede Mældingen, bukkede igen og afventede Ordre. Herredsfogden snappede Papiret uden at sige et Ord eller værdige Kontoristen et Blik. Kontoristen trak sig listende tilbage. Den barske Foresatte gav sig til at gaa frem og tilbage paa Gulvet.

Han brummede ved sig selv: »Satens kedeligt Træf, begge Fuldmægtige borte, og det er Lørdag, jeg skal selv have Herredsret i Dag.«

»Bork!«

»Ja, Hr. Herredsfoged.«

»Hent Frandsen — med det samme!«

Ældste Skriver blev hentet og stedet til Samtale med Herredsfogden. Resultatet heraf blev, at Skriveren skulde henvende sig til en dansk Jurist, som efter overstaaet Eksamen for Øjeblikket opholdt sig i Byen, og bede ham gøre Kontoret den Tjeneste som konstitueret Foged at tage med Distriktslægen ud paa Stranden til det legale Ligsyn.

Hr. exam. juris Pedersen var selvfølgelig i høj Grad smigret ved denne Anmodning. Han var fuldmyndig og havde sin Eksamen — rigtignok kun med

»Ej ubekvem«, men det var jo tilstrækkeligt — saa der var for saa vidt intet til Hinder for, at han paatog sig det ærefulde Hverv. Men da hans foregaaende Kontortjeneste indskrænkede sig til nogle Aars Arbejde i en Bank, var han ukendt med et juridisk Kontors Praksis.

Hr. exam. juris Pedersen lod sig dog overtale til at agere Foged, da det blev bestemt, at den lille Kontorist Bork skulde tage med paa Turen som Skriver og støtte Hr. Pedersen med Hensyn til det formelle. Bork var i 16 Aars Alderen, havde Præliminæreksamen og var, efter et Aars Ansættelse paa Kontoret, ret godt kendt med Protokol-»Stilen«.

Ved Middagstid kørte en Fjedervogn vester ud gennem Byen. Paa Bukken sad Kontorist Bork ved Siden af en sværlemmet Kusk. I det brede Bagsæde var der rigelig Plads til den spinkle Distriktslæge og Jurist Pedersen. Hr. Pedersen sad og blærede sig med en af Kontorets Politikasketter paa Hovedet. Folk, der færdedes i Gaderne, stod stille, andre kom frem i Døraabninger og ved Vinduer; alle saa' de efter Køretøjet med »Doktoren og dem fra Kontoret« og spekulerede over, hvad der kunde være paa Færde. De spurgte forgæves hverandre derom; men de mest nysgærrige lagde Vejen om ad til den Vognmand, hvis Befordring kørte for Øvrigheden, og de fik dér at vide, at der var en »Vasker« i Sandvig.

Vognen rullede ud af Byen og fulgte Landevejen langs med Fjordens Nordside. Hestene var stivbenede efter altfor megen Kørsel og strakte ud i et stadig ensartet, langsomt Trav. Bork ytrede sin Medfølelse over,

at Hestene bestandig blev holdte i Løb, men Kusken svarede, at »hvisomensti' saadan novne Landevejs-Arabere slov over i Skridt, ku'et maagelig tæj' et stivt Klokke-Kvaartier mællem tov Telegrafpinde.«

I Bagsædet blev der ikke vekslet mange Ord. Distriktslægen var ikke opsat paa Passiar og holdt Øjnene lukkede, som om han tog sig et Blund. Juristen var glad over at slippe for en besværlig Konversation og tog nu Fogedprotokollen frem for nøje at studere Formen i de tidligere indførte Ligsynsforhør.

Bork sad og frydede sig. Det var første Gang, han var med ude paa en Fogedforretning; og Vejret var saa mildt af Septembervejr at være. Der var halvfjerde Mil til Sandvig; saa lang en Vej havde han ikke før kørt i aaben Vogn. Han lod Blikket glide fra de høstede Marker ud over den store, stille Fjord og faldt i Tanker. Hvordan mon for Resten saadan et inddrevet Lig saa ud? Vist ikke videre hyggeligt. Han vilde spørge Kusken, som tit havde kørt for Øvrigheden til baade det ene og det andet af den Art, om han havde set en Strandvasker, og om det var grimt.

»Naa,« svarede Kusken, »det er, li'som man er fin i Fornemmelsen til. Kantovristen er val kanskesens ræj a sæj?«

Nej, det var Kontoristen aldeles ikke; han mente bare, om det var et — interessant Syn? Men »saadan novet højere var det vanskeligt for den gæmene Mand at dæspetere om,« sagde Kusken.

Bork lo; men med ét kom han til at tænke paa, hvorledes han engang som Barn var besvimet ved at se en Skolekammeret, der var død af Tæring. Han

mindedes, at han i mange Nætter derefter havde haft slemme Drømme. Han havde ikke senere set Lig. Kunde han nu taale det? »Aa, man var da heldigvis et voksent Menneske,« slog han det hen —, »man havde faaet stærkere Nerver. Desuden var det jo i Bestillings-Medfør. Det stivede sikkert svært af.«

Da den første halve Mil var tilbagelagt, begyndte Klitterne at blive synlige, flere og flere runde Toppe steg frem, indtil hele Kæden laa sammenhængende, graagrøn af Marehalm og med spredte, skinnende hvide Pletter og afgrænsede Landet i Vest. Vognen var naaet ind ved Foden af Klitterne og drejede nu mod Syd paa Tangen mellem Fjord og Hav.

Underligt snoede Vejen sig: snart paa en Dæmning nede ved Fjordkantens Engstrimmel, snart mellem smaa Fiskerhytter, over lynggroede Marklodder eller midt inde i et vildt Klitparti gennem dybtsporede Hulveje.

Distriktslægen ønskede at gøre Turen i den kortest mulige Tid og skyndede af og til paa Kusken, som rykkede i Tømmen for et Syns Skyld. Hestene blev i deres gamle Trav.

Der kunde ikke være Tale om at »bede«, før man kom til Sandvig.

Efter over fire Timers Kørsel kunde man se Tarben Strandfogeds Gaard, der laa lige op mod Klitterne.

Bork begyndte at faa Hjertebanken. Han havde længe været trykket af en vis højtidelig Uhygge-Stemning, som tiltog, efterhaanden som man kom Maalet nærmere, saa at han til sidst var ganske ilde til Mode.

Vognen kørte op foran Gaarden. Tarben kom ud af Hoveddøren og ønskede med et fornøjeligt Ansigt Rettens Folk og Doktoren »valkommen«. »Om de ikke ku' trænge til at lives op med en Skænk, inden de tog Fyren i Besigtigelse?«

Lægen sagde nej og spurgte, hvor man havde anbragt Liget. »Ja, han laa da i en Vognfadding nede i Bjærgene,« oplyste Tarben. »Det vil si' sig, han ligger til Læsiden, for der gaar jo en fæle Lovtelse fra ham av.«

En ældre Fisker og en ung, sortklædt, frugtsommelig og forgrædt Kvinde med et aargammelt Barn paa Armen kom frem i Døraabningen.

Tarben pegede paa dem og sagde:

»Ja, se det er jo Familjen fra Gabet. Manden er Lars Frigg og er Far til Enken dér ætter den drovnede Søren Peder.«

»Saa er Liget altsaa genkendt,« spurgte Distriktslægen.

»Grangivelig?« forsikrede Tarben. »Det forstaar sig, Klæderne kuns, for de er saa bestemt Søren Peders; men selv har han jo mistet sit gode Huld i baade Ansigt og —«

»Ja, nu er det vel bedst, vi gaar derned,« henvendte Lægen til Jurist Pedersen.

»Jo, det var vel bedst,« syntes ogsaa Hr. Pedersen.

Men, idet de skulde til at gaa, traadte Fiskeren Lars Frigg hen til Juristen og stammede noget om, at »det maaske nok ku' bevilliges, at Enken blev hjemme ved Gaarden.« »Hun ka' saamænd kun ha' ondt a'et ved og se hinner Mand. Hun ska' jo retten snaar

lave te Bassels, som Fuldmægtigen muligen ka' obselvere, og En véd jo da nok, at en Fruentimmer i saadanne Forholde er en sølle —«

Hr. Pedersen havde spørgende set hen paa Distriktslægen.

»Selvfølgelig,« nikkede Lægen.

»Ja, selvfølgelig,« sagde Hr. Pedersen.

Saa gik da Lægen, Juristen, Kontoristen, Strandfogden og Fiskeren om bag Gaarden og steg op ad en høj Klit, fra hvis Top Havet kunde øjnes langt ude, svagt kruset. De fulgte en Klitrækkes Rygning, som sænkede sig jævnt ned mod en Dalslukt og omtrent helt nede ved Dalen veg til Side og omsluttede en kedelformet Fordybning med Adgang fra den Side, hvor Vinden havde blæst. Inderst inde i denne »Sandgryde« stod en Vogn med en Presenning over.

Strandfogden og Fiskeren vare de første, der naaede Vognen. Lægen og Juristen kom lige bag efter; men Bork, der ikke havde mælet et Ord, siden man var kommen til Sandvig, holdt sig ængstelig noget bag de andre og turde ikke se paa det Par tangbegroede Søstøvler, som stak frem ved Vognfaddingens ene Ende.

Strandfogden skubbede med en Pigkæp det brune Sejldække til Side, og en Sværm af store Fluer fløj summende i Vejret.

»Se nu til det Dævlens Kram, Hr. Dovter! Det har mi'sæl overspiet vos hele Kammeraten,« sagde Tarben.

Bork tvang sig til at gaa nærmere og saa' til sin Rædsel et Par Armstumper uden Hænder stikke frem af en blaa Skjortes Ærmer og et Kranie, der var aldeles

blottet for bløde Dele og saa skinnende rent og hvidt, at det gøs i Kontoristen.

»Her er der nok ingen Livsens Tegn og kigge ætter, Hr. Dovter!« bemærkede Tarben.

»Men hvad er der i Vejen med Ligets ene Ben?« spurgte Lægen.

Tarben mistede ikke nemt sit gode Humør, lod det til, og han svarede ganske ugenert, »at det saamænd aldrig var værd og bli' kissel ved den Ting.« — »Se kuns nu, at da vi hev Kadaveren op gennem Havstokken, saa slap jo Støvlen a' ham — og Benet fulgte forstoeligt nok med.«

Hverken Lægen eller Juristen sagde noget. Bork var nær ved at faa ondt. Han havde stærk Kvalme og maatte opbyde al sin Energi for ikke at dratte om, hvor han stod.

Paa Lægens Tilskyndelse bad Hr. Pedersen Tarben om at maale Ligets Længde. Lars Frigg erklærede, at Maalene passede godt nok paa den druknede Svigersøns Vækst, ligesom ogsaa, at de lappede Søstøvler, der var nemt kendelige, og Ligets tærnede Uldskjorte, hvortil Lars selv bar Magen, ikke tilhørte nogen anden end Søren Peder fra Gabet.

Jurist Pedersen mente derefter at turde betragte Ligets Identitet som konstateret; og »Besigtigelsen« var til Ende.

»Saa ka' vi val la' ham jorde i Morgen ætter Førstepræjken?« spurgte Lars Frigg.

»Værs'go',« svarede Lægen.

»Hæ—ja,« menten Tarben, »saa møjet længer ka' Søren Peder heller et holde sæj og ligge i det go'e

Vejrlig, som at vi har nu i Dagene, nærensti' vi vil spare ham for den Tort, at den bandsatte Fluespi sku' spolere ham. Han ska' komme i Kiste endnu i Aften.«

Tarben og Lars hjalp nu hinanden med at dække Liget. Lægen vendte sig for at gaa, men blev staaende, da han oppe paa Klitrygningens øverste Top fik Øje paa en Kvinde, der gik ned imod dem. Han truede op efter hende, men hun gav sig til at løbe ned efter, saa han maatte skynde sig at gøre Lars opmærksom paa hende.

Lars blev helt raadvild og rystede paa Hovedet: »Akke ja, det sølle Lyv, nu vil hun ned og se te hinner Skrog a' en Mand. Akke da, hva' ska'et blyv til?«

»Aa, den tovle Kvind!« brød det ud af Tarben, »saa sku' osse syv Saten — — hov, no hujer hun; op og fo fat i hinner, Lars!«

Lars havde Øjnene fulde af Taarer, da han sprang op ad Klitten for at stanse Datteren og føre hende bort.

Med et Lettelsens Suk forlod Bork nu »Sandgryden« og fulgte med de andre tilbage til Gaarden, hvor »Retten« straks efter blev »sat«. Jurist Pedersen dikterede med Besvær et knudret Sprog til Protokols. Bork rystede paa Haanden, da han skrev. De mange indskudte Sætninger dansede for hans Øjne.

Baade Tarben og Lars Frigg »fremstod for Protokollen og afgav Forklaring, formanede til Sandhed«.

Af Tarbens Forklaring fremgik det, at hans trettenaarige Tjenestedreng den foregaaende Aften ved Solnedgangstid havde været nede ved Stranden og havde set en mørk Masse ligge og skvulpe i Skummet lige inden for Brændingen. Det var ved nærmere Eftersyn

pludselig gaaet op for Drengen, at den mørke Masse var et Menneskelig, og besat af en frygtelig Skræk var han i vild Fart løbet op gennem Klitterne og hjem til Gaarden, hvor han aandeløs sank sammen paa en Stol og fremstønnede saa meget, at man kunde forstaa, at der var noget i Vejen nede ved Stranden. Tarben og Forkarlen havde da skyndt sig til Stranden med Heste og Vogn, havde faaet fat i Liget, før det igen blev trukket til Søs af Strømmen, og kørt det op i Klitterne, dèr hvor det endnu henstod.

Nu skulde Tjenestedrengen have været afhørt, men han var løben bort fra Gaarden om Natten. Herom berettede Tarben, at Drengen var inde fra Oplandet og var »skrol« af sig, fordi han aldrig før havde set en »Bundsvømmer«, da han først til Høsten dette Aar var kommen ud i Tjeneste ved Havet. Hele Aftenen havde Drengen siddet og rystet og skuttet sig og set forstyrret ud af Øjnene. Nadver vilde han ikke tage til sig, ingen fornuftig Snak kunde man faa ud af ham, og i Seng turde han ikke gaa. Forkarlen havde nemlig skammet Drengen godt ud og sagt, at den, der ikke hjalp en »Vasker« paa kristen Jord og saaledes var Skyld i, at Liget kunde drive til Søs igen, han skulde »sjæl vovne den næste Maaren og være stenendes død.« Alle Folk i Gaarden var da gaaede til Ro og havde ladet Drengen blive siddende i Stuen, hvor der var tændt et Tællelys. Om Morgenen var Drengen imidlertid borte, og man tænkte sig, at han var løbet nord om Fjorden og hjem til Forældrene inde i Oplandssognet. I Morgen var det Søndag, saa skulde man nok lade Bud gaa og spørge efter ham.

Dødsattesten, Muldseddel, blev nu udfærdiget, og skriftlig Tilladelse om, at Begravelsen kunde ske, blev sendt til Præsten, for at han — som Tarben udtrykte sig — »ku' fo gjort Staadering te en ku'en Taale over Søren Peder.«

Forhøret var sluttet.

Der blev dækket op med Kaffe og Kringler. Ingen havde synderlig Appetit, Bork allermindst. Saa tog man Afsked og gik ud og steg til Vogns. Enken græd ustanseligt og spurgte Juristen, om Rettens Folk havde taget hendes Mands Guld-Fingerring af og beholdt den i Forvaring. Tarben forstod saa daarligt at være skaansom og tyssede paa hende og sagde: »Naa, naa — du ka' da begrive, at Ringen er gaa'n væk med Fingeren.« Men som en Slags Trøst tilføjede han: »Men det, der er til Rest a' Søren Peder, ska' blyv flyet hæderligt hen med baade Kørsel og Præst og Degn og en Bid Brød og en Dram til Følget. Det ska' vi nok sørge for, saa'n at du ka' slip' for og ty te Sognet om'et.«

Kusken slog Smæld med Pisken, og Vognen kørte bort.

Bork var ked af den lange Tur hjem. Det skumrede, og Klitternes øde Landskab var en skummel Baggrund for et opskræmt Sind. Kusken kunde ikke lade være at snakke om den tumpede Dreng, der var løbet fra Tjenesten. »Det var da en Gudsens Jammer for et Ka'lfolk og ha' lutter Tøsebrusk i Lemmerne. Saa var Kantovristen da val mere stiv i Rygraden?«

Bork bejaede det overlegent, men i sit stille Sind nærede han Tvivl om, at han vilde have været mere tapper end Tjenestedrengen.

I Bagsædet samtalede Lægen og Juristen i Begyndelsen ret livligt. Hr. Pedersen levede højt paa Erindringerne fra Læsetiden i København og gengav mange af den juridiske Manuduktørs daarlige Vittigheder over den tørre Jura. Lægen fortalte karakteristiske Træk fra tidligere Fogedture ved Selvmord og Ulykkestilfælde.

Borks Fantasi blev sat i endnu hæftigere Bevægelse.

Snart blev der ikke talt mér i Bagsædet; de sov vist begge. Kusken sad ogsaa og sov, men vaagnede op med næsten regelmæssige Mellemrum og gav et Ryk i Tømmen. Hestene kendte Vejen og fulgte den troligt. Bork alene var fuldstændig vaagen. Han gruede for Natten, den græsselige Nat, som han følte vilde komme oven paa Eftermiddagens Indtryk.

Hen imod Midnat var Vognen i Byen. Man stod af ved Vognmandens Port. Distriktslægen skulde paa Sygehuset til en Difteritispatient, og Jurist Pedersen gik til sit Logi med Protokollen, som han vilde gennemse. Der var nogle mere indviklede Sprogperioder, hvor Traaden vist var lovlig tynd, og som trængte til lidt Revision, inden de kom den kritiske Herredsfoged for Øje.

Bork gik hjem med langsomme Skridt og under svære Anfægtelser. Han vilde helst blive gaaende paa Gaden i Nat? Men det gik ikke an. Forældrene vilde mærke det. Han lukkede sig ind og gik sagte op ad Trappen for ikke at vække nogen i Huset. I Mørke famlede han sig mellem en Mængde Linned, der var hængt til Tørring, hen over Loftet til sit Gavlværelse. Døren dertil stod aaben. Han kunde ikke finde Tænd-

stikker noget Sted og gik i Seng i Mørke. Han plejede ellers altid at ligge paa højre Side med Ansigtet ud mod Værelset, men i Aften lagde han sig paa venstre Side, tæt ind mod Væggen, og trak uvilkaarligt Dynen højt op over Hovedet.

Der var saa trykkende varmt, han kunde ikke falde i Søvn. Han tvang Tankerne ind paa alle mulige Omraader, hvor de kun forblev et kort Øjeblik for saa at vende tilbage til denne Dags Oplevelser. Han udmalede sig Kontoret, Inventaret, Reolerne, Telefonen — Telefonen, nej, nu traadte Mældingen om det inddrevne Lig saa uhyggeligt frem. Han tænkte paa, at det var Søndag, og at han om Formiddagen vilde ned paa Aaen for at fiske, men atter viste Strandvaskeren sig for ham. Og Drengen, den stakkels Tjenestedreng, hans vilde Løb gennem Klitterne, Frygten for at gaa i Seng, hans Flugt — jo, Bork forstod det saa godt, beklagede den unge Fyr, beklagede sig selv. — Saa, før svedte han, nu bævrede han som af Kulde. Det var da ogsaa kedeligt, at han ikke kunde faa Lys.

Han tænkte saa længe paa Lyset, at han til sidst døsede hen; men en Raslen vækkede ham. Nu var der kommen en Mus ind paa Værelset, vidste han. Den fordømte Tjenestepige havde ladet Døren staa aaben. Han rømmede sig. Rasleriet holdt op. Hvor hans Røst dog havde lydt hult gennem Stilheden.

Mon han for Resten selv havde lukket Kammerdøren efter sig? Jo, vist havde han saa! Nej, han havde bestemt ladet den staa aaben. Ja, havde han nu ogsaa det? Han burde staa op og se ad; før fik han ikke Fred, det kendte han saa nøje. Nej, han vilde

blive roligt liggende, hvad kunde det ogsaa gore, om Døren stod aaben? Ja, men der kunde komme flere Mus ind fra Loftet. Han vilde altsaa staa op. Nej, han vilde ikke, han turde jo ikke. For hvad? For hvem? For Strandvaskeren? — Aa, det var til at miste Forstanden over.

Efter en uhyre lang Times Kval faldt han endelig i Søvn.

Ved Tre-Tiden, da det endnu var mørkt, vaagnede han af en hæslig Drøm. Han laa vendt med Ansigtet ud mod Værelsets Rum, alle hans Nerver var ophidsede, han aabnede Øjnene og stirrede frem for sig og fattede ikke straks, hvor han var. Noget hvidt skinnede borte i Mørket. Det gav et Sæt i ham, han blev lysvaagen og forstod, at dette hvide, som havde mindet ham om en hvid Hjerneskal, kun var Vandstellet paa Servanten.

Alligevel var det uhyggeligt. Forgæves forsøgte han at falde i Søvn igen. Han kunde ikke engang døse. Det var ikke til at holde ud at ligge vaagen i Sengen længere. Han maatte op. Han maatte ud. I et Nu var han ude af Sengen, med lukkede Øjne trak han i Tøjet, aabnede Døren — han havde altsaa lukket den — famlede sig over Loftet og gik forsigtig ned ad Trappen og ud ad Gadedøren.

Hvor Luften var frisk og kølig! Det hjalp. Han aandede ligesom friere.

Uden bestemt Maal gik han ned mod Torvet og skulde netop til at gaa tværs over dette, da det blev ham klart, at Vægteren, som gærne sad og smaaslumrede paa Raadhustrappen, ikke for alt i Verden maatte mærke noget til ham. Bork gik over mod Torvepumpen. En

Skikkelse traadte ham pludselig i Møde. Det var Vægteren, som havde været henne for at skylle Snapsen efter med en Taar Vand.

De stansede begge.

— »Hva',« sagde Vægteren, »det er jo den smaa Bork! Det var svært saa tidlig paa Støvlerne!«

Det løb aldeles rundt for Bork. Hvad skulde han dog i en Fart hitte paa at svare Vægteren, denne Byens værste »vandrende Avis«, som vilde fortælle Byen rundt, at han havde truffet Bork om Natten.

»Var Kontoristen ikke i Sandvig i Gaar? De er ka'ske ude og gi' Strandvaskeren lidt Søndags-Go'maaren-Luft?«

Bork strammede sig op. Vægteren maatte ikke faa mindste Anelse om Grunden til Borks Nattevandring. »Søndag Morgen« havde Vægteren nævnet. En Ide var slaaet ned i Bork. Han sagde:

»Vel var jeg i Sandvig; det var for Resten grinagtigt! — Men jeg skulde ud paa Lystfiskeri fra Morgenstunden af og mangler Madding. — De har jo Have ved Fjorden, Madsen. — Jeg vilde spørge Dem, om jeg ikke maatte gaa med Dem hjem og grave Orm.«

»Med Fornøjelse, lille Bork.«

Saa gik Kontoristen ned ad Fjordstrædet med Vægteren . . .

EN STRANDING I KIKKERTEN.

Der havde midt i December i over otte Dage staaet en hæftig Storm af Nordvest ind over det nøgne Klitland, og længst mod Syd, hvor Kysten sprang frem og endte i et farligt Stenrev, stod der en halv Snes Vrag i Havstokken. Men oppe i de nordligere Fiskerlejer var der ingen Skibe kommen ind. Derimod havde omtrent hele Kyststrækningen faaet en Mængde løst Vraggods, Planker, Rundtræ og Brædder skyllet op i Lénene, især hvor der var læ Bugter. Enkelte Sogne med stiv og lige Strand havde dog hverken faaet Skuder eller Lastdele.

Et saadant Sogn var Klægby, og de fattige Klægbyfiskere, der ellers var kendte som glade Folk, gik ikke Julen i Møde med det bedste Humør. Thi om de end ikke som Anholt-Boerne i »Peder Paars« nærede sig ved Vrag, var det dog svært for dem at klare for sig selv og Familje i den Aarstid, Fiskeriet var vanskeligst, naar der ikke kom Strandinger, der gav Bjærgningslavet baade Arbejde og Fortjeneste i flere Uger.

Klægby Sogns gamle skikkelige Præst, der altid stod paa sine Sognebørns Side, hvad enten de svirede i Overflodets Dage eller led Nød i knappe Tider, havde endda de to sidse Kirkedage fra Prækestolen anmodet Vorherre saa pænt om, at han endelig maatte betænke Klægby med en lille god Stranding, naar det alligevel var hans uransagelig vise Vilje, at der skulde sættes Skibe ind paa Kysten.

Lige før Jul stilnede den langvarige Storm noget af, men Havet havde svært ved at komme til Ro, saa oprørt som det var, og i stærke Dønninger styrtede Bølgerne ind over Stranden.

Saa var det, at Klægby paa selve Juleaftens Dag blev alarmeret med den Besked, at der var en Skude i Farvandet ret ud for. Meddeleren var Søren Garntjærer, som om Eftermiddagen havde været ved Stranden og havde set et Skibsskrog gennem Taagen. Søren kunde ellers tit nok gaa og vrøvle i en Rus, men i Dag var han lige saa ædru som selve den gamle Præst til en Fropræken. Der var ingen Tvivl om den Ting, Søren maatte have set rigtigt. Vorherre ske Tak, saa havde han da hørt Præstens inderlige Bøn om en Stranding.

Der blev Travlhed i Lejet. Strandfogden fik Redningsmandskabet samlet og sendt ridende Bud nord paa efter Redningsbaaden; Raketapparater havde han selv, og efter mindre end et Kvarters Forløb var Klægby-Lejets hele mandlige Befolkning ved Stranden.

Ude mellem de yderste Revler var der ganske rigtig et Skib i Betryk, det var en stor Bark, der drev sideværts sydefter for den rivende Strøm, der løber langs med Land. Taagen forhindrede nærmere Be-

stemmelse af Skibet, men saa meget kunde man da se, at de to forreste Master var kappede faa Alen over Dækket.

»Det er jo en død Kasse,« raabte Strandfogden gennem Larmen af Sø og Vejr. »Der er saagu' et' et levendes Lyv ombord.«

»Nej, det ligner et' ætter'et,« indrømmede Søren, »men Træ det er der allenfalds i hinner.«

»Hun ska' ellers ikke være saa møj langt fra og være en Finlapperbark,« postulerede Skibs-Klavs, der havde »faret« i sine yngre Aar.

»Hun ka' for mig være Normand eller Hollænder eller Jappakaneser, hvad Fanden I vil, Folkens, baresens vi had' æ Skiv si' Køl i Innerrevlen hér ud for,« brølte Strandfogden.

Det var de alle enig med ham i, og saa var der jo foreløbig ingen Grund til videre Snak.

Der gik nogen Tid, og Spændingen var stor. Saa sagde en af Fiskerne: »Det var li'godt stejlt, om hun sku' rakke sig forbi Klægby Strand.«

»Saa sku' da Skam og Skændsel staa i'et, om hun sku' ha' for Vanvare og slippe fræ vos,« raabte Søren; han var helt elendig.

»Ja-ja,« trøstede Strandfogden, »nu faar vi stræng' vos an og følle hinner Distriktet ud. Det har vi Pligt til. Men saa heller et' en Fodskyvt længer!«

Folkene fulgte stadig efter Skibet, saa kom Redningsbaaden, trukken af otte stærke Heste, der sled i Seletøjet, saa Skummet flød fra Bringen. Vognstativets Hjul trak dybe Spor i det bløde Sand.

Strandfogden raabte til Kuskene, at de bare skulde følge med. Han mente jo rigtignok ikke, at der blev Brug for Baaden i saadan voldsom Sø. »Der er saamænd heller ingen Folk og bjærre fra den skid' Bark,« føjede han afgørende til. »Men støder hun i Klægby,« sagde han og smaskede med de tobaksbesovsede Læber, »naada, saa blyver der Tømmer for vos og slæve i Land, som det er værd og praal' om.«

Barken stødte dog ikke i Klægby; den fjærnede sig snarere fra Kysten og kom helt tværs for Strømmen, som rev den med sig saa hurtig, at det nu kneb at følge den.

Strandfogden stansede og kommanderede: Holdt! »Et' en Fodsenstrin mér ætter den Flyvemær! Nu er'et ovre, for vos og tøk' er hun sønden æ Sognskjæl. La' hinner bare stryge og ryge ad —«

»Ja, ad Fjordvig til,« afbrød Søren, »det er jo det kraperendes ved Forsynets Styrelse, at de skinhellige Halleluja-Hunde nede i den bands Missionsrede Fjordvig maaskesens ska' ka' nappe hinner nu. Dér ka' En li'godt li'som faa en Fornem'els' a', hva' saa'n gammel Stabejser som vor Præst hans Be'en og Messen ka' udrette his' op'. Nej, saa er den unge kragesorte Missionspræst i Fjordvig s'gu en bitte Korn skrappere i si' Røst til og ka' sprække Vorherre an.«

I Følge Embedspligt lod Strandfogden et Bud mælde i Fjordvig den fornødne Besked om Barkskibet, og medens Mørket tungt og tæt lagde sig over Klitterne og Stranden, og Dis steg af Havet, hvor Skumstriberne lyste hvidt og sølvagtigt, vendte Klægbyfolkene gnavne og forfrosne om og drog hjem til deres Fiskerleje.

Efter denne tre Timers Tur i grimt Vejr tog Fiskerne kraftigt til sig af Julenadveren, der blev sat frem i de smaa Hjem. Men Skuffelsen fra Stranden kunde de ikke blive kvit. Det var ærgerligt at have haft en Stranding i Kikkerten og saa se den blive til Røg og det som mindre var. Værst tog Skuffelsen paa Søren Garntjærer, han var jo den, der unødigt havde skræmmet hele Byen paa Benene. Han fortrød bitterligt, at han netop den Dag var gaaet til Havet. Nu sad han ved Grisesylten og maatte døje Skoser af Konen, som var missionsk af sig og rent ud sagde, at det var en Straf fra den Højeste til de verdslige Klægbyfolk, naar Barken var strøget deres By forbi. Det blev en skral Jul i Aar; men det havde Mandfolkene sig selv at takke for, saa ukristeligt som de drak og lod Dagene rende. Men Herren var saa vist ikke til Sinds at glemme Klægbymændene deres Formastelighed, at de ikke skaffede bedre til Huse til Kvindfolk og Børneflok ind ad Højtiden.

Efter Nadveren blev Søren ked af at sidde længere og høre paa Konens Prækeras, han stak udendørs og kiggede efter Vind og Vejr.

Rundt i Hjemmene var det nok gaaet flere Mænd som Søren Garntjærer. De kom lidt efter lidt frem fra Husene, snøftede op i Luften, lyttede efter Havets Bulder og smaatrippede lidt omkring Gavlen, inden de vovede sig en Vending ud paa Vejen, som krummede sig gennem Byens halve Snes Huse og Gaarde.

Uden at der forud var truffet nogen Aftale derom, samledes en hel Del Klægbyfolk henne bag Strandfogdens Ladebygning, og omsider bød Strandfogden, der

var Lejets eneste velstillede Mand, dem alle ind paa en Juleskænk og en Kringle.

Det blev ikke ved den ene Skænk; der fulgte flere efter, og man snakkede løs om Tingene og fortabte sig i Gisninger om Barkens Navn, Hjemsted og Last og om Besætningens Skæbne, men mest dog om, hvor vel Barken vilde komme til at staa fast. Søren satte sin Smule forventede Salighed i Pant paa, at Barken med den Retning, den tog, da man forlod Stranden, absolut vilde naa forbi Fjordby og helt ned til Revet, inden Stenbunden stoppede den.

Denne Mening blev til sidst den herskende. Naar de ikke selv havde kunnet faa Fingre i den gode Bark, var det da ogsaa trøsteligt at vide, at de hængeho'dede Fjordvigere heller ikke huggede den. I dette Haab skiltes man temmelig silde paa Aftenen, og Strandfogden svor højtideligt og omstændeligt, at det ikke skulde mankere paa at lade et Anker Julebrændevin og en Dunk Kirsebærvin gaa i Løbet som Traktement til gode Klægby-Venner, »nærensti' de skruphellige Fjordvigere baresens ku' komme til at snyde sig om deres drævende Kæft ætter Barken«.

Da Søren kom hjem og var lidt blank i Ansigtet, vankede der Grovheder fra Konen. Hun var da saa sikker paa, at nu regerede Djævlen hendes sølle Mand, naar han saadan kunde komme over sit Sind at gaa til Drikkelag en Juleaften.

Søren drog Vejret dybt og tav mod Sædvane; han syntes maaske, Konen havde en Smule Ret til at være harm; han følte ogsaa, at det var nok det pæneste at

holde Husfred om Helg. Men da han var kommen til Hvile i Alkoven, kunde han ikke dy sig for at fortælle om Strandfogdens spendable Gildeløfte, der skulde indfries, i Fald Barken gik uden om Fjordvig.

Men nu kom Konen for Alvor i Harnisk og gav ondt af sig, saa det sved dybt i Søren, der saa nødigt vilde slippe sin Beslutning om ikke at svare igen. Hun endte med at profetere, at Gud i Nat vilde lade Barken strande ved Fjordvig Klitter; det turde hun vove sin himmelske Arvepart paa.

Derefter krøb hun op i Alkoven til Søren, der lod som han allerede sov, men laa og grundede paa, om det mon alligevel skulde træffe sig at slaa til for Kællingen med hendes Varsel. Hun havde alle Dage været noget forudsigendes af sig, hun kunde læse kommende Ulykker i Næverynkerne, høre Nødskrig i Stormnætter, se Ligtog oppe mellem Klitterne og andet gedulgt, og forresten stod hun da ogsaa i tykt Maskepi med Missionsfolkene, som vidste at sige baade om det ene og det andet, som ellers laa Menneskenes Begreber for højt, baade om hvem der fór lige lukt i Helvede, og hvem der fløj til Himmels.

Han blundede lidt, men kunde ikke falde i Søvn til Gavns. Det var dog spilleme vemodigt, om Strandfogdens rare Julevædelse skulde spares for at sprutte af Spunshullet i Morgen.

Saa, nu drattede der tolv forkølede Slag fra Sejrværket. Det var Midnat, og Julen begyndte. Havde de mon akkurat nu i Tiden neglet Barken nede i Fjordvig? Saa skulde da ogsaa den Onde lyne — —

»Fader vor!« bad Konen halvhøjt. Søren mimrede med og bad stille om Forladelse for sin Ed.

Ak, for en Ulykke, tænkte han lidt efter, hvem der dog kunde rende derned og faa Klarhed paa Sagerne! Det var ellers en god Ide, om den bare kunde blive til noget. Han lyttede efter Konens Aandedrag. Jo, saamænd om hun ikke allerede snuede. Naar hun saadan havde læst Manden Teksten, kunde hun knapt faa sit Fadervor af Munden, før hun sov. Det var ogsaa en af Velsignelserne ved at være et Herrens Barn, sagde hun saa tit. Men Søren mente snarere, at naar hun rigtig havde faaet spyet Galden af sig, var der ikke mere Kraft tilbage i hende til at holde sig vaagen ved . . .

Naa, sikken Stads der vilde blive gjort af Søren Garntjærer, om han i Nat listede ud og stak et Svip ned til Fjordvig og kom hjem til Kammeraterne med den egenhændige Besked, at Barken var skreden endnu længere mod Sønder. Hillemænd — det skulde bestemt prøves!

Sagte skrævede Søren over Konen, tog sine Klæder fra Bænken og smøg sig ud i Forstuen, hvor han i en Fart klædte sig paa.

Faa Minutter efter var han paa Vej til Fjordvig.

Hen paa Morgenstunden, da hele Klægby endnu sov, kom Søren Garntjærer tilbage fra sin natlige Udflugt. Han løb i Trav ind ad Byvejen, hans hele vejrfurede Ansigt straalede i et rævelunt Smil. Han var tilsølet og gennemvaad, men i sin heroiske Stemning agtede han ikke saadanne Smaating, styrede blot Kursen

lige mod sit Hus, smækkede Dørene paa vid Gab og gik ind i Alkovekammeret og vækkede den betuttede Kone med følgende Tiltale: »Sla' Yvnene op, Sedsel Petrine, saa du ka' sans' og fornem', hva' A sæj'er, te der blyver et' en eneste rød Skilling a' de' hær Bark og fortjen' for de skid' Skavekrukker nede i Fjordvig. De' sæj'er mi'sæll A!«

Og ud styrtede Søren, inden Konen fik mælet et Ord. Han løb hen til Strandfogden og »vovnede« ham med den Lykkens Sendelse, at Barken var strandet bare saa lidt som en halv Fjerdingvej sønden for Fjordvig Skæl. Søen havde paa en Time brækket hele Skuden i Smadder, og Skrogflager og Last — bandsat auktionsgodt Tømmer forresten — laa spredt søndenved, Kysten langs, efter som Strømmen gik, men ikke den mindste »Pindebilling« var der dreven ind i Fjordvig.

Sørens Bedrift og Beretning var snart kendt over det ganske Klægby Leje. Fiskerne samledes hos Strandfogden og blev enige om først at gaa i Kirke alle som én og »nikke til Præsten« — og saa bagefter holde Gilde . . . Den Dag talte den gamle skikkelige, tolerante Præst for en Forsamling saa stor og vaagen som sjældent før.

Ved Mørkningstid begyndte Festen hos Strandfogden, og den varede ved, til den sidste Draabe Brændevin og »sød Snaps«, som Huset ejede, var drukket. Søren Garntjærer blev baaret hjem i Triumf af vaklende og skraalende Venner.

Men da Rygtet om Sviregildet i Klægby var naaet ned til Fjordvig, blev der sidst i Juledagene holdt et stort Missionsmøde dernede, hvor Klægbyfolkene og

deres Præst blev skilt ved alle menneskelige Dyder og dukket i Svovl, saa det røg deraf i mange Tider.

Sedsel Petrine og flere andre Klægbykoner var med. De græd opsigtvækkende under Prækenen og fik til Trøst Herrens Fredlysning bedt over sig. Bagefter lagde de krigerske Raad op mod deres forvorpne Mænd. Og hvordan det nu gik og ikke gik, saa blev Sviregildet hos Strandfogden Klægbymændenes sidste samlede Protest mod Missionen.

Dagen i Dag er Klægbymændene blandt Kystens helligste. Og Søren Garntjærer især er en skrap Prædikant med mange herlige Aandens Naadegaver.

KLITBOKONGEN OG HERREDSFOGDEN.

Gamle Adser Klitbokonge, der nu er død og borte og fik tre Dages hæderlig Begravelse efter svundne Tiders Skik og Brug, som Adser selv havde holdt i Hævd sit hele Liv, han var en haard Hund at bides med, naar det Sind kom over ham. Han var Sognefoged og Lægdsmand over mange Mil Klit og Strand, dertil Strandfoged og Brandfoged, Opsynsmand ved Redningsstationen, Vurderingsmand for Kreditforeningen, Sogneraadsformand og Dannebrogsmand, han var i det hele taget alt, hvad en virksom og fremmelig Mand kan blive i et stillestaaende Sogn, han var en Slags enevældig Monark blandt Fiskerne, og under Kongsnavnet var han kendt lige fra Nymindegab til Thorsminde.

Adser var kortstumpet og bredbygget, Mave lagde han sig til med Aarene, Hals var der ingenting af, Benene var saa hjulede, at han, som Folk sagde, »ikke var god til at møde Grise«. Nogen Skønhed havde Adser aldrig været, men sikker og smaasnu det var

han. Ansigtet var fedt og rødsprængt som nyskoldet Soflæsk, Skæg havde han bare under Hagen, hvor der sad en børsteagtig, aldrig graanende Bræmme, der — som han selv sagde — »bøded saa rart paa æ Krav'-sager«. Øjnene kunde man daarligt se for de langhaarede Bryn, men undertiden, naar han i Glæde over sin egen Fiffighed skød Brynene højt til Vejrs, fik man et hastigt Kig paa de smaabitte Lurendrejer-Øjne, der godtede sig dybt inde mellem sammenrynkede Laag.

Det var Synd, at Adser skulde dø saa tidligt. Han var en Original af gammelt Snit og ikke til at erstatte. Rigtignok var han højt oppe i Halvfjerserne, da han »rejste af«, men hans Jærnhelbred vilde sikkert have strakt til endnu i mange gode Leveaar, hvis ikke han var kommen saa sært akavet af Dage, ved en ren Fejltagelse. Han drak noget forkert en Gang, noget »Rottegift«, sagde man, eller andet nymodens kunstigt Sprøjt i den Tro, at det var gammeldags Malurtensbitter. Og saa himlede han.

Somme Folk paa Klitten mente egentlig, at Adsers Sjæl nærmest var faret et fæle Sted hen. Mission og de Dele havde alle Tider været ham som Pest, og en kendt Sag var det, at han baade kunde sværge tykt og spille en stiv Firkort, ikke heller havde han nogensinde været en Sinke til at punse ved Strandingsauktionerne, og rén og bar Løgn var det næppe, naar Rygterne gik om ham, at mér end én ung Pige var »kommen for Skade ved ham«.

Men Adser var en mægtig Mand paa sin Egn. Han sad lunt inden Døre med bare en lille første Prioritet paa sin gode Ejendom og ellers rede Penge til.

Det var ikke nemt at rokke ved ham, aabenlyst turde ingen sige ham noget slemt paa, andet end hvad han gad høre. Han havde en smældende Mund, naar nogen var kommen ud for hans Vrede. Alligevel kunde Egnens Folk godt lide ham, hans Humør var saa forfriskende bredt, en aaben Haand havde han, naar ret til Gavns det kneb i et Fiskerhjem, og saa var han jo saa repræsentativ, en rigtig Kærnekarl at sende til baade Herredsfoged og Amtmand, naar stedlige Interesser stod paa Spil. De høje Herrer kunde ikke snakke ham fra sig, han klemte dem mangen Gang for værdifulde Løfter, som han nok skulde sørge for, at de stod ved, naar Tid og Lejlighed var inde.

Jo-jo, gamle Adser Klitbokonge pyntede paa sin Hjemegn. Han var én af de faa paa den lange Klit, som Ringkøbingfolkene tog Notits af. Naar han var til Bys, overvældedes han altid af Invitationer til at spise hos Herskaber som Konsulens og Førstefuldmægtigens, ja, saagar hos Borgmesterens, at sige da den gamle Borgmester, som tilsidst døde af sin Husbestyrerindes megen gode Mad, for med den ny Øvrighed, som spillede fin og ikke vilde stikke Fingeren i Jorden og lugte, hvor den var, med ham kom Adser snart i Krig.

Fjendskabet stammede fra en Sessionsdag, da Adser i sin Egenskab af Lægdsmand var i Byen med det værnepligtige Mandskab. Sessionen var en af Adsers store Dage, hvor han udførte sin kæreste Embedsgerning. Det var ham en Æressag at møde med Kongens Karle og faa de flest mulige udskrevne. Tidligt om Morgenen trak han i Skødefrakken og hængte Sølvkorset paa Opslaget. Han var stolt af dette Kors, fordi han havde

faaet det af selve Frederik den syvende, da Kongen en af sine sidste Leveaar gæstede Vestjylland og overværede en Prøve med Redningsbaaden ovre i Adsers Distrikt. Baaden var næppe lykkelig og vel kommen i Land, før Kongen havde taget til Lommen og egenhændig hæftet Dannebrogsmændenes Hæderstegn paa Adsers Trøje.

»Hva'for nov'et! Ska' A ha' den hær Himstrigims?« Adser var bleven ganske benovet.

»Jo, det var da Meningen,« sagde Kongen.

Adser havde staaet lidt med Hagen trukken ind og kigget paa skøns ned efter Sølvkorset, pillet ved det, løftet Blikket prøvende mod Kongen og skudt de strittende Bryn forbavset i Vejret. Saa havde han pludselig stukket en Næve ud mod Kongen og sagt:

»Da skal du ellers ha' saa sær grov manne Tak!«

Saadan fortalte Folk. Og Historien kunde godt have sin Rimelighed, for Adser duttede enhver. Han kendte ingen anden Tiltaleform. En Gang, han havde været sendt til København som Delegeret i Havnesagen, havde han paa Frederiksberg opsøgt den lige udnævnte ny Ringkøbing-Borgmester i dennes derværende Hjem og skal dér have introduceret sig med følgende Ord: »A vild' da nok op og se, hvad du var for en Kaal!« Borgmesteren tog iøvrigt ikke Adser hans Besøg ilde op. Tværtimod. De blev sidenhen rigtig gode Venner, og Adser havde altid sit Frisprog, naar han i den Borgmesters Tid kom paa Øvrighedskontoret.

Men i Vestkystbyerne er det med Øvrigheden som med Præsten, Kaldet er ikke af de fedeste, og Embedet skifter ofte Indehaver. Og en skønne Gang kom der en fin Mand i Embedet, som ikke »gouterede« Adser.

Første Gang, da Adser kom paa Kontoret til den ny Borgmester og Herredsfoged, var netop Sessionsdagen.

»Go'dav-dav,« raabte Adser, da han trinede ind ad Døren. Og rundt i Kontorlokalet gik den tykke Klitbokonge og gav lange, slatne Haandtryk til hele Personalet, fra Førstefuldmægtigen til yngste Kontorist. Et Par glade Ord havde han til hver.

I det samme kom den fine Herredsfoged ind fra sit Privatgemak.

Adser trillede straks hen mod sin høje Foresatte med et gnældrende Tilaaab:

»Se-se, bette Venner, er det ham-sjæl? Saa Go'dav og valkommen hertil!«

Men Adsers venligt fremstrakte Haand berørte Herredsfogden yderst fornemt med kun to Fingerspidser. Adser opfattede imidlertid ikke straks Velbaarenhedens højbenede Kølighed og gnældrede bredt og muntert videre med sin Snak, saadan som han plejede. Han vilde være rigtig hyggelig ligetil over for den ny Mand.

»Saa-saa, nu er det nok, Hr. Sognefoged!« Herredsfogden rankede sig og rynkede Næse og traadte et Par Skridt tilbage mod Kontordøren. Adser var endnu ikke klar over Situationen, han mente sig uforstaaet og nærmede sig endnu en Gang og i fordoblet Elskværdighed den fine Øvrighedsperson.

Herredsfogden var til det yderste irriteret og fnøs hæftigt ud mod den gamle Klitbokonge: »De lugter, Mand! Hold Dem dog borte fra mig. De lugter jo væmmeligt af Fisk!« . . . Kontorpersonalet dukkede sig rundt ved Pultene af Skamfølelse . . . Men Adser,

der pludselig forstod, snurrede brat og krænket omkring, tog sin Hat og gik mod Yderdøren. Her vendte han sig et Øjeblik. Han var harmfnysende rød i Hovedet. Saa sagde han, idet han tog i Døren: »Undskyld, men hva' Satan i Helvede sku' A ellers lugte a'!« Og ude af Døren var han med et Smæld.

Efter den Dag lod Herredsfogden rejse en Skranke tværs over Kontorgulvet — for at holde »Bondebæsterne« i behørig respektfuld Afstand!

Adser var lynende gal. Han stod paa Torvet henne ved Raadhustrappen med en blaa Liste i Haanden og raabte ud over en stor Flok Ungdom Navnene paa sine Værnepligtige. Der var denne Gang kun ialt sytten Mand fra hans Lægd, mest unge Knægte, der gik forlods ind, men ogsaa et Par ældre Folk med Kone og Børneflok hjemme.

»Enevold Kristensen Enevoldsen Heide fra Bjerregaard,« raabte Adser arrigt. »Hvor Døvlen er du! Vi skal frem nu lig' paa en Studs. Du faar Mulkt for Udeblivelse. Enevold Kristensen Enevoldsen Heide — jen Gang til og for sidst' Gang!«

Fra en Sidegade kom tre fulde Karle svingende ind paa Torvet. De sang i vilden Sky:

»Sjæl Kongen og Prins Frederik
skal glæde sig derved,
nærensti' de faar at se
vores Tapperhed.
Tju!«

»Dér har vi ham, den Styk' skrumle Knæjt,« raabte Adser. »Hit med dig, Jenvold? Nu ska' vi op.«

Den ene af de tre fulde Fyre ravede hen til Raadhuset.

»Du blyver gjænt hjem igen. Du ka' jo et' staa Ret paa æ Maal,« raabtes der haanende efter den fulde.

Adser talte ham myndigt til: »Tror du, A vil vær' Nar for dig. Ka' du se og pas' di' Tid! Din kælle Kloj! . . . Nu alle Mand op! Og nu ingen Sølleheder! I ska' kattensveskemæj ta's aal'sammen!« Adser holdt for sidste Gang Mandtal og fulgte bagefter de sytten Karle ind i Raadhuskorridoren, hvor man hørte ham kommandere som nogen Korporal. Det drønede derinde paa Trappen under tunge kejtede Støvletramp.

En lille Timestid senere kom Adser ud igen med sine Klitboere. Karlene stormede ud i Mængden. Adser stod paa sidste Trappetrin og saa' svært gnaven og glubsk ud.

»Hvad blev I? Hvad blev I?« raabtes der de unge Fiskere i Møde.

»Søværnet! Søværnet!« svarede de fleste og grinede glade og smækkede vigtigt med Fingrene.

»Stads Karl! 69$^3/_4$! Livgarden!« udbasunerede en ung Kraftfyr.

»Lykke og Velsignelse! Sytten Maaneder!« lød det ude fra Flokken.

»Hvormange til Viborg?« var der en Byens Borger, der spurgte Adser.

»Hele fem, hele fem — søvrenslaamæj!« hvæsede Adser. »Det er en Ynk for en Fisker og blyv Møj-

tramper i Viborg! A er saa ærgerlig, saa ærgerlig. Og jen gjænt de hjem til næst' Aar — ham den fuld' Jenvold Heide fra Bjerregaard . . . Han lod hans Vand rende og drat' om, da han skulde maales! Føj endda . . . A vild' et' ha' overgaaen den Skam med mi' gjæv' Klitbokaal' for en hel Hoben Skillinger!«

Hen mod Aften havde den danske Soldat erobret Byen, alle Beværtninger var tæt pakkede med gæve Kongens Karle, der drak og sang og pralede og skændtes. Rundt i Gaderne kom de stejlende flokkevis med megen Hurlumhej og Brøsighed. Det drønede fra dem med de allersværeste Eder og Forbandelser. De krammede og smaskede alle Piger i Farvandet. Nu og da smækkede de hinanden i Stenbroen, saa det svup.

Uden for et pænere Gæstgiversted paa Torvet stod Adser ved Porthjørnet i et nødtørftigt lille privat Ærinde. Han havde drukket rigelig mange Punse, Hatten sad langt nede i Nakken, Panderynkerne flød over med dampende Sved.

I det samme sér Adser, med et Blik til Siden, at Herredsfogden kommer spaserende over Torvet med sin Frue. Først stiger der en stram Vigtighed op i Klitbokongen, at han — som han kan lægge til og bande — ikke vil hilse paa den skid' Vigtigprins til Herredsfoged. Men med sit sædvanlige venlige Sindelag over for det svage Køn, bestemmer Adser sig i Hast til, at Fruen ikke skal undgælde for sin Mands afvisende Velbaarenhed, og da Øvrighedsparret lige i samme Nu er ret ud for Adser, og han endnu ikke har overstaaet sit private lille Ærinde, gør han en halv og ret venligt imøde-

kommende Vending med Overkroppen ud efter Gaden, løfter Hatten højt og siger med bredt Grin: »Godav-dav!«

Han fik ingen Genhilsen — heller ikke af Fruen. Det undrede og krænkede ham.

Men endnu mere forundret og fortørnet blev han, da han anden Dagen efter modtager en blaa Tjeneste-konvolut fra Herredskontoret med en Tilsigelse til at møde paa Ringkøbing Raadhus for dér at høre sig idømt en klækkelig Bøde for Overtrædelse af Politivedtægtens Paragraf det og det angaaende usømmelig Adfærd paa offenlig Gade, Vej eller Sti.«

Adser slog i Bordet: »Nu har A kattensveskemæj aldrig i Mands Minde hørt saa galt . . . A ska' mi'sæl gi' Svar paa Tiltale!«

Men der hjalp ingen Modsigelse. Adser maatte erlægge 10 Kroner for Retsskranken.

»Det var endda stræng' nok,« ytrede han med stram Mund.

»Vil De maaske hellere sidde dem af,« spurgte Herredsfogden spydsk.

»A maa altsaa et' ha' Lov — —«

Herredsfogden kogte: »Næste Gang fordobler jeg Mulkten. Jeg skal saa sandellg lære Folk Dannelse her i Jurisdiktionen. De er færdig, Sognefoged. De kan gaa.«

»Det var den dyrest' Puns, A noven Tid har drukken i Ringkøbing,« sagde Adser rasende, da han steg til Vogns ved Købmanden. »A skal spilleme et' kom herind i Hast! Føj i al Evighed!« Og saa spyttede han sideværts ud over Hestene . . . »Ka' vær' te En

heller et' maa spyt' her til Bys . . . Ja-ja, nu ka' I skrive det, nær I næst' Gang ser mig!«

Adser holdt Ord. Han tog aldrig mér til Ringkøbing. Men gode Venner blandt Ringkøbinggenserne tog ofte over til ham, og altid spurgte han dem, inden de kørte afsted: »Naa, Folkens, maa En immervæk et' forret' si' Ærind' i Ringkøbing.«

Han pønsede tit paa Hævn, men kunde ikke regne ud, hvordan han skulde faa Ram paa Herredsfogden.

Saa en Dag, det følgende Efteraar, spiller Tilfældet ham en gunstig Lejlighed i Hænde. Herredsfogden har været til en Stranding de mange Mil helt sønder paa i Klitten mellem Fjord og Hav, er bleven forsinket dernede og maa overnatte undervejs hjem. Der er ingen andre Steder at tage ind end hos Sognefogdens, hvis Gæsteværelse er Sognets eneste præsentable. Og hvor nødigt end Herredsfogden vil bede om Husly hos Adser, maa han dog bekvemme sig dertil.

Han springer af Vognen og byder Adser en behansket Haand, Adser lader som han ikke sér den, beholder begge sine Hænder i Lommerne og beordrer sin Karl til at spænde fra.

»Det er mig en Ære at huse Herredsfogden,« siger Adser med tykt Mæle. Og saa byder han Herredsfogden ind og lader sætte et vel dækket Bord for ham.

»Spiser De ikke selv med,« spørger Herredsfogden anstrængt nedladende.

»Nej, det sømmer sig et', snærter Adser. »A ska' ogsaa ind og se til, at mi' Piger faar æ Kammer gjort godt i Stand til Herredsfogden . . .«

Om det lille Puds, hvormed Adser den Aften hævnede sig paa Herredsfogden, fortalte den gamle Klitbokonge senere mangen Gang og meget gerne:

»Jov-jov, det gik da saa'en til, at A pludselig fandt paa og ta' en lille Genstand væk fra æ Servantestel i Herredsfogdens Kammer. Og da saa Velbaarenheden ska' til Køjs — A had' skænket ham godt til hans Nædder — saa savner han jo de' hær Genstand. Vi hørt' ham rumstere en lidt dérinde, men som vi had' heregnet, saa varer det jo bare en bitte Stød, før han med si' Klæ'r løst slaa'en om sig triner ud a' æ Dør og tripper hen til æ Hushjørne . . . Av! dér stod Mikkelline, æ Hjordpige, og fumled ved nov'en Roer.

Saa fløjter Herredsfogden, som ingenting var hændt, og slaar en Slav udenom og hen til æ Ladehjørne . . . Naa-da-da, begge vor Eespiger de had' »tilfældigvis« Snak dér med en Nabokaal.

Herredsfogden — han er jo saa sippenippet a' sig — han hilste og rømmed' sig og stævned' ætter æ Staldhjørne. Dér traf han mig — ogsaa rent ved en »Tilfælde«. Han greb til hans Lom'klæde og snød hans Næse, da han blev mig vár.

»Skader De nov'et, Hr. Herredsfoged?« spurgt A nok saa hellig. A ku' knap hold' mig tæt for indvendig Grin.

»Ja, ser De, min gode Sognefoged, det var æ-ja, optigtig talt — — et-æ — — lille Ærinde.«

»Jamen, vær saa go', vær da saa inderlig go', Hr. Herredsfoged og ta' Plads ved en Hushjørne. Det gør vi til vos. Og det gør vi gratis!«

BYEN

Nu straaler i den hvide Sne
mit kære Hjem, min Barndoms Stad
saa lille, lav og lun at se,
saa hygge-rig og vennesæl,
saa mindefyldt en Rede.
Man bliver sært vémodig-glad
og varm i Haand og karsk i Sjæl,
naar man skal Julebøn i Hjemmet bede.

Ja, Bøn om godt for dem, man véd
der lider ondt, der savner Ret
og længes mod Barmhjærtighed!
Og Bøn om Lykke for det Hjem
hvor Barnevuggen droges,
om Held og Fremvækst for den Plet,
hvor man fandt Skolemester slem,
og hvor man bravt i Frikvarteret sloges.

Ak — her i denne By og Egn,
i disse snævre Gaders Kryds,
i Gaarde og ved Havehegn,
her gik min første Leg med Lyst
og fødtes Haab og Drømme.
Her gav det første Kærest-Kys
en stolt Erobrer Mod i Bryst,
— til Skuffelsernes Kalk han maatte tømme.

Ja, her, mit Hjærte! slog du vildt
af Jubel først og lykke-stemt,
af Sorg tilsidst, da alt var spildt
og Døren, hvor hun boede, lukt,
— ak, mine hede Taarer!
Forbi, forbi, men aldrig glemt,
et Minde, o! et ømt, et smukt,
som altid bruser i mig, naar det vaarer.

Hvor var man ung! Og hvor naiv!
Hvor elsker jeg den lille Stad,
der gemmer al min Barndoms Liv,
min første Ungdoms Digtetrang
— alt det, jeg nu skal gæste.
Her kommer jeg saa barne-glad
og hilser Hjemmets By med Sang
og vil en Blomst til Mindekransen fæste.

EN JUL HJEMME.

Frem og tilbage langs Jernbanevognene gik de med lange, dvælende Skridt, de to fordums Venner, som havde truffet hinanden ombord paa Færgen over Storebælt.

Det var Lillejuleaften. Folk fra Hovedstaden rejste hjem nu, hjem til Julen ude paa Landet eller omkring i de smaa Byer, hvor nogen, de havde kær, sad og ventede. En tæt Stimmel fyldte Kahytter og Dæk, det var mest velindpakkede unge Piger og Studenter med Plæd og Soldater i Kappe. Det var Ungdommen, som var paa Vej til Hjemmene.

I det tunge, disede Vejr blev de to Venner ved at gaa paa Agterdækket. Med mange smaa Pavser fandt de noget frem at tale om fra Tiden, siden de sidst var sammen, eller fra gamle Dage, da de altid var i hinandens Selskab.

»Livet har jo skilt os de sidste Aar, indtil nu«, sagde de undskyldende til hinanden.

»Og vi har dog boet i samme By,« tilføjede den ene, den høje i Rejsekappen. Han vilde lade forbavset,

men det lykkedes ham kun daarligt, følte han og dukkede sig, med Hagen ned bag Kraveopslaget.

»Mærkeligt nok,« sagde den anden — han var mindre, og saa' saa helt lille ud i den tykke Pels, han havde paa — »at vi to ikke er rendt paa hinanden derinde i de mange Aar . . . Men København er jo stor«.

. . . Han fik i det samme travlt med at kigge efter, hvor langt Færgen var kommen fra Korsør; de yderste Molelanterner flimrede netop bort i Disen.

»Ja, det er bleven en stor By . . . Og hver har haft sit at passe.«

De gik og gik, frem og tilbage. Hver Gang de naaede hen midtskibs under Kommandobroen, hvor en døsig Lygte hang og svinglede, vendte de om og havde da stadig saadan et hastigt forskende Blik op mod hinandens svagt belyste Ansigter. Og straks var de ude af Fodslag. Først et Stykke Vej agterude, helt henne i Mørket, faldt de i Trit igen.

»Er det ikke underligt,« sagde den lille i Pelsen og hikke-lo lidt, »at vi to har saa svært ved at holde Fodslag sammen nu! I gamle Dage, Jens, kan du huske, naar vi gik Ture sammen, saa var der altid det samme Tempo, ganske af sig selv. Og du havde dog saadan lange Ben.«

»Vi var jo Venner fra Skolebænken af. Det gi'r samme Trit — til man kommer fra hinanden. Nu er vi ude af Vanen.«

De gik videre og tav længere end ellers. De var generte over for hinanden, der var noget nervøst over dem, mest over den lille, de følte begge, at Samtalen

ikke vilde gaa, ikke som i gamle Dage, derfor havde de samme Længsel efter at naa Nyborg.

»Kan vi snart se Sprogø Fyr,« henvendte den lille sig omsider til en af Matroserne, der hastede forbi.

»Det vil vise sig,« snærrede Matrosen og var borte med det samme.

En Stund forløb. Saa sagde den lille:

»Bliver du længe hjemme, Jens?«

»Juledagene over. Jeg har ikke Tid til mér!«

»Da tager jeg skam Nytaar med. Jeg har en Mængde Raketter i Kufferten. Og saa vil jeg endelig en Gang igen med til alle Gilderne. Det er alligevel en sjov Tid, den Julehøjtid hjemme! Ikke?«

»Jo-o, i gamle Dage syntes vi jo, den var meget dejlig . . .«

Luften blev koldere, det trak sammen til grimt Vejr og gav sig til at regne. Somme Tider kom der ligesom store vaade Snefnug mellem Regnstænkene. De fleste Passagerer tyede ned i de lumre Kahytter. Alene Soldaterne blev paa Dækket. De skulde da vise, at Kongens Karle ikke var bange for en Smule Vejr.

De to Venner blev ogsaa. Ingen af dem vilde foreslaa at gaa ned. De søgte blot ind under Kommandobroen og stod i den smalle Gang mellem Vognrækken og Lukaferne. De stod saadan, at der var Passage mellem dem, og én af dem maatte have Lyset fra den dinglende Lygte ned over Ansigtet. Det var den lille, som kom til at staa i Lyset. Han flyttede uroligt paa sig, men kunde ikke blive Lygteskæret kvit. Han følte Vennens Øjne paa sig, de kom inde fra et skarpt, skægløst Ansigt, hvor alle Træk laa i Skygge. Han

syntes, han maatte sige noget for at slippe ud af Pinen, men han mærkede godt, at han ikke beherskede sit Tonefald, det kunde blive forceret eller lyde paataget ligegyldigt, følte han, — og saa kom han pludselig til at sige, hvad han havde haft i Tanker, lige siden han mødte Vennen, men helst vilde have tiet med.

»Du har vel hørt, Jens, at Ellen Johanne har Tæring? . . . Hun er nok opgivet.«

»Ellen Johanne? Hvem mener du?« . . . Jens lod ganske uberørt, som om han end ikke mindedes Navnet.

»Frøken Friis, du véd! Den lille kønne Frøken Friis! Det véd du da!«

»Jo, jeg tror . . . Det var jo — sørgeligt!«

Den lille kneb Øjenbrynene sammen. Det var ligesom Regnen — eller Lygteskæret — var ham i Vejen. Han trak paa Skuldrene og saa' ned.

»Ja-a, det er sgu meget sørgeligt . . . De stakkels Forældre! Det rører virkelig en anden En, man er jo — — kommen en Del dér i Huset . . . Det var saadan flinke Folk at komme til . . . Nu falder de da helt sammen . . . Deres eneste Datter! Hun var virkelig en — — sød Pige.«

Nu kom et purungt Kærestepar forbi, begge svøbt i det samme Rejsetæppe. De gemte sig ind til hinanden i ømt Kæleri, forfrosne og forelskede.

»Ungdommen har det hedt,« lo den lille efter Parret og knejste op mod Jens, om ikke han lo med.

»Hør, Holger,« sagde Jens, hans Stemme skjalv: »nu gaar jeg ned, jeg fryser! Du bliver maaske oppe i den friske Luft?«

»Saa tager vi maaske Kupé sammen over Fyn?«

»Næppe!«

Holger saa' op, uvis, søgende: »Naa ikke!«

Der var noget i Jens, der krympede sig. Men han tog sig i det og sagde: »Nu, vi endelig har truffet hinanden, Holger, og skal hjem sammen, lad os saa blive klar over, om vi skal tage os ud for Folk som Venner — eller — — som det vi er?«

Det usikre Smil gled den lille af Ansigtet, hans runde Træk strammedes.

»Det maa du om! . . . Ellen Johanne kan ikke leve Nytaar over, det jeg har hørt . . . Fordi jeg en Gang har staaet dig i Vejen dér, saa synes jeg ikke. . . . Skal den Sag nu ikke ud af Verden? . . .«

»Det er jo Ellen, der skal ud af Verden. Jeg véd det godt. Det er derfor, jeg rejser hjem — ikke til Gilder og Nytaarsløjer!«

»Aa, sikke noget med de Løjer . . . Vist er det sørgeligt for hende . . . Men jeg har Gudskelov ikke Tæring . . . Skal jeg absolut bære Sorg, fordi . . . Vi blev jo desuden aldrig offenlig forlovet den Gang . . .«

I svullen Indignation fyldte den lille sin Pels ganske ud og drejede sig rundt paa den ene Hæl og gik.

Jens saa' efter ham, til han blev borte i Disen, vilde sige noget, haane, true, skaffe sig Luft, men faldt sammen som den, der ikke mér har noget at holde sig rank for, og gik saa hen i Læ af Kahytskappen.

Juleaften ved Kirkegangstid kom en høj, yngre Mand gaaende langsomt gennem Hovedgaden i den lille

By. Han mødte mange Mennesker med Salmebog og i Højtidsdragt, han kendte de fleste af dem, som de kom dér familjevis ud af Dørene og holdt snært sammen hen ad Gaden. Alvorsfulde og næsten uden Ord gik de og i Trit med Kirkeklokkernes tunge Gravtakt. De fleste kiggede fordulgt efter denne Mand, den eneste, som gik imod Strømmen og ikke holdt Klokketakt; han var dem fremmed, syntes de; der var Mørkning og Havgus i Gaderne, ingen skælnede skarpt; maaske var han i Besøg nu til Julen, men hvorfor skulde han saa ikke til Aftenpræken ligesom Byens Folk, tænkte de. En og anden mente, at den Fremmede alligevel havde noget bekendt ved sig, et Par unge Piger troede bestemt, det var Jens, som nu i flere Aar ikke havde været hjemme.

Et Sted var der lagt Bark paa Gaden, et tykt gennemæltet Lag, som Kirkegængerne med Besvær søgte udenom; men saadan en højhellig Aften beklagede de sig ikke over den sølede Bark, de saa' alle op mod et Par svagt oplyste Vinduer, rystede deltagende paa Hovedet, sagde maaske et par kønne Ord om den syge derinde, sukkede dertil og bad den gamle Bøn, om Vorherre snart vilde løse op for lille Frøken Friis, der laa og droges med Døden. Saadan en Bøn blev man saa mildt vemodig af, det var en dejlig bevæget og stemningsfuld Indledning til Gudstjenesten Juleaften.

Folk blev ved at gaa i Kirke nogen Tid; de var svært tidlig paa Færde alle; det gjaldt nok om at faa Siddeplads.

Uden for Huset med den sølede Bark stansede Jens. Han saa' op mod de to Vinduer og blev ved at

staa. Nogle lagde Mærke til ham og drejede sig, da de var forbi. Jens tog sig i det og gik videre. Længere nede i Gaden vendte han pludselig om, stod stille lidt, fulgte saa bagefter nogle Kirkefolk, stansede atter ved Huset med Barken og gik tøvende tværs over Gaden og op ad Trappen.

Han blev staaende tvivlraadig i Gangen. Havde han Ret til at gaa ind? Betød han saa meget for hende, at han turde gøre det? Det vilde nage ham Livet igennem, vidste han, om han ikke fik hende at se endnu en Gang. Han maatte bøje sig for hende, at hun kunde se, hvor kær hun endnu var ham, han maatte vise sin Anger over det, der skete den Gang, da han i dum Krænkelse var rejst bort og havde ladet hende blive tilbage i Uvished og alene sammen med den anden. Han maatte vide netop det: om det var ham eller Holger, hun havde holdt af . . . Og var det ham selv — saa maatte han bede hende forlade ham al hans Skyld . . .

Jens bankede paa. Ingen svarede. Døren var ikke laaset, saa gik han ind. I den første Stue var Luften tung af Granduft, han skimtede paa Bordet et lille Juletræ, der stod pyntet og vel ventede paa at blive bragt ind til den syge Datter og tændt. Han fandt en Dør og kom ud i en Korridor. Herude hørte han nogen flytte Gryder i Køkkenet, varsomt sg stille, og to Kvindestemmer, som talte dæmpet sammen. Dybest inde i Korridoren stod en smal Lysstribe ud over Gulvet fra en Dør, som var stillet lidt paa Klem. Dér henne maatte det være. Med sagte Skridt gik han gennem Korridoren, han holdt Aandedrættet tilbage, bankede svagt

paa Døren, lyttede, tog i Laasen, lyttede igen. Han skælnede ingen Lyd og stod og skjalv med lukkede Øjne; tog nogle Skridt frem, uoverlagt og ligesom i Blinde . . .

Der var et lille Kvindeansigt, som bevægede sig henne i en Seng. Blegt og udtæret var det, vaadt og tungt laa det mørke Haar over Puden, og to store, dødssyge Øjne saa' op og frem mod den, der traadte ind.

Det isnede gennem Jens, han stod som stivnet og holdt sin ·ene Haand presset krampagtig ind mod sit Legeme. Han kunde ingenting sige, han følte det, som trængte al hans Hjærteblod sig op gennem Struben og fyldte allerede Munden og vilde styrte ud, naar han skilte Læberne.

Langsomt og besværligt lettede den syge sit Hoved. Hun løftede det fra Puden og saa' og saa'. Hun støttede sig paa Armene og strakte sig frem i Sengen, spændte hver kraftløs Muskel, drog sig op i Angst og undrende Tvivl.

»Er det dig,« sagde hun. . . . »Er det dig, Jens! . . .«

Jens stod og stirrede; han saa' paa Væggen hendes Hoved som en mægtig Skygge, der voksede langsomt frem og stansede sitrende et Øjeblik og saa gled slapt tilbage og var borte; den havde Ellen Johannes rene Profil. Men hende selv saa' han næsten ikke, turde ikke sanse, hvor fremmede hendes Træk var blevne; hendes Stemme hørte han som en ukendt, saa spinkel og fjern den nu var.

Der lød Trin i Korridoren. En Sygeplejerske, Jens ikke kendte, kom ind.

»Der er Fremmede her,« sagde hun bebrejdende.

I et Nu blev Jens som en anden: »Jeg er kommen hjem og vilde gerne se ind til Frøken Friis,« sagde han lavt og monotont.

»Ja, hun taaler ellers ikke at tale med nogen, taaler ikke Sindsbevægelse!«

»Vi taler heller ikke« . . . Jens gik hen til Sengen og bøjede sig ned over den unge Pige. Hun aandede trangt og hastigt. Hendes Øjne søgte hans og var blanke og at se ind i som et dybt, stille Vand, der spejler en sært skyet Himmel . . . »Vi taler ikke, vel! . . . Vi forstaar jo hinanden, ikke . . .«

Hun ligger og har sit Blik dybt i hans. Saa nikker hun, tungt og talende. Hans Hoved er bøjet mod hende, han tager begge hendes magre, febervarme Hænder og kærtegner dem ømt og nænsomt: »Saa Farvel, Ellen Johanne . . . Du véd . . .« Mér kan han ikke sige. Saa aabner hun sin Mund, Læberne er graa, hun vil sige noget, mægter det ikke og gennemrystes pludselig af Hosten og Hulken . . . Sygeplejersken springer hjælpsom til, mens Jens raadløs og som i Blinde leder sig ud gennem Korridoren og Stuen, ud paa Gaden, hvor de sidste forsinkede Kirkegængere haster gennem Barkens Søle — og fornærmede ser, at deres Fodtøj blev smudsket til . . .

Morgenen efter anden Juledag stod Jens paa Banegaarden og skulde rejse. Slægt og Venner og Bekendte fra den lille By havde fulgt ham derned, helt hen til Kupéen, og netop som han tager Afsked med dem alle,

er der en, som siger: »Naa, saa døde da lille Frøken Friis.«

»Er det endelig forbi!« siger de andre, lettede og deltagende og højtidelige.

»Hvad Tid?«

»Hen ad Morgenen! Tæringspatienter dør jo altid henad den Tid!«

»Ja-ja-da, saa er hun altsaa ude a'et.«

Nu taler de allesammen, unge og gamle, interesserede om Begivenheden, som de i den første Timestid skal være med til at fortælle over den ganske lille By.

»Det var saamænd godt, Vorherre tog hende til sig,« mener de ældre. Og én føjer til: »Det er naturligvis drøjt for Forældrene at miste hende, deres eneste Datter!«

»Og det er drøjt for hendes Veninder,« siger en ung Pige. »Ellen Johanne var en sød og trofast Pige. Vi vil pynte hendes Grav, ikke sandt!«

En ung Mand siger: »Hun var egentlig en af vores første Baldamer. Vi vil skam savne hende paa Danseskolen til Fastelavn!«

Saa siger Jens, mere for sig selv end for de andre: »Stakkels Ellen Johanne!«

Nu har den første Bedrøvelse lagt sig. »Naa« — siger en af de unge Piger — »hun var jo da forberedt. Det maa være meget værre at gaa bort pludselig.«

»Hun har det godt nu, hvor hun er.« Det er de ældre, der giver den Trøst.

En yngre Mand siger med ét: »Jamen, Holger — det maa egentlig ogsaa være drøjt for ham. De

var vel halvvejs forlovede, han og Ellen Johanne, eller mér end det.«

De unge Piger bliver enige om, at Holger sikkert vil tage sig hendes Død forfærdelig meget nær. Især nu i Julen. De véd fra Holgers Moder, at han havde glædet sig saadan til sin lange Juleferie og til alle Gilderne hjemme. Og de har for Resten hørt sige i Byen, at en fremmed Herre Juleaften ved Kirketid har været inde at se til Ellen Johanne og sige Farvel. Det skal ha' været frygtelig gribende. Sygeplejersken kendte ikke Mennesket, og Ellen Johanne sagde ingenting bagefter. Men det har naturligvis været Holger!

»Nej virkelig! Tænk!« udbryder de andre. »Saa ska' man se, de to nok har holdt en Klat af hinanden alligevel. Hvor det dog var sørgeligt!«

»Naa, nu skal du ind i Kupéen, Jens.«

»Det er da kedeligt, Jens ikke kan blive hjemme til Begravelsen. . . . Og saa Holger — ham kunde du ha' været til Trøst, Jens. I er jo gamle Skolekammerater og gode Venner . . .«

»Naa Farvel, Jens! . . . Lev vel . . . Glædeligt Nytaar! . . . Ska' vi saa gi' Jens et Afskedshurra. Saa . . . nu kører han. Han leve: Hurra!«

SVANEJAGT.

I den lille Bys Fattigkvarter nede ved Fjorden laa en lang Række lave Huse hen ad Strandskrænten. Det var gamle Bindingsværksbygninger med hvidkalkede Mure og tjærede Kampestenssokler. De beboedes af Fiskere, som levede af, hvad Fjorden til de forskellige Aarstider kunde give; snart var det smaa Flynder i »Ned«, snart Gedder og Aborrer eller Skaller og Helt i Rusenet og somme Tider Aal i Glivekasser eller paa Lystrejærn og Algestænger.

I et af de yderste Huse havde Daniel Færgemand en Indsidderstue. Han var en sær gammel Fyr, nogle Aar oppe i Treserne, maaske over de Halvfjerds, hvidhaaret og vejrfuret, men endnu en Torn til at rakke tilfjords paa Fiskeri. Havde han en Nat gjort god Fangst, og Fiskeopkøberen, som mødte ved Landingen, ikke vilde give en tilpas stiv Pris for hele Partiet, kunde gamle Daniel godt holde ud at trække Byen rundt den halve Dag med Trillebør og afsætte Fisken stykkevis.

Daniel Færgemand havde oplevet adskilligt mér i sine Dage end de fleste Folk i Strandhusene. De var Alle Hjemmefødninger, de kendte hver Grund og Pampus i den vidtstrakte Fjord, hvert Sejlløb og Strømskifte, og de vidste forud, naar Fisketrækket stod indefter fra Gabet eller kom gennem Bække og Aaer og søgte til Havs, men de havde ikke som Daniel sejlet i Langfart den hele Ungdomstid eller været Bedstemand paa Føringsbaaden og smuglet Handelsvarer ind til den rige Konsul.

Færgemandsnavnet havde Daniel fra den Tid, han trak Færge over Fjordarmen. Det var i 1864, den Gang, da Tyskerne havde brændt Broen af, fordi de troede, at danskvenlige engelske Tropper havde gjort Landgang ude ved Klitterne.

Siden de Dage var Daniel groet fast i den lille By. Foruden Fiskeriet drev han Jagt, naar det kunde byde sig, og hans gamle Forlader havde Ord for at træffe det Vildt, den kunde række. Hans Indtægter kunde have gjort ham til en holden Mand, om ikke hans Tilbøjelighed for St. Croix-Rom havde voldt et altfor stort Pengeforbrug.

Han var ikke synderlig vel lidt af de andre Fiskere, for han skøttede helst sig selv, holdt af at drikke sin Grog og lægge sine Kabale-Kort hjemme i Ensomhed og brugte ikke megen Snak i Samlag. Nogle sagde, at han var »skummel«, og det havde nok skællig Grund; man foer ikke i Slavehandel eller paa Sørøverjagt eller andet Slemt uden Samvittighedsgrublerier sidenhen, sagde de. Andre var af den Mening, at han blot var vrippen og smaasær, som gamle enlige Folk er flest; der kunde maaske ogsaa være et Korn sandfærdigt i det Rygte,

som nu og da hørtes, at hans Særhed stammede fra den Tid, hans Kæreste slog ham fejl. Det var sket i København og laa langt tilbage i Tiden.

Han søgte ikke meget paa Beværtninger, men hentede to-tre Gange om Ugen sin Flaske Rom oppe i den gamle Købmandsbod, hvor Konsulen tidligere havde drevet Forretning.

Ingen havde nogen Tid set ham overdrukken. Derimod hændte det undertiden, at han gik sin sædvanlige Aftentur omkring Byen med et usikkert Fodfæste. Kom han i saadan Tilstand forbi en Baghusport, en Smuge eller Toft, hvor Byens Drenge holdt til med deres Leg, saa blev der hujet efter ham, at han tog »Dansetrin« eller »Helmusspat« eller »krydsede med Negerrom i Lasten«. Kom Drengene ham for nær, kunde han med en rask Vending og et ungdommeligt Spring sætte ind i Flokken, snubbe en og anden af Spilopmagerne og paa en egen Maade rykke ham i Tindingehaarene, saa Knægten skreg som en stukken Gris. Denne Fremgangsmaade skaffede ham da som Regel den Fred, han ønskede.

Men én trofast Ven erhvervede Daniel sig blandt Drengene. Det var Auktionsholderens Søn, den trettenaarige Henrik, en rask og tænksom Dreng, en lille Fantast og Æventyrer, der blev kørt i altfor stramme Tøjler i sit Hjem og derfor let blev vild og rebelsk, naar han slap ud paa egen Haand og var uden Opsyn.

Venskabet havde følgende Historie:

En Mørkningsstund i Foraarstiden kom Daniel krydsende oppe i Alleen østen om Byen. Henrik og de andre Drenge, som legede i en Smuge og paa Af-

stand saa Færgemanden slingre, blev enige om, at nu skulde de da spille ham et muntert Puds. De tog deres lange Springereb og bandt dets ene Ende fast til et Haveplankeværk i Smugen; med den anden Rebende løb Henrik tværs over Vejen, skjulte sig ved Hjørnet af Toftediget og strammede Rebet i nogle Tommers Højde over Jorden, da Daniel nærmede sig.

Som Drengene havde ventet, snublede Daniel over Rebet; han gjorde nogle kluntede Forsøg paa at holde sig paa Fode, men faldt tilsidst sidelænds om paa Vejen. Drengeflokken trak sig jublende tilbage gennem Smugen, medens Daniel med Besvær kom paa Benene igen. Men da Henrik netop i samme Øjeblik forlod sit Skjul og løb over Vejen bag om Daniel, vendte denne sig hurtigt og lagde ud i et vældigt Sæt, saa han fik Henrik fat.

Henrik gav ikke en Lyd fra sig, dukkede sig blot og ventede det værste. Men Daniel Færgemand, der var bleven som ganske ædru og havde stift stirrende Øjne i et blegt Ansigt, tvang Drengens Hoved op, saa' paa ham og sagde bare: »Naa, saa Auktionsholderen har saadan en Slyngel til Søn!« Derpaa slap han Drengen og gik sin Vej.

Men samme Aften var Henrik under et eller andet Paaskud gaaet hjemmefra og ned til Huset, hvor Daniel Færgemand boede. Naboerne havde set Drengen liste forknyt om uden for Daniels Stue og endelig med ét lukke Døren op og gaa ind. Efter en Times Forløb var Drengen kommen ud igen og var løbet glad og kvik op ad Byen til. Hvad der var foregaaet inde hos Daniel Færgemand, fik Ingen at vide. Men fra den Aften var Daniel og Henrik Venner . . . .

— — Men det er om Svanejagten, om Daniels Svanejagt, her skal fortælles.

Det var i Julen, den første Jul efter Daniels og Henriks Forsoning. En af Feriedagene inden Nytaar løb Henrik paa Skøjter nede paa Fjorden. Vinteren var det Aar kommen usædvanlig tidlig, og Isen havde ligget næsten et Par Uger og strakte sig nu tyk og sikker, om end med en Del Vaager, fra Bysiden helt over til Klitterne. Men Skøjteføret var ikke det bedste, Vandet havde været uroligt ved den første Islægning, saa Fladen var bleven knudret og ruflet. Der var ogsaa af og til faldet Sne, og ind mod Jul havde Isen en Nat under stiv Paalandsvind slaaet mange brede Revner og skudt høje, sammenhængende Kamme og spredte »Kratere« op, og Sneen var føget sammen i faste Bakker.

Henrik havde faaet Lov at være paa Isen hele Eftermiddagen. Det frøs stærkt og blæste skarpt, men han var klædt paa derefter og holdt sig varm i hastige Løb over Banen, hvor Sneen var skuffet bort. Da saa' han Daniel Færgemand gaa ud paa Isen med en Trækkeslæde, hvorpaa Forladeren og Munitionstasken samt en Isøkse, en Issav og en Baadshage laa bundne fast. Henrik vidste straks Besked: Den Gamle skulde paa Svanejagt ... Hvem der bare maatte være med, ud over Isskruningerne, den milelange Vej hen mod Klittekæden, ud omkring Vaagerne, hvor de vilde Svaner holdt til, og hvor Jægernes Ishytter var rejste! . . .

Han jog hen til Daniel og tiggede og tryglede saa længe og indtrængende, at Daniel tilsidst sagde: »Lad gaa da, Knægt, men ingen Fryseri, og pas paa

Vaagerne, og klar selv for dig hjemme, om vi kommer forsilde til Bys i Aften!«

Saa spændte Henrik sine Skøjter af, og han og Daniel fulgtes udefter, stik i Vest.

Daniel havde sine store Transtøvler paa, trukne helt op til Skridtet. Han bar desuden islandsk Trøje og havde enfingrede Luffer paa Hænderne, en Faareskindskabuds paa Hovedet og et uldent Klæde om Halsen.

De talte ikke mange Ord sammen, mens de skred frem. Kun naar de trak Slæden over Rækker af optaarnede Isflager, eller naar de paa flad Is satte den i Fart og sprang op paa den, saa den fór med dem hen over de alenbrede Revner, gav Daniel korte Raad om at være behændig i Vendingen og forsigtig paa de farlige Steder.

Efter halvanden Times Forløb naaede de i Nærheden af en stor Vaage. Daniel prøvede med Baadshagen Isens Bæreevne, og Skridt for Skridt fulgte de Kanten hen til en Ishytte, som Daniel sagde, at han havde bygget nogle Dage iforvejen. Den var et Par Alen høj og bestod af udsavede Isblokke, som var stillet sammen og derved dannede et lille Rum, med en Aabning mod Landsiden og to smaa Skydeskaar vesterud mod Vaagen. Et Par Mennesker kunde sidde paa Hug derinde og lure efter at komme Svanerne paa Skud, som ved Solnedgangstid plejede at søge til Vaagerne efter Fiskeføde.

Daniel og Henrik krøb ind i Hytten og trak Slæden efter sig for at sidde paa den. Der var ganske lunt derinde. Isblokkene var indfugede og underskællede

med Sne, og Vinden, som var vestlig, havde kun Skyd‹ skaarenes Smaahuller at trænge ind ad.

»Ja, Ventetiden kan godt blive lang,« sagde Daniel »Og Kabale-Kortene, som jeg bruger til Underholdning naar jeg er alene paa saadan en Tur, skal ikke fren i Dag. Men, ser Du, bitte Henrik, Furage har jeg me og lidt Vædelse ogsaa, og nu kan vi jo dele, som v er Venner til.« Og han tog af Tasken nogle Humple Rugbrødsmellemmad og en Lærke med Rom, samt e Flaske Vand og et Glas. Og de spiste begge me Appetit, og Daniel lavede en svag Grog i Glasset ti Henrik, men drak selv ublandet Rom af Lærken. D blev begge snaksomme. Henrik genfortalte begejstre nogle spændende Kapitler af Jules Vernes Bog or Kaptajn Hatteras' Æventyr paa Nordpolsfærd, og Dani satte Henrik ind i alle Enkelthederne ved Svanejag Hvorledes disse mægtige Fugle kom flyvende, hvor sk de var og let skræmte, blot de saa' et Menneske; c hvor mistroisk over for hver usædvanlig Lyd, en Hviske den svageste Hosten, en Bøssehane, som spændtes . Hvilket Sted de skulde træffes: i Hovedet eller Hal eller inderst under Vingen; hvor mange Penge d tætte Fjerbeklædning og Dundække kunde udbringes hvorledes Kødet skulde tilberedes for at miste sin ran trannede Smag . . .

Og Daniel gav sig til at fortælle om sin Ung og Manddoms Ture udenlands og om de gamle Smuglerliv paa Fjorden, om Færgefarten og Fiske Og med Vemod talte han om, at nu randt Dage og uden Glæde; om føje Tid var kanske de

forbi; saa vilde Byfolket sige, at dèr fór da endelig den gamle egensindige Surmuler og Drukkenbolt et slemt Sted hen . . . og saa vidste endda Ingen, at gamle Daniel Villadsen, kaldet Færgemand, var en stor Part bedre end de fleste selvgode Mennesker dèr i Byen, En, som selv led ilde og gjorde ikke ondt til Gengæld, en stakkels brav Spekulant, som i sin Ensomhed lod skjulte Magter tale til sig om Livets Gaader, om nu og herefterdags og om før . . . før . . . om hende, som . . .

Daniel brød pludselig af og rystede over hele Kroppen og skuttede sig, som han frøs. Henrik vedblev at tie, skottede blot et Par Gange kun halvt forstaaende op til den Gamle og tog om hans Haand og trykkede den, men stirrede ellers fremefter ud gennem Skydehullerne. Solen var ved at gaa ned. En Stribe Vesterhimmel viste sig, fjern og blaahvid, mellem mange tykke Sneskyer, hvis Rande glødede gyldent. Blæsten øgedes, og Vaagevandet skvulpede mod Iskanten. Og ud af denne Skvulpen og ind mellem de dumpe Drøn fra Vesterhavets Brændingsfald hørte Henrik med næsten regelmæssige Mellemrum sære Lyde hæve sig, lange hendøende Støn, tungt klagende Sukke, som syntes at stige af Smærter, saa dybe, som intet Menneske har følt dem. — Det var Fjordvandet, der ralled under Isens djævelske Tryk og drog Vejret trangt og hivende.

Da rakte Daniel sig paa én Gang ilfærdigt over mod et Skydeskaar og kiggede ud. Han havde hørt Lyde, som Henriks Øre ikke havde formaaet at skælne, en samlet Lyd af vældige Fugles Vingeslag.

»Dér har vi dem,« sagde han, og han var Jæger og som forynget med det samme. »Stille nu, bitte Ven!«

Og Henrik saa' fem vilde Svaner komme hen imod Vaagen i høj og hurtig Flugt. De kresede nogle Gange spejdende over Stedet, saa dalede de paa det brede Vingefang næsten jævnt og uden Støj ned i Vandet yderst ude. Med Bøssepiben hvilende i Skaaret og Hanen spændt paa hél ventede Daniel ubevægelig paa, at Svanerne skulde komme inden for Skudvidde. Henrik, der havde frosset en Del, mens Daniel før fortalte, mærkede nu sit Blod fare sig varmende gennem Legemet. Han stod længe bøjet fremad i samme urokkelige Stilling, hvilende mest paa det ene Ben, som havde Støtte mod Slæden. En af Svanerne nærmede sig Hytten, Daniel havde Fingeren paa Aftrækkeren . . . da vilde Henrik i sin Ivrighed række sig endnu længere frem for bedre at følge Fuglens Bevægelser, hans Fod skubbede til Slæden, der veg blot en ringe Kende tilbage, men nok til, at han gled over mod Ismuren med nogen Larm. I samme Sekund lettede alle Svanerne, stod først hastigt lige tilvejrs og derpaa et Stykke vesterpaa, bagved en Isskruning, hvor det saa' ud til, at de kastede sig ned i en anden Vaage.

Henrik var meget bedrøvet over Uheldet og beklagede sin Klodsethed i stærke Ord. Men Daniel tog det hele som en ubetydelig Tildragelse, der ikke skulde betage dem Jagtlysten, tværtimod ægge den. Ganske vist plejede Svanerne ikke samme Dag at komme tilbage til det Sted, hvorfra de var skræmte bort. Men nu vilde han selv gaa hen mod Sydvest til den lange

Isskruning, bag hvilken Svanerne forsvandt; krybe lydløst langs Foden af Kammen og naa ud i Skjul ved den yderste Flage; derfra maatte der jo være frit Sigte over Vaagen. Henrik skulde saa nogen Tid efter varsomt og stille trække Slæden hen under Kammen og blive dér, til Skuddet faldt . . .

Henrik var uden Uheld kommen hen i Læ af Kammen, og da han havde ventet der nogle Minutter, hørte han Bøsseknaldet runge stærkt og med flere Gange gentaget stødvist Ekko vidt over den øde Fjord. Han saa' fem Svaner flagre forvildede op, de fire øverst og snart langt borte, den femte lavere og med krampagtigt baskende Vinger, øjensynlig dødelig truffen. Tilsidst vendte den en Kolbøtte i Luften og faldt ned efter i lige Linje. I samme Øjeblik saa' han Daniel springe ivrig og nervøs op med Baadshagen i Haanden og om bag Kammens yderste Hjørne. Henrik løb øjeblikkelig derud med Slæden, men straks efter, at han ved Hjørnet havde faaet Øje paa Vaagen og Daniel, som stod Randen nær og havde Baadshagens Krog i den skudte Svane, for at hale den ind, saa' han den gamle Mand plumpe gennem Isen og forsvinde. Da han faa Sekunder efter atter kom tilsyne, endnu holdende om Baadshagen med begge Hænder, var Henrik saa nær ved ham, som den knagende Is blot nogenlunde tillod det; han bævrede af Skræk, men havde dog klart Omdømme nok til at skubbe Slæden ud og holde fast ved Trækketovet. Endnu en Gang sank Daniel under lukket Laag, men da han kom op paa ny, lykkedes det ham at faa sin ene Arm op paa Slædekanten. Han stønnede svært og spyttede meget Vand fra sig. Han

havde sluppet Baadshagen og fik nu fastere Tag i Slæden og raabte, at Henrik endelig maatte vogte sig selv godt, naar han halede ind . . .

Det blev et langt og drøjt Arbejde for dem begge. Tit troede de Faren overstaaet, naar Slæden med Daniel hævede sig halvt op paa Isranden, men saa brast Isen under den tunge Vægt; der maatte begyndes forfra, og hver Gang havde Henrik det største Besvær med at beholde sit Tag i Tovet og undgaa selv at synke igennem.

Efter en halv Times frygtelig Kamp var Daniel frelst op paa fast Is — om levende eller død, det vidste den udmattede Henrik ikke. Han løsnede Daniels Tøj ved Halsen og om Livet, trillede hans kolde, slappe Legeme, tumlede med ham paa alle Maader for at faa Vandet ud af ham og give ham Livets Varme tilbage, og han lod ham af og til svælge en Slurk Rom.

Omsider overtydede Daniels hæftige Opkastninger Henrik om, at Døden endnu ikke havde sejret over den gamle, stærke Færgemand.

Det gjaldt nu om at komme hurtig i Land. Baadshagen og den døde Svane, som var drevne helt ind til den faste Is, fik Henrik bjærget i en Fart. Han rev saa en Del Fjer af Svanens Bryst, og ind imod dens endnu varme Krop og tilhyllet af dens Vingefang anbragte han Daniel paa Slæden . . .

Mens Redningen stod paa, havde det skumret mér og mér. Nu var det næsten mørkt. Lavt over Himlen jog tunge Skyer, og Vestenvinden blev efterhaanden stivere og skarpere. Henrik turde ikke vælge den ukendte halve Mils Vej til Klittelandet, ikke heller vovede

han at stikke den lige Vej med Vinden ind mod Byen, som laa over halvanden Mil østerpaa. Det kunde nemt gælde Livet at passere Revnerne, som gik i Retningen Nord til Syd, ude paa Fjorddybet i dette Mørke. Han var da nødt til at køre med Sideværtsvind Syd paa langs første Revne og saa passere denne inde mod Kysten ved Fjordens Sydside, Hedelandet, og derpaa over Grundene langs Land søge til Byen.

Han livede sig op med lidt Rom og begav sig paa den møjsommelige og farlige Vandring. Der var baade Skruninger og Vaager at undgaa og omgaa, og af og til maatte han stanse og ruske i Daniel, hvis Klæder stivnede, og lytte efter, om han aandede, væde hans Læber med nogle Draaber af den sidste Smule Rom, som var tilbage. Og Blæsten strøg kold og hvislende over Fjorden, og Vesterhavets Bulder voksede, og den svære Is, han gik paa, bevægede sig i Stød under ham, gav sig som et Vilddyr i Dødsvaande og revnede med Brag som af henrullende Torden . . .

Henrik var ofte ved at give tabt, men fattede dog Mod. Det var jo Livet om at gøre. Han forstod, at Fjordisen maatte brydes under dette Vindpres, vilde hæve sig og skrues sammen . . . Kom han ikke i Land forinden, var Døden ham vis . . . Døden, Døden . . . Nej, der var ingen Tid til at anraabe Livets og Dødens Herre om Hjælp, hvert Sekund maatte nyttes paapasseligt og snarraadigt, om Farerne skulde undviges og han og Daniel komme til Land.

Endelig var han da heldigt over Revnen, inde paa Fladvandsisen og — stadig retledet af Vestenvinden — paa en nogenlunde tryg Vej mod Byen.

Efter en flere Timers Tur naaede han hen paa Aftenen segnefærdig og dødstræt Byens Havnebro.

— — —

Visheden om, at Fjorden vilde skyde, og Rygtet om, at Daniel Færgemand og, efter nogle Drenges Udsagn, ogsaa Auktionsholderens Henrik var paa Svanejagt derude og ikke var naaede hjem, havde samlet mange Mennesker paa Havnepladsen. Henriks Fader var selv tilstede dernede. Havnefogden trøstede ham med, at Daniel og Henrik nok var draget velbeholdne i Land paa Klitsiden . . .

Saa kom Henrik tilsyne ved Brohovedet . . .

— — —

Om den Nat, som nu fulgte, vil der længe gaa Sagn i den lille Vestkystby. Fjordisen skød, hvad ikke i Mands Minde var hændt, i saa ustanselig Vælde op over Havnebro og Havneplads, at Cementmoler blev væltede, Pæleværn knust og Skrænten under Standhusene oprodet. Ja, et Par af de Strandhuse, som laa Fjorden nærmest, fik Gavlmuren undermineret og bortrevet, saa Folk kom i Livsfare og maatte flygte i det blotte Linned . . .

Og den Nat døde gamle Daniel Færgemand.

I DEN UNGE VAAR.

Du stille Aa bag Fjordens Rund!
— din lyse Silke blinked frem
igennem Engens Muldjords-Bund
og Siv i bugtet Bræm.

Din Strøm, som skabte Perlebrus
om mangen trøsket Bjælkebro,
blev daglig Farvej fra mit Hus
— min første Ungdoms Bo.

Nær Breddens snerleklædte Skrænt
laa Nøkkerosers Ø og fløđ,
og Andeskræppet gammelkendt
fra skjulte Reder lød.

I Morgenbrisen muntert skød
den hvide Baad for hvide Sejl,
i Middagsfreden Aarer brød
den skøre Flades Spejl.

I tystne Aftner Mosebryg
laa hævet som en Trylleskærm;
fra Rørbuskadsets bløde Ryg
fløj unge Stæres Sværm.

— Den bratte Larm, den dybe Ro,
et højlydt Plask af Fiskespræl,
fra stakket Hø et Vellugtsvæld
og dæmpet Sang af to . . .

— En svunden Ungdoms kære Klang
faar Ekko en Oktoberdag,
faar Liv ved Vindens friske Slag
og Lyd i gammel Sang:

»Den hvide Baad, den stille Aa
og to, som sejled Dagen lang
og bygged stolt saa mangen Gang
Kasteller i det Blaa« . . .

Der sad en ung Mand paa en Baadebro omme i Aaen. Han havde en Medestang i Hænderne og sad foroverbøjet som en ivrig Lystfisker, der har Bid. Men han medede nok blot paa Skrømt, for Flaaddet drev med strakt Snøre ude midtstrøms, hvor der hverken er Skaller eller Aborrer at faa, og gennem det klare Vand skinnede de to Kroge uden Spor af Madding.

Det var tidligt paa Sommeren, i de første varme Solskinsdage, i de unge Hjærters aller hedeste Tid. Duft af saftigt Enggræs strøg ud over Aaen, hver Gang

en Smule Eftermiddags-Brise friskede op vesterfra. Luften var Lyd paa Lyd af Terneskrig og Andeskræp, af Stærefløjt og Lærkers Trilleløb. Oppe i Engen, paa et indgrøftet Jordstykke bag Aaens brede Drag af Siv og Rør, tumlede en Flok unge Byfolk rundt og pludrede og lo, saa det lød viden om.

Men han, som sad alene paa Baadebroen, var treven og sur. Han sad og ventede paa én oppe fra Engen, som ikke kom. Det begyndte at kede ham at sidde saadan. Krænket var han og bedrøvet og gal i Hovedet, vel var han det, men det var til ingen Nytte for ikke én af de unge, som nu legede »tre Mand høj« over Engbunden deroppe eller dansede Zweitrit i Engpavillonen, tog Notits af ham — ikke en Gang hun, som havde krænket ham saa stejlt, at han var gaaet sin Vej fra Selskabet, ned til Baadebroen for at fiske.

Her sad han nu og funderede over sit Tilfælde. Der laa noget tungt, noget afgrundsdybt eller blødende vaadt inde i ham, mellem Mave og Bryst, som det var ham ganske tilfredsstillende at aande ud i hivende Suk. Det lindede ogsaa rigtig godt paa Sorgen at sidde ensom og knytte Næverne om en tyk Bambusstang og gøre sig bésk og stram i Ansigtet. Men det frugtede intet, indsaa han nok. Hun gik ikke i sig selv, kom ikke ned til ham og bad om godt Vejr. Han skulde hellere blevet deroppe og turet med i Leg og Dans, som om ingen Ting var hændet, elskværdig over for de andre, kold og afvisende over for hende alene.

Saa hørte han hendes skarpe, sikre Latter flænge gennem Bruset af de mange Stemmer. Han fór sammen og ømmede sig. Var det ham, hun nu grinede

ud? Det kunde ligne hendes kaade Mund at vrænge ad den Tilbeder, hun havde kysset sidst. Skulde han ikke løbe op og ind i Vrimlen og raabe, at i Dag var Frøken Asta spids og lunefuld, men der var Dage, hvor han havde kysset og knuget hende, den dydsirede! . . .

Han hev Medetøjet ind og smed det ned i en af Baadene ved Broen. Edderspændt var han. — Føj, tænkte han, sikken ækel, skinger Latter hun har! Den er gammel som hun selv. Lad hende grine, nu sejler jeg ad Helvede til!

Og ned i Baaden sprang han med et spændstigt Sæt, saa Vandet slog Kluk mod Bropillerne. I en Fart røg Storsejl og Fok til Vejrs, og med den ene Aare ude rømmede han bort fra Engen, saa hastigt hans lille Baad kunde skære.

Han sad ved Roret og haandterede Aaren akavet med smaa rappe, ondskabsfulde Stød, der blev godt kendte i Farten. Da han var naaet uden om den første store Pynt Nord paa i Aaen, lagde han ind i Rørene, saa langt Stævnen kunde bore sig. En Tid lang blev han siddende agterude og gispede i Varmen, til al Arrigskab forgik ham og kun den tunge Bedrøvelse var tilbage. Da fortrød han bittert, at han havde tænkt med Haan paa Frøken Astas Alder. Hvad havde vel hendes fem og tyve Aar at sige, naar hendes Legeme var saa ungpigespædt og hendes Ansigt saa daarende fint, at ingen af Byens yngste Kvinder var dejlig som hun. Og hendes Kløgt og Vid, hendes overlegne Dannelse og behændige Aand — aa, Gud hjælpe alle de hjemmedrevne, nyudsprungne Bonderoser for en Sammenligning med Frøken Asta fra Hovedstaden!

Men lunefuld det var hun, og skammeligt havde hun i Dag, som saa ofte før, pint hans stakkels syttenaarige, forelskede Hjærte.

Ja, hvor han dog elskede Frøken Asta . . . Men stundom tog hun mod al hans Kærlighed og var god til Gengæld, og stundom viste hun ham af, som var han én, hun aldrig havde kendt. Hvad var hun for en mærkelig Kvinde, og hvorfor havde hun trukket sig tilbage til denne Landets yderste Afkrog, hvor alle unge Mennesker blev Narre, blot hun befalede? Og hvorfor havde hun af alle unge Tilbedere valgt netop ham til opvartende Kavaler? Elskede hun ham da? Hvor kunde hun saa i Dag nænne at stille hans Elskov i et latterligt Lys ved at ægge hans Skinsyge! . . .

Han sad og blev ynkelig og vrissede fortabt med Hovedet. Saa fik han Øje paa sit Jagtgevær, en gammel Forlader, som laa under Toften forude. Den var ladt. Han havde den altid med paa Aaen. Dovent kravlede han hen og tog den, spændte Hanen og faldt lidt i Tanker, men brændte saa med et pludseligt Ryk og uden Maal Ladningen af ind i de duskede Rør, som lukkede sig over Forskibet. Det knaldede gevaldigt, og Ekkoet rullede længe hjemløst rundt over Engene. En Sværm af Stære løftede sig og jog ilsomt tværs over Aaen, og Ænderne snadrede sig ind bag de tætteste Siv.

Saa smilte den syttenaarige og syntes, det hele saamænd var evigt Sjov. Han strakte sin unge, kraftige Krop paa en Tofte langs Baadsiden og laa paa Ryggen og betragtede sine nye, stramme Sommerbenklæder og sine Knapstøvler, hvids spidse Snuder Frøken Asta havde beundret. Holdt hun mon ikke af ham alligevel

— af ham alene? Vilde hun ikke en Gang blive hans? Saadan døsede han hen i sære indbildte Glæder, til Søvnen tog ham.

Der var gaaet et Par Timer. Den unge Mand i Baaden vaagnede pludselig op og løftede Hovedet og vidste ikke straks, hvor han var . . . Den blaa Himmel, Baaden, Sivene, Vandet — hvad Forbindelse havde alle disse ligegyldige Ting med Frk. Asta, som smøg sig ud af hans Favntag netop nu, i det dejlige Øjeblik, hvor hun var ham nærest og kærest? Han besindede sig lidt og fik en taaget Forstaaelse af, at en god Drøm var til Ende og en ond Virkelighed begyndt . . . Hvorfor var han dog vaagnet nu, saa altfor tidligt? Havde ikke nogen kaldt paa ham, nævnet hans Navn? Det forekom ham næsten, men rimeligt nok tog han Fejl, der var saa megen Fuglelyd over ham og rundt omkring, eller havde Mindelsen om Frk. Astas Latter, som endnu sad i Hovedet paa ham, spundet sig ind i hans Drøm og vækket ham? . . . Lukke Øjnene, tænkte han, og blunde videre, saa tog Drømmen vel fat, hvor den slap . . . Men nu hørte han Aaretag, lange drævende Træk og næsten ingen Plask, rigtig Gammelmandstag, der var lige i Nærheden — og lysvaagen var han med det samme.

Jovel, dér kom Kaptajnen roende med Tomasteren tværs for, han havde Sejl oppe, de blafrede i Vinden, det saa' ud til, at han under en Vending havde været for langt inde over Grundene og nu maatte ro tilbage i Strømmen. Saa for Pokker, han pegede jo bardus ind paa Rørene, holdt lige ind ved Siden af den halv-

skjulte Baad — naada, nu var han der, han brasede ind og svajede rundt klods op til Baaden.

»Go'aften, lille Holst, undskyld jeg vaagnede Dem før. Jeg strøg lige forbi og blev hel perpleks ved og se Dem, at en Balkavaler som unge Holst saadan ligger og snuer og la'r Damen være Enke hele Eftermiddagen oppe i Engen.«

»Damen?« . . . Den unge Mand lod ganske uforstaaende.

Kaptajnens graaskæggede Ansigt trak op til Grin.

»Damen!« Aa, lille Holst, De ska' sgu ikke genere Dem for mig. Jeg er gammel Sømand, og li'saa længe, som jeg har været gaaen fra Søen, har jeg sejlet Folk i Engen, baade gamle og unge, og der er flér end som ét Par Folk, lille Holst, som der har giftefærdige Børn nu, og saa ka' jeg endda huske, at jeg har sejlet Forældrene om i Engen og hjem igen, akkurat den Dag han fik'et sagt og de blev »hemmelig«. Ja-ja, lille Holst, jeg har luret de unge meget Kæresteri a' i Tidens Løb. Og Dem, lille Holst, Dem har jeg jo kendt fra De hverken ku' staa eller stavre, saa De ska' ikke genere Dem for mig.«

Unge Holst var lynende gal. Her skulde han sidde og lade sig flove ud af den gamle Klovn til Kaptajn. Svare igen turde han ikke, men tie helt stille var ogsaa mistænkeligt. Det var bedst at lade som ingen Ting og forøvrigt tage alt videre forefaldende med Gemytlighed.

»I den unge Vaar«

busede det lige med ét ud af unge Holst. Hans Stemme

var kraftig, og han dvælede paa »Vaar« saa aabent og længe, som hans Vejr strakte til.

»I den unge Vaar«

sang han paany og slog Smæld med Langfingeren og Tommelen. Og dæmpet og smægtende fortsatte han:

»naar Læber mødes, og Hjærter slaar.«

»Ha-ha,« lo Kaptajnen. »Det ka' jeg da forstaa. Hvad Hjærtet er fuldt af, løber Munden over med, og det er der saamænd ingen Slags Skam ved. Kil bare paa!«

»Jeg fæster min Brud i Vaaren«

sang Kaptajnen polisk. Det lød, som naar det koger dybt nede i et sovset Pibehoved.

Unge Holst skruplo. Han var bleven smittet af sin egen forlorne Forsorenhed og syntes egentlig, der ingen Skade var sket. Det var jo ellers ærgerligt nok at blive grebet sovende og drømmende omme i Aaen en halv Fjerdingvej fra det Sted, hvor ens Liebster dansede Zweitrit med Rivalerne . . . Men pyt! Det blev vel Hip som Hap, hvad han havde taget sig til omme i Aaen, om han havde jaget eller fisket eller sovet, rømt var han jo alligevel, fra Engen, fra Frøken Asta og det hele Selskab, og ordenlig drillet vilde han blive, naar han kom tilbage. Selvfølgelig — over for Frk. Asta vilde han tage sit melankolske Ansigt paa, maaske hellere det dystre, det uhjælpeligt krænkede — hvad der nu virkede bedst, men Kaptajnen, den godmodige Spøgefugl, maatte ikke opdage Bedrøvelses-Blaat

i ens Øjne eller se de tre dybe Fornærmelses-Streger, som fra Næseroden kunde trækkes op over Panden.

»Det er vel Mellemmadstid,« spurgte unge Holst.

»Netop! De andre venter paa Dem! Saa tog jeg og smurte herom i Aaen, vi ku' se deres Vimpel, og vi ku' osse se Røgen op af Rørene, dengang da De skød for en Stund siden. »Han plaffer efter Gedder.« sa' jeg. »Unge Holst er en Smaus efter Gedder, men mede dem ka' han ikke.« Men da De saa ikke lod Dem se længe efter, saa var der no'en af dem i Engen, som ble' uhyggelige og snakkede om, at De vel da for Guds Skyld ikke var kommen no'et forkert til!«

»Hvem sagde saadant noget Sludder?«

»Ja, hvem var'et nu, no'en af Damerne, saadan de klejneste af dem, vistnok Martine, hun er jo vandskræk og andet mere, og Kirsty, hende med Blegsoten, og —«

»Og« —

»Ja-a,« Kaptajnen godtede sig, »osse Frk. Asta!«

Unge Holst tav og blev rød. Han sad paa Springet til at gøre klar og stage ud for i største Skynding at sejle tilbage til Engen, men han tvang sig til Ro og ventede. Kaptajnen skulde faa Lov at lette først.

»Ska' vi saa hjem til Rundtenom'en og en Dram,« sagde omsider Kaptajnen. Han havde først stoppet sin Pibe om og siden siddet og snittet Spidsen af en Aaretold. »Det frisker rigtig godt op nu. Vi ka' snart belave os paa Solens Nedkomst.«

»Jeg er parat,« svarede unge Holst saa tonløst ligegyldigt, som det var ham muligt.

Saa satte de Spydstagen mod Rørene og stødte fra og sejlede til Engen . . .

Det er oppe i Engen. Mellem to beskedne Træpavilloner strækker der sig et lavt Grøftegærde med en tynd Beplantning af villig Pil og Poppel, der saa nogenlunde skærmer mod Nordvesten. I Gærdets tottede Enggræs ligger en Snes unge Damer og Herrer og spiser til Aften. Det er den lille Bys bedste Ungdom, dens Elite, dens jævnt velstillede Borgeres Børn, Herrerne er Kommiser og Kontorister, maaske ganske enkelte Haandværkere, men da udelukkende saadanne, som arbejder hjemme paa Faderens Værksted — det er nemlig finere end at være »ude« — allesammen unge Mennesker omkring Tyverne, sommerklædte, sommerglade, fordansede og forelskede. Damerne — det er Pigebørn fra femten-seksten Aars Alderen og opefter, nødigt over de tyve eller et Par og tyve, helst saa barnlige som muligt, i den rigtige provinsielle Sværmealder, og fremfor alt kun Piger, som gaar til Haande i deres egne Hjem eller sysler lidt i en Skole, en Butik eller paa et Kontor, ikke Piger, som ligefrem tjener, thi den Art kvindelig Ungdom maa i den lille Provinsby søge deres Kavalerer blandt Svendene og Gaardskarlene. De unge Piger er lutter Smil og blanke Tænder, blussende Kinder, pjusket Haar og krøllede Kjoleliv.

Smørrebrød er bredt ud paa Serviетter — e imponerende Antal Stykker Rugbrød med Rullepølse Spegepølse, røget Faarelaar og fersk Lammekød samt Sigtebrød med Sødmælksost. Hver især har medbragt sin egen Mad, men det er god Morskab at laane hos Naboen og bytte over det hele. Der er altid en eller anden, som har en Krukke Ribsgelé eller Rabarber-kompot i Beredskab og saa paa et passende Tidspunkt

lader Krukke og Ske gaa rundt til samtlige Slikmunde i Selskabet. Den geskæftigste af Herrerne er »Skaffer« og har det Hverv at løbe rundt og skænke Snapse til Vennerne. Han skal helst kunne sige en Del Vittigheder eller i Mangel deraf slaa Kolbøtter. Der spises dygtigt, for Luften tærer jo, og der drikkes godt, for det er varmt. Herrerne faar Bajere, Damerne Limonade — de mest fremskredne koketterer med deres »Bord«-Herre ved at sætte hans Ølflaske for Munden og slurke lidt i sig. Stemningen er jævnt stigende og gennemgaaende helt ypperlig, naar der klappes op til Borddans. Det kan have knebet om Eftermiddagen med at faa Liv og Fart over Sammenkomsten, lidt Klikevæsen har maaske generet mér end godt er, og Jalousi har sikkert ogsaa her og der trykket Humøret. Men saa snart Aftensmaden er spist og Vesterhimlen rød af den nedgaaende Sol, banker Hjærtet og løsnes Tungen, og inden Festen er forbi, finder de Par hinanden, som om Eftermiddagen var skilte, fordi — og deraf Jalousien — der fjantedes og gantedes og sværmedes »udenom.«

Kaptajnen kom op i Engen, netop som »Bord«-dansen skulde begynde. Par efter Par trippede op, syngende, hoppende, kaade, unge, med en Violin-»traktør« i Spidsen ind i den lave, runde Dansepavillon, hvor de fejede Gulvet lystigt rundt.

Paa Afstand havde Holst straks fundet Frk. Asta. Hun havde lange Petersen, Manufakturkommisen, til Herre. Han bøjede sig over hende og sagde noget dristigt — eller dumt — for hun lo, ærligt og skingert. Hun saa' godt Holst komme, men han var som Luft for hende. Tykke Kontorist Frandsen bagest i Flokken

gik med to Damer, han raabte noget ækelt drillende, da han fik Øje paa Holst, og demonstrerede sine to Damer, hvoraf den ene — som Frandsen uvedkommende og ham og Flamme, til megen Gêne — selvfølgelig burde tilfalde Holst. Der var nemlig kun »Par om Par«.

Men Holst blæste Frandsen og den overkomplette Dame et Stykke og fulgte viljeløst Kaptajnen til den anden Pavillon, hvor de aad og drak, saa længe de orkede.

»Hør nu, lille Holst, nu skal De sgu hen og gøre Deres Hoveripligt i Dansesalen. Ta' pænt og inkliné: for Frandsens den anden, saa glæder De baade hende og Frandsen og hans Flamme, og saa viser De Frk. Asta at der er andre Damer end som hende, den Køben-havner-Tøjte.«

Unge Holst tømte sin Bajer og gik. Han havde drukket to Snapse til Øllet og var koldsvedt paa Panden. Han styrede direkte hen i Dansesalen og fik drillende Hilsner fra sine dansende Kammerater, men tav og befriede Frandsen med Flamme for det uved-kommende tredje Hjul til Giggen. Hun hed Elise og var af ældste Aargang, men fyldig skabt, god at tage paa og nem at svinge. Avet om var tilladt, og avet om skar han sig Vej i en flot Hurtigvals. Han dansede hensynsløst ud af Rækken, tværs over Gulvet og kørte to Gange — saadan rent tilfældigt og med behørige Undskyldninger — den lange Handelskommis Petersen og Frk. Asta ind mod Væggen. Da Violinisten endelig sluttede af med sine traditionelle, voldelige Strøg over alle Strenge, stansede unge Holst med et Ryk, løftede

den forpustede Elise højt op i et Snuptag og svingede hende rundt, saa hun hvinede af Henrykkelse. Saa inviterede han sin Dame paa Spaseretur og Limonade — han sørgede for, at Frk. Asta hørte Invitationen — og førte Elise hen paa et Gærde bag ved den anden Pavillon, hvor de længe sad og pustede ud og svedte og med Lommetørklædet viftede Køling ind i hinandens hede Ansigter.

Her sad de længe. Det mørknedes. Damp og Dis steg af Mose og Aa og slørede alle Konturer. Luften var klam, og unge Holst og Frk. Elise skjalv, men blev siddende endda. Han sad med hendes buttede Haand i sin og trykkede den og sagde mange sære, hastige Ord om, at han vistnok elskede hende. Hun sad med Hovedet bortvendt og sagde ingen Ting og lod Holst beholde Haanden og snakke løs, som han vilde. Hun hørte knapt, hvad han sagde, saa' kun sløvt ind i Mosebrygget over Engen. Par efter Par vandrede rundt, stadig rundt, eller ogsaa bort til Engens fjerneste Gærder. Hun kunde kende Veninderne paa Kjolerne og Herrerne paa deres Figur, og hun vidste, at nu var det Tidspunkt kommet, da omtrent alle de, der holdt af hinanden, endelig havde ophørt at sværme »udenom« og havde slaaet sig sammen, først for at skrifte, siden for at enes og kysses og favnes.

En Gang skimtede hun Petersen med Frøken Asta. Taagen tog dem med det samme. Saa græd hun og hulkede som det Barn, hun ikke længer var.

Unge Holst lagde en Arm om hendes Liv og støttede hende.

»Er det mig, Elise, er det mig! . . . Elsker De mig?«

»Nej, nej, kan De da ikke forstaa, at det er Petersen!« . . .

Tættere og tættere drev Disen over Eng og Aa. Kaptajnen laa klar med sin Tomaster for at sejle Selskabet til Byen. Alle vilde med Kaptajnen, og man blev da enige om at lade de andre Baade blive liggende ved Baadebroen og gaa i Kaptajnens Baad allesammen, Violinmanden med. Og Kaptajnen, som i sin Baad var en myndig Mand, der ikke taalte Modsigelse, placerede sine Passagerer saaledes, at to og to kom sammen, netop som de selv helst vilde. Men de kunde altsaa ikke selv gøre for det. Den Skik holdtes i Hævd fra Aar til Aar, og dens praktiske Nytte var bevislig.

Og saadan hændte det, at Kaptajnen absolut vilde have unge Holst op i Forstavnen til at passe Klyveren og lange Petersen ned ved Roret for at hjælpe ved Fokkeskøderne, og da den trivelige Elise var for vægtig til Forstavnen og den sarte Frk. Asta for spinkel til Ballast agterude, maatte det for Sejladsen og for begge Parter heldige Chancement finde Sted.

En natlig Sejltur i drivende Dis og med skælvende Sang gør altid sin Virkning — naar den varer tilstrækkeligt længe, mener Kaptajnen. Da Aabroen et lille Stykke Vej uden for Byen naaedes efter en Times Sejlads, var der ingen skilte Hjærter. I Sommernatten vandrede Par efter Par hjem fra Aaen, hjem til lange Afskedskys rundt i Byens Porte. Sidste Par var unge Holst med Frk. Asta. De havde fundet hinanden i Taagen oppe i et snævert Forskib, hvor Pladsen er trang til to. Og nu, da Dis og Dam

og Em og Bryg svandt bort og den lyse Sommernat var om dem, nu holdt de sammen endda — og var lykkelige.

»Jeg har min egen Metode,« sagde Kaptajnen til Spillemanden, da de fik fortøjet Tomasteren og gik hjem til Byen saa langt bagude, at de ikke var til Ulejlighed selv for det sidste unge Par. »Jeg har min Metode! Derfor blomstrer Byen derinde. Jeg er ikke dreven i Procentregning, men det vil jeg sige, at Byen har min gamle Tomaster at takke for de fleste Procenter af de Forlovelser, som holder og bliver til baade lovformelige Ægteskaber og Byens Formèrelse.

Og gaar Forlovelsen overstyr, saa har Ungdommen dog altid sidenhen i Livet glade Timer at mindes fra min gamle Tomaster.«

HEDEN

Se, nu er Jorden stubbet
og Avlen sat i Gulv og Stak,
og Bonden har sagt Herren Tak
for Somrens rige Grøde.
Ja, nu er Marken bar og brak
og Heden mørk og øde.

Den skumringstyste Hede!
— nu blegner Lyngens brune Lød,
og Vestenvinden gaar med Stød
og Hagelvejr i Følge,
en sidste Lærke sang sin Nød
hen over Jordens Bølge.

Det er Septembertide
og Løvfald for de gule Træer,
men Dagen skrider blank og skær
og dør i Himmelrøde.
Der er saa meget Liv, der bær'
den store Død i Møde.

Men disse blanke Dage —
    de gryr i Duggens Perlespind,
    de blusser ungt af Sol og Vind
        og har saa travle Stunder . .
    Blus ogsaa ungt, mit unge Sind,
        før Høstens Glans gaar under!

Og er det Løvfaldstide,
    og gør den svundne Vaar sig ræd,
    og synes du, dit Hjærte græd
        for alt, som skal i Mulde,
    læg da en sund Septembersæd,
        som gror trods Sne og Kulde!

BITTEDRENGEN.

Efteraar paa Alheden.

Saa er da Somren forbi, og det er de lange Aftners Tid. Det er Arbejdets rige Tid, det er Hjemmets stille Maaneder, der stunder til med Lampelys og Stuehygge.

Hvor Heden dog er mørk, som den ligger dér afblomstret under Septemberhimlens lavt drivende Skyer. Blæsten hvisler i den stride Lyng, den rusker i Gærdetørvene bag Laden og farer med tunge, langtrukne Suk om Husgavlen. Gennem Luften suser en Flok unge Stære, det lyder som et optrækkende Uvejr, en Hvirvelvind, en Skypumpe, men borte er den hele Flok, før man faar set sig om. Den har slaaet sig ned over Sivtoppene i den lille Hedesø, og længe pipper og fløjter det dér ude fra, saa alle andre Lyde vidskes ud.

Men pludselig kan Stærene tie, saa er det Fuglenes Nat, og en Stund bliver alt stille. Da kan man staa ved Vinduet — og høre sit eget Hjærteblod banke gennem Aarerne. Der lister En et stille Sørgmod i Sinde, man bliver saa myg og angrende og gør dyre Løfter, som aldrig bliver holdte. Nattemørket og Ensomheden ude

i Lyngens Ørk rummer en Uhygge, man ikke har Rede paa hvad er. Det griber En saa pludselig og gør urolig, at ikke et Lys kan skimtes i den halve Horisont, man kan overse. Alene Heden ligger der, Danmarks sidste, vejløs og vidtstrakt, gold og sort.

Nu er der atter noget, som farer gennem Luften: korte, smældende Vingeslag ledsaget af dæmpede, næsten stønnende Lyde. Det er Andetrækket ned til Søen, en sidste skaanet Rest af Somrens Yngel, der skræmt vogter Livet, til Opbruddets Dag for Vinterrejsen mod Syd endelig er inde.

Fjærnt borte ringer en forsinket Landsbykirkeklokke Solen ned. Klangen naar kun spinkel og farveløs ind i Hedens Hjærte, men mælder dog gribende stærkt om den korte Septemberdags Død.

Ikke en Favn frem for sig kan man se. Himlen er skyet og stjerneløs, Mulmet raader til alle Sider, nu og da kommer Vinden sættende over Heden som bristende Suk fra et Væsen, der usét kunde ligge ude i Lyngen og drages med Døden . . .

Det er Jævndøgnstid med jagende Skyer,
Aftnerne længes, og Vejret er koldt,
— lykkelig den, der har Glansen beholdt
af en solgylden Sommer, der gik overstyr.

Der er Fugletræk ude fra Hede og Kær,
Ænderne flokkes i Luner og Søer,
Natvinden suser i svajende Rør,
Dagen dør bort i et kuldeblaat Skær.

— Lykkelig den, der kan gemme sig bort
og nyde den signede Fred, som gør stærk,
kan tænde sin Lampe og øve sit Værk
herude, hvor Heden er rugende sort . . .

— — —

Nu gaar Tjenestekarlen over Gaardspladsen med en Lygte svinglende i Haanden; dens Lyskegler flakker hen ad Gruset, kreser hvileløst rundt som Skæret fra et roterende Fyr, stanser tilsidst paa Ladevæggen og famler sig hen til den røde Stalddør. Hestene skal have Nattefoder, deres dumpe Gumlen lyder monotont ud, naar Døren aabnes. Det blege Lys gennem den aabnede Dør rækker helt hen til Havelodden, hvor noget levende pludselig haster bort — en sulten Hare, som den hele Dag i disse Jagttider ikke har vovet sig fra sit Sæde bag en tæt Porsbusk ved Kæret, eller maaske en drabelig Ræv, som vilde luske sig over Smaakræet.

Men Bittedrengen har lukket godt for Hønsene, og Mikkel faar ikke Bid denne Gang. Bittedrengen er Gaardens Pryd. Selvsikker og gammelmands-sejg passer han sin Dont og er ikke til at rokke i sin konservative Opfattelse af Gaardens Drift, som iøvrigt af alle Livets Fænomener. Han har sin Mening rede i knappe, uomstødelige Ord om alle de Ting, der hører hans Gerning til, og han indlader sig kun trægt og mistroisk med Mennesker, der vil belære ham ud over hans Behov. Han nusser og pusler i Stald og Lo, ryster Rivningen til Køerne, forer Kaninerne med vældige Turnips, stjæler en Slant Mælk af Mejerispanden til Kattekillingerne paa Hakkelseloftet, han er som født med Sans for Kreaturets

Vé og Vel, saadan som Traditionen har været paa Heden i Aarhundreder.

Han kender kun den flade Hede, hvor han blev født, og véd intet reelt om Verden uden for den to Mil fjærne Horisont i Lyngens Land, der begrænser hans Hjemstavn.

Han har aldrig paa nært Hold set et Træ, der var højere end hans egen stumpede Person. Og han lo mig overlegent ud, da jeg forleden kom hjem med Favnen fuld af Efteraarsløv, som jeg havde hentet langvejs fra.

Det havde regnet og stormet jævnt og stramt næsten en hel Maaned til Ende og været rigtig snavs med Harejagten. I mellem Stunder havde det lynet pragtfuldt, eller et susende Hagelvejr havde snærtet hen over Heden. Mest havde det været indendørs Vejr, om man jo ogsaa nok nu og da kunde strejfe en Milsvej omkring og slippe tørskindet hjem.

Men saa en Morgen vaagnede man pludselig i sommerligt Solskinsvejr og følte saadan øm Længsel efter Løvtræer i Efteraarsdragt. For ikke et Træ gror der herude omkring, som kan ranke sig over Lyngbuskene, og ikke heller øjner man fjærnt borte anden Skov end en gammel Granplantage, der ligger et Par Mil i Nord, blaanende mørk som en Bjærgryg.

Og med Vemod tænkte jeg: Det er vel paa det sidste med Løvfaldet nu, Kastanjen og Linden staar maaske allerede nøgne, paa Rønnen stritter alene de røde Bær, men Eg og Bøg de bærer nok endnu nogle visnende Blade, der kan være som en Fanfare af skingrende Gult, eller Løvet kan staa rustenrødt i højt

svungne Buer — som var det Murværk i gamle, romanske Brohvælvinger . . . Og al denne brogede Farvejubel faar jeg ikke at se i Aar — og hvornaar saa!

Saa gik jeg da den klare Solskinsdag tilfods de tre Mil hen til et Sted, hvor en Sø ligger mellem skovklædte Skrænter og karaktérfulde Lyngbrinker, hvor Egepurrer og Enebærris og Bæverasp spætter Lyngtæppet, og ranke Skovfyr staar med Solglød paa rødlige Stammer.

Men den favnfuld farverigt Løv, jeg møjsommeligt bar tilbage og stolt viste frem, da jeg mødte Bittedrengen paa Gaardspladsen, den vakte kun hans Latter.

»Se, det er Blade af store, dejlige Træer,« sagde jeg.

»Og dem har du slæbt alene,« spurgte han, uden at ofre de store Træer eller Løvets funklende Skønhed en eneste Tanke.

»Ja, og er det ikke kønt at se saadanne Blade.«

»A forstaar et', te du et' er kloger'!« Og Bittedrengen stod og lo med begge Hænder overmodigt dybt i Bukselommerne.

Saamænd har Drengen Ret, hans Sjæl er jævn som Heden, og Dagens Pligt er hans Tankers Herre, tænkte jeg og gik beskæmmet. Alligevel gjorde jeg mit Kvistværelse til en Efteraarets Løvsal. Jeg var bevæget glad og skrev:

Nu, da alt en længe ventet
Farvejubel Øjet møder,
fra Oktoberskoven hentet
hér mit rige Bytte gløder:
— Fliget Bladløv, sært bepræntet
med en gylden Snirkelskrift,
ælderynket, sprødt og stift.

Stuens Vægge alle Vegne
prydes skal med Løvets Flitter.
— Dødninghvide Stentebregne
du skal med dit kruste Gitter
smukt min Moders Billed hegne.
— Rustnet Bøg og bleggul Lind
skal mit Vindve slutte ind.

Eg og Lærk og Gran alene
vælde skal af Glas og Vase
med de algegrønne Grene.
— Røn og Hyben tæt i Klase
gyde skal den røde, rene
Flamme som en Smule Sol
langs min fyldte Bogreol.

Og i lange Aftentimer
hyggemild skal Lampeluen
udækt og i brede Stimer
straale Lyset ud i Stuen,
medens jævne Ord sig rimer
til et simpelt lille Digt
om den jævne Livets Pligt.

— — —

Ja, Somren er forbi. Vejret er uroligt nu og ikke til at lide paa. Dagen kan begynde i hvid Soldis, der plejer at love stille Varme, og endda kan den ende i Graavejr og Rusk. Eller Aftenen kan være stille og klar med en Solnedgang, som kunde tyde paa flere milde Dage; men saa, midt om Natten, kan der

komme et susende Uvejr med hvirvlende Blæst og piskende Regn.

En Nat vaagnede jeg under en Byge, der styrtede hæftigt mod Ruden. Gardinet viftede frem og tilbage for Træk, jeg lettede ved det og kiggede ud i Mørket. Flad og milevidt overskuelig rækker det brune Lyngstrøg til alle Sider. Min Vært er Nybygger midt ude paa Karupfladen, dybest inde i Blichers gamle Alhede. Her er dejligt øde og ensomt, den sidste Sommergæst er borte, ingen Alfarvej gaar her forbi, ingen Vognskrumplen kan høres, og uventede Fremmede kommer her ikke.

Som jeg saadan ligger vaagen og lytter til alle de buldrende Lyde i Véstenstormen, der er i Optræk, føler jeg Ensomheden som en guddommelig Velsignelse, og Uvejret farer mig som den stærkeste Brusen gennem mit Blod.

Ah! hvilket Vejr det er! Herligt, vældigt, voldeligt! Farende, ruskende, fløjtende Blæst og en Regn saa strid, at den tvinger sig ind imellem Ruden og Karmen og strænter helt hen i Sengen til mig. Det er underholdende og gør vaagen. Underholdende er ogsaa Musene, som rasler under Fodpanélet eller pludselig kiler rapt over Gulvet. Stunddom forekommer det mig, at de bjærgsomme Smaadyr ogsaa er naaet op i Sengen til mig; jeg beundrer deres Behændighed og Mod. Kan hænde forresten, at de hører til i Halmmadrassen, de har maaske Rede dér og et frodigt Kuld Unger! Ganske hyggeligt Selskab, og, som sagt, meget underholdende, naar man alligevel ikke kan sove!

Saadan kan man ligge en Time eller to og more sig herligt. I Daggryningen dratter man gerne i et let

og lykkeligt Blund, og finder man ved sin Opvaagnen e Mus kvalt under Lagenet, bliver man ikke utilpas a den Grund. Man har ligget det lille Kræ ihjel, la Katten faa ham til Frokost. Saadan tjener i Naturen Husholdning det ene Væsen det andet. Det er det hele

For Resten var det en Markmus. Stakkels lill Sultenbug! Nu, da Markerne er tømte for deres karrig Avl, har der intet været for dig at æde udendørs, o du har maattet ty til noget saa pauvert som Sengehalmen Jeg forstaar saa godt, at Katten med Foragt vragede dig da du om Formiddagen blev ham serveret ovre i Laden

Hu-ha, hvor det stormede og regnede, da jeg Morges kom ud. Men det fik ikke hjælpe, Sydveste og Regnkappen og de lange Skaftestøvler paa — c saa en solid Tur gennem Heden. Himmel og Jord stod i piskende Vaadt. Det var egentlig Løjer at stritte saada bøjet mod det onde Vejr, ingen Flip og ingen Fı sure at skaane, bare frem uden Hensyn. Det er sa dejligt at kunne stikke lige til, tværs over et vældig Hededrag, Lyngen gaar til Knæene, det svupper i de bløde Bund, Hunger-Mosset og Rensdyrlavet har sug Regnen til sig og ligger udbulnet som et Svamplag Hugormen, ogsaa kaldet »Hedekongen«, ser man ingen ting til i et saadant Vejr, Ræven er i sin Hule ud mellem Bakkerne, og Haren og Urfuglen er Gud ve hvor, i hvert Fald ikke til at finde.

Selvfølgelig maa Bøssen blive hjemme, naar Herrens Vejr saadan er over Hovedet paa os. D havde ellers været tilpas at faa Ram paa en Hare r i disse Dage, men lige siden Jagten paa Morten g ind, har det staaet saa krakilsk paa med Rusk. T

Ræve af denne Aargang har dog, uansét Vejret, maattet gøre deres sidste bestialske Spring. Hejda, hvor en fyrig Mikkel kan springe til Vejrs, hele tre-fire Alen ret op i Luften, naar Haglene plaffer ham i Livet! Og selv i Døden kan han grine saa gridsk, at man kan forskrække alle Gaardens Høns ved at holde ham i Lunten frem for det rædde Fjerkræ.

Der er noget trøstesløst i den evige Regn over en øde Hede, hvis Regnen bare drysser tæt og stille, men faar Blæsten til Gavns fat i Regndraaberne og farer af Sted med dem, saa Lyngen bøjer sig dybt under det snærtende Pust, da bliver der et sært og betagende Liv herude. Det smælder mod Ruden, det klasker paa Taget, aabner man en Dør paa Klem, fløjter og piber det under Loftet og i Krogene, Vejret er færdig at sprænge hele Huset sønder, det formelig dirrer i Murene.

I dette Vejr kommer Køerne ikke ud. De staar den ganske Dag og gumler Roer og Hø. Bittedrengen fodrer dem af et godt Hjærte. Han er sjæleglad over Regnen, som holder Kvæget inde, det er lindere med Arbejdet indendørs end ude i Roemarken eller ved Bærplukning paa Heden. Han synger af og til i vilden Sky ovre i Kammeret; der er ikke Mening skabt i hans Gjæl, ikke Melodi og ingen fattelig Tekst, han bare skraaler sin egen ureflektérte Barnetilfredshed ud over Hovedet paa fire drøvtyggende Køer, der har hele hans Fortrolighed.

Han er 10 Aar, den samme bitte Knægt, og for første Gang ude at tjene. Han er næstældste Barn af en hel lille Flok henne hos Grandmanden i det lille

Hedehus ved Søen. Moderen er død af Tuberkler, Faderen har Astma af Slid og Slæb, Bedstemoderen er plaget af slem Gigt og rent trukken ud af Vinkel; der er bare Søllehed og Pjuskeri i Hjemmet, saa Knægten er ligesom i Himmerige her hos min Vært. Derfor synger han. Og helt har han nu glemt sin daarlige Arm, som han ellers altid bruger som Værn mod Arbejde, der ikke huer ham.

Som nu forleden, da han skulde muge inde hos Gæssene.

»Mi' sølle Arm,« hylede han. »A ka' réle nok et' taal' og muge!«

Og saa slap han da.

»Hvad skader din Arm,« spurgte jeg.

»Den er a' æ Led.«

Og han fortalte videre, at han havde faaet den af Led for fire Aar siden. Jeg kunde selv føle, sagde han, den var groet skævt sammen.

»Kom du da ikke til Doktor?»

»Nej-nej da, der er tre Mil til Doktor! A bløv sat ind ved æ Kakkelovn, dér besvimt A, saa bar de mig hen i æ Seng og lo en List om æ Arm. Saa groed' den sammel ætterhaands . . . A ka' nok et' blyv Soldat, driller de mig med.« . . .

Syng du kun, lille Ven! Lykkelige Stakkel, som endnu ikke véd, hvilken Forbandelse det er at være fattig! Midt ude paa den sorte Hede bor du, og der er tre Mil til Læge og det meste af en Milsvej til Skole. Du er eksemplarisk uvidende. Du aner ikke, at dit eget Hjemsogn ligger i noget, som hedder Jylland, ikke heller, at København er Hovedstaden i noget, som

hedder Danmark, lykkelig er dit manglende Begreb om Konge og Ministre og al Landsens Politik. Aviser læser du ikke, du staver dig til Nød gennem et Skriftsted, som du aldrig fatter et Muk af, eller et Salmevers, som du plaprer op med de pudsigste Misforstaaelser. Du er daarlig ernæret fra Hjemmet; din Moder døde som sagt af Tuberkler, din Faders Astma gør det nok af med ham en skønne Dag — og du selv bliver Medarving til en ussel Rønne, saa og saa mange slunkne Faar og Køer og dertil nogle Snese Tønder Land gold Hede og sure Kær. Lykkelige du! Syng bare løs af begge dine Lungers snart brugte Kraft.

Imens skal jeg tage Bøssen, hvis det da giver lidt Opholdsvejr; saa skal jeg gaa ned til Søen og stage ud med Jollen til Rørbuskene, hvor jeg vil lægge mig paa Lur, til Mørkningen og Andetrækket kommer. Kan jeg da se mit Snit, skal jeg skyde os en smækfed Dyk-And. Den skal vi faa stegt til Nadver, du skal komme med til Bords og faa den halve Part, og du maa for en Gangs Skyld svine Dugen til, det værste, du formaar. Saa tror jeg, du over-lykkelig gaar til Sengs ovre i Karlekammeret og sover velsignet trods Mus og Blæst og raslende Regn.

Du arme Lykkelige — som sikkerlig er dømt til at dø ung, men som véd af intet uden din meningsløse Sang, dine gumlende Køer og dine rigelige Mellemmader, dem du elsker over alt andet i din egen snævre lille Verden . . .

EN MARKEDSGÆST.

Der holdt en nymalet Skraglevogn uden for Visti Kjølvraas Hus paa Grove Hede. Det var en tidlig Morgen midt i September, stille Vejr, og mildt efter Aarstiden, men med Taage saa hvid og tæt, at Heden rundt til alle Sider laa som en blank Sø.

To sortbrogede Stude stod forspændte Vognen og halvsov i Seletøjet. De var magre og skævbenede, rigtig et Par knoglede Slidere, saadan som Smaakaarsmanden bruger dem inde i den sorte Hede. Han nytter de sejge, nøjsomme Dyr, saa længe de orker at trække et Plovjærn gennem Lyngskjolden. Alle Kræfter maa de lægge i, og skral er Føden de faar, endda de bjærger en god Del af Behovet til Husbond og hans Familje. Men de begærer ikke over Husbonds Evne, saadan et Par arbejdsføre Hedestude, og alt som de ældes, bærer de mér og mér Præget af usigelig Resignation, de lader sig spænde for hvad det skal være og trækker i sindig Flid tværs gennem alt. Og staar saa ellers det, som Menneskene kalder Lykken, hverken Husbond eller

hans Stude imod, saa kan den skønne Dag komme, da Hedelodden ligger brudt og dyrket, og de tunge, trofaste Trækkestude kan gives væk i Bytte for alle slidsomme Hedebønders Maal: et Par smaa Russere.

Netop saa vidt var Visti Kjølvraa naaet. I Dag skulde Studene gøre ham den sidste Tjeneste og trække ham de tre Mil til Herning, til det store Efteraarsmarked, hvor Byttehandelen skulde foregaa.

»Herregud,« sagde Visti, »saa er den Tid forbi.« Han kom ud af den lave Stuedør og snakkede tilbage til Konen, som fulgte efter med en Madtrøster og Mandens Yderkjole. Konen standede mut tilrette med et Par Dækkener i den værkbrudne Agestol, men Visti gik hen foran Studene og gnubbede dem distræt paa Pandebenet. De vaagnede under hans Kærtegn og gav sig fattede til at gylpe Drøv.

»Ja-ja da,« sukkede Visti. Han stod lidt og vidste ikke ret, hvordan han skulde tage en rigtig pæn Afsked med de kære Høveder. Saa trak han med Sindighed en Pibe frem af Inderlommen og tændte.

»Nu maatte bitte Anders Jørgen ellers gerne være her,« vrissede Konen. »Det er paa høje Tid, I kommer til Kørend'.«

»Saamænd er'et saa,« indrømmede Visti lidt fraværende. Han gik og gik i Smaaskridt fra den ene Stud til den anden.

Men da en Stund var omme, og stadig ingen Anders Jørgen viste sig, blev Visti urolig og steg til Vogns. Tung og stor sad han i Agestolen og rundede Ryg i Yderkjolen. Konen trippede iltert fra og til, saa med ét, saa med et andet, som skulde i Vognen. Hun

puslede Tæppetøjet sammen om Manden og lyttede nu og da, om ikke nogen kom ad Hedevejen.

»Nu er'et tilpas, at du kører, Visti,« sagde hun.

»Aa-e-ja saamænd. Saa faar bitte Anders Jørgen et' Herning Marked og se denne her Gang.«

Men lige i det samme Visti fik Vognen i Gang og svirpede skaansomt til Studene, var der En, der raabte inde fra Taagen:

»Hov sæt, bi en Stød, nu er A her!«

Det klaskede i Vejsandet, og straks efter kom en lille stunthoset 10 Aars Dreng til Syne. Med et Par Træsko i den ene Haand og et Mellemmadsbundt i den anden sprang han i fuld Fart langs Hjulsporene og smed sig adræt bag ind i Vognfaddingen.

»Du skulde se at passe Tiden,« snærrede Konen efter Drengen.

»A kunde et' gøre for'et,« undskyldte Anders Jørgen og kravlede ydmyg frem til Agestolen.

»Fald kuns til Sæde, bitte Knægt,« indbød Visti og gjorde venlig Plads.

Saa trak Studene videre. Vognen skumpede over den ujævne Bund, og Egerne knasede i Sandet. Taagen svøbte sig om Køretøjet og havde allerede næsten skjult det, da Visti tog Piben af Munden og raabte tilbage til Konen:

»Ja-ja, du ser mig saa inden Sengetid, Kjesten!«

»Om du bare kunde huske det,« lød det tvivlende og gnavent fra Konen. Hun stod uden for Døren med Hænderne bagtil paa Hofterne. Hendes Skikkelse var pirket og forslidt, Brystet var fladt som et Bræt, fra Bæltestedet truttede Figuren pludselig ud i megen Mave.

Skørtet stumpede over et Par tynde Ben i vældige Træsko. I Ansigtet var der mange haarde Linjer og et stillestaaende Præg af sur, besluttet Vilje.

Vejen fra Grove til Herning er til at begynde med énsporet og uden Indgrøftning, en hel lille Mils Vej tager den Retning ind over flad Hede med strid og knæhøj Lyng, og i de særeste Bugtninger skyder den sig frem, som om det ikke havde noget Jag med at komme til Maals. Den Fremmede, som for første Gang færdes ad saadanne Hedeveje, gør sig de underligste Forestillinger om de Sognets Folk, der oprindelig har dannet den umotiveret slyngede Vej. Det synes ham næsten, som havde de kørt efter bevægeligt Maal; eller maaske har den Mand, der drog de første Hjulspor gennem Lyngen, af skællig Grund været ude af Stand til at holde den lige Linje.

Visti og lille Anders Jørgen kørte en Tid lang uden at skifte et Ord. Taagen lettede efterhaanden, og Solen blev synlig et godt Stykke over Horisonten; den flimrede gennem vaad Dis og gav den afblomstrede Lyngflade et varmt, rustrødt Skær. Lærke og Vipstjært jog op af Vejsporene, og i en gammel Plovfure nød et Par Harekillinger sorgløst de sidste Dage, inden Jagten gik ind.

»Det bliver en skønne Markedsvejr i Dag,« sagde Visti og snøftede mod Vinden.

»Det var endda kyvsomt, te A kom for sent,« undskyldte Drengen. Han skammede sig og havde Øjnene nede i det rødtærnede Tørklæde omkring Mellemmaden.

»Pyt om en Ting,« trøstede Visti. »Vi naar det nok. Dem, der ager med Stude, kommer ogsaa med.«

Nu følte Anders Jørgen sig lettet. Han skød sin ny, blaa Skyggekasket et Sæt tilvejrs og pillede sig frimodigt i sin lille Stumpnæse, der var rødtippet af Forkølelse og Rénvaskning. Han syntes, det var hans Tur til at sige noget og sad og ledte efter et Emne, der kunde passe for Visti. Saa spurgte han: »Er 'et Russere, I skal ha'?«

»Jov da. Det var nok ellers Meningen. Om det da kunde byde sig med en passelig Handel.«

»Saa bliver I flot kørend'.«

»He-ja,« smaasmilte Visti. »Ætter Hartkornet!«

Og Visti sad længe og faldt hen i et Smil, der blev mildere og bredere. Han glemte rent at røge og sad bare vel tilpas og tænkte paa Russerne og stak Pibespidsen kildrende ind i Skægtjavserne paa Halsen under den glatragede Hage. Studene holdt ved med træg Skridtgang, det faldt slet ikke Visti ind at rappe dem op, de fik sinke saa galt de vilde. De skulde ikke jages, sidste Gang de kørte for ham.

Anders Jørgen talte ikke mér til Visti, men lirkede det rødtærnede Klæde op og tog en rullepølsebelagt Endeskalk frem og gnaskede stilfærdigt løs med sine smaa Musetænder. Han var fyldt af Uro, flyttede ustanseligt Benene under Dækkenet, nu det ene ovenpaa det andet, saa omvendt og om igen, ingen Hvile, en sær Prikken i Kroppen og en umanérlig Spænding, — fordi han første Gang i sit Liv skulde til Købstad, og det oven i Købet paa en Markedsdag. Saa langt fra Hjemmet havde han aldrig før været, men tit nok

havde han ønsket og drømt sig ud i Verden, i hvert Fald saa langt som til Herning, hvis Kirkespir og Tinghus-Tag man i klart Vejr kunde skimte hjemme fra Grove.

Et Tinghus! hvordan saa' det mon ud? Anders Jørgens Fader havde en Gang været stævnet derind for at vidne i Retten for Vistis Grandmand, at hans Hus virkelig sandfærdig og naturlig var brændt i Torden. Anders Jørgen huskede, at hans Far kom hjem og sagde, at Tinghuset var den smukkeste Bygning, han nogen Tid havde set, og han havde endda baade været i Skive og Ringkøbing. Ogsaa Anders Jørgens Bedstefar havde set Tinghuset og havde bandet paa, at det var lige saa skønt som Husene i selve København, hvor han en Gang før mange, mange Aar siden laa henne som Orlogsmand.

Ak, alt det dejlige der vist var til i Verden!

Som nu saadan et Marked! Folk kom altid saa overstadig glade hjem derfra. Gamle Elsebeth fra Karup havde en Gang tjent 10 Kroner ved at sælge Krøsbær paa Herning Marked. Forkarlen ved Plantørens havde faaet sin Kæreste paa Marked en Gang, ved det at han dansede med hende derinde. De sagde, at der var Hvisti-Vejer og Kørom-seller paa saadan et Marked, og Bajadser og Troldmænd og Indianere kunde man se i Telte. Det kostede nok Penge at komme ind, men det var da ogsaa et Øjesyn, man kunde have godt af længe. En sær grov Masse Høveder var der da endelig ogsaa til Marked, og dem kunde man baade se og fornemme ved for slet ingenting.

Anders Jørgen tog pludselig med et rapt Greb i Bukselommen. Huha-da! Hvor var Skindpungen! A — se-se, den var bare gleden længere ned. Han skottede op til Visti, der stadig sad og var dybt inde i sig selv. Saa listede han Pungen op og talte Pengene efter. Her var nu først Tokronen, som han havde taget op af sin Løn hos Plantøren. For den skulde han se at faa købt et Par Lædersko med Fjerer, eller maaske et Par til at snøre, men brugte naturligvis, han vidste Navn og Gade paa en Sælgekone, som havde saadan nogle billige Sko. Saa var der lige en Krone til, den var i al Slags Smaamønt, de 25 Øre deraf havde Plantøren givet ham til Tilsæt, og Resten var Sparebøssens hele Indhold, samlet sammen i Sommertjenesten hos Plantøren, naar der sommesinde havde været Turister ad den Kant.

Anders Jørgen havde mange Regnestykker over den ene Krone, hvordan den bedst skulde forslaa. Han vilde ind og se Indianeren, det var da vist, det kunde ogsaa være Sjov at blive hvistet højt op i Luften af denne her Hvisti-Veje, en Kop Kaffe skulde der nok ogsaa til, men værst var det med alle de Markedsgaver, han havde lovet væk. Det vilde knibe at faa noget til dem alle sammen. Plantørens Kone maatte og skulde nu have noget af en Slags, Køkkenpigen skulde have et rødt Kagehjærte med et Billede og et Vers paa, og Far og Mor og Bedstefar — ja hvad skulde han hitte paa til dem? Til sine tre smaa Søskende vidste han lige paa en Prik hvad han vilde købe, de var saa gjær efter Honningbrød; to smaa Brød til hver af Børnene, mindre kunde det da ikke være, naar det skulde smage efter noget, det havde han ogsaa lovet dem, da han

gik hjemmefra i Morges. De laa i Slagbænken, alle de tre Søskende — Adser og Grethe og lille Bror — og de var ikke til at slippe fra, saa glade var de, da han i Morges var et Løb hjemme om for at sige Farvel, inden han tog til Marked. Det var jo derfor, han kom lidt for sildig til Vistis.

Alt som de nærmede sig den grusede Indkastvej, saa' Anders Jørgen Folk komme kørende alle Vegne fra ad Herning til. Ogsaa mange kom trækkende med Kreaturer, enkelte gik alene og bar Bylter i Hænderne eller paa Ryggen.

»Sikken Hoben, der vil til Marked i Dag,« slap det beundrende ud af Drengen.

Visti blev levende med det samme. »Réle nok,« sagde han, »nu gælder det bare om at finde Køber til Studene. Vi maa se at faa en fremmelig Plads, og saa skal A nok selv være ved Haanden det meste af Tiden. Skulde der komme en fremmed Handelsmand, mens du er alene ved Høvederne, saa maa du i en Hast tale til mig inde i Skænketeltet næst ved. Det kan være, A imellem Tag maa derind til en Omgang. En træffer jo kendte Folk, og saa kan En et' altid blive fri.«

Anders Jørgen lovede, at han nok skulde gøre sit bedste. I sit stille Sind begyndte han rigtignok at ængstes for, at det kunde trække altfor urimelig længe ud, inden der kom en Handel i Stand. Skulde han staa ved Studene det meste af Dagen, blev der jo slet ingen Tid til at komme rundt paa Markedet og faa et Kig paa alle Mærkværdighederne. Det var ellers slemt. Men nu vilde han da bede til, at han rigtig kunde faa

Glæde af Dagen. Og hvordan det end gik, maatte han jo være Visti og hans Kone al Tak skyldig, fordi de havde tilbudt ham at age med, naar han vilde holde deres Stude paa Markedspladsen.

Aa, som Solen skinnede nu! Der blev saa vid en Udsigt til alle Kanter. Lyngen slap op, de dyrkede Marker laa ikke længere spredte, i et sammenhængende Strøg rakte de frem, saa langt man kunde øjne. Et Sted laa der en Gaard med helt voksen Granplantning om. Det var alligevel nydeligt med de Træer, naar de rigtig kom op; hjemme i Grove var de saa bitte smaa, saa ingen gav videre Agt paa dem.

Saasnart Vognen kom over Bakken bag Sunds Kro, kunde Anders Jørgen se hele Herning. Han grundede over, hvordan saa mange Mennesker kunde faa Udkommet paa samme lille Plet. Det var ikke som hjemme paa Heden, hvor der var halve Mil mellem Husene, og Folk levede ensomt for sig selv. I en Købstad kunde der vist ikke være saadan stille, friske Morgener som ude paa Landet, men kanske der var mere rosomt de lange Efteraarsaftener!

Jo nærmere de kom Herning, des flere Ting blev der for Anders Jørgen at undre sig over. Og da han fra Vejsvinget ved Herregaarden Herningholm saa' hele den store Gaard med det røde Tag over lange, hvide Længer, faldt han rent i Staver. Han vaktes først, da et langtrukkent Fløjt mældte Togets Komme. Brusende fór den lange Vognrække frem ad Skinnerne hen mod Stationen. Drengen talte omtrent 30 Vogne. Han var maalløs af Forundring. Det var første Gang, han saa'

et Jærnbanetog; end ikke Togets Fløjt skar nogen Tid ud til den stille Grove Hede . . .

Det var bleven Middag, saa godt og vel, og endnu holdt Anders Jørgen med Vistis Stude paa Herning Marked. Det var der ikke meget Spil ved, syntes Drengen. Mellemmaden var forlængst spist, og sulten var han igen. Han stod klemt inde i Bunke sammen med en svær Redelighed af Kvæg og Trækkere, og da han var altfor lille en Person til at skaffe sig Respekt, blev han immer puffet til Side, af Markedets Stads fik han kun et knebent Glimt nu og da, og Handelsmænd, som vilde gøre et ærligt Bud paa Studene, kom der ingen af. Visti havde i Begyndelsen staaet trolig paa Pladsen, men da Priserne var trykkede, og han ikke vilde lade Studene gaa for en Slik, blev han omsider ked af Stillingen og mente, at han hellere selv maatte opsøge de bedre Købere henne i Skænketeltet. Et Par Gange siden havde Visti været et Rend tilbage og spurgt, hvordan Sagerne stod; men han var hastig væk igen. Det forekom da Anders Jørgen, at Visti ikke var helt rêle, han var rødblisset i Ansigtet og førte høj Snak, naar han skubbede sig Vej gennem Kreaturerne.

Langt om længe kom Visti tilsyne sammen med en Handelsmand. Det var en lang, sværlemmet Karl i graa Prangerkappe med Spændetamp over Ryggen; han gik forrest med vigtige Armbevægelser og stejle Hovedkast, og overalt veg Trækkerne ærbødigt til Side og gjorde Plads.

»Det er noget Skrav,« sagde Handelsmanden, da han med rap Kyndighed havde gaaet Vistis Stude efter

fra Hoved til Hale. »200 Kroner for dem, ikke *en* Hvid mere!«

»Et halvt Hundrede til,« fristede Visti.

Opkøberen vendte sig med et Snup. »Saa maa du ligesaagodt ha' Farvel med det samme. Du er nok ikke bedre værd.«

»Bare 25 over de to Hundrede,« forsøgte Visti.

»Ikke ud af Stedet, Fanneme,« svor Manden.

»En halv Snes Kroner da.« Visti ømmede sig.

»Ser du mig an for et Tokkenok? For Studene 200 Kroner og 100 Kroner kontant til, saa tager jeg dem i Bytte for det Par Russere, du saa' i Stalden. Ellers bliver der ingen Handel mellem os.«

Visti vred sig og fraadede indædt. »Skidt, la' gaa,« smældede han omsider til. Han lod, som han var rask paa det. »Men Lidkøbet gir d u,« tilføjede han skyndsomt og begærligt.

»Lidkøbet er m i t, selvfølgelig!« Handelsmanden brystede sig og rakte en kødfuld Næve frem. Visti gav Haand paa Handelen.

»Slaa fra,« raabte Visti til Anders Jørgen, der stod og maabede lidt til Siden. Drengen, der kendte den gamle Handelsskik, slog benovet fra mellem Sælger og Køber. Saa var Handelen i Orden.

De gik nu alle over i Gæstgiverens Stald med Studene. Her tog en af Handelsmandens Karle sig af dem, og idet han trak dem bort, mandede Visti sig op til et forsorent Farvel til sine kære Dyr. Saa vendte han sig med et halvt ulykkeligt Smil til to smaa brune Russere i nærmeste Baas.

»Ja-ja, Farlil, saa op med en grøn Seddel, saa er Bæsterne dine!« Handelsmanden var der atter med den kødfulde Næve.

»Om vi nøjedes med de 75,« lirkede Visti og kneb Øjnene sammen.

Men nu blev Prangeren vred. »Vil du ha' dine to stivbenede Kvaj igen, saa værs'go. Her er der ingen Piren og Prutten.«

Visti snøftede et Par Gange og spyttede fornærmet. Saa besindede han sig og fremtog af sin Inderlomme en Konvolut, hvoraf han med stigende Selvfølelse talte hundrede Kroner op i Tikronesedler.

»Saa er de der!« Visti strammede Munden. »Og saa er Bæsterne egenhændig mine,« lagde han til.

»Saa var det Lidkøbet,« tilbød Handelsmanden tilfreds.

»Knægten her, han skulde egenlig ha' en Tjat Kaffe. Han kan vel følge med?«

»Vel kan han det. Han har godt af i Tide at se, hvad der hører sig til ved en ordentlig Handel.«

Da de gik ud af Stalden, skottede Visti tilbage efter Russerne i Baasen. »Hvad tykkes du, bette Anders Jørgen? Det er Kørekram, hva'?«

»Ja endda.« Drengen blev helt oplivet. »A skal love til, I bliver stads kørend'.«

Og bevæget tænkte han: »Hvem der dog var stor og havde Penge til saadan at kunne handle . . .«

Endelig var Anders Jørgen sluppen fri. Kaffen i Skænketeltet havde gjort ham vel tilpas, nu skulde han rigtig se sig om paa Markedet, nyde alle Herlig-

hederne, slentre rundt en Tid og forbavses og saa senere købe Skoene og alle Markedsgaverne. Men det var allerede langt hen paa Eftermiddagen, det gjaldt om at skynde sig og komme i Lag med Tingene.

Hvordan skulde han nu bedst begynde. Det var vist klogest at tage Markedet fra en Ende af. Henne, hvor Skænketeltenes Række slap op, og ingen flér Kreaturer stod, dér var Krammarkedet. Kølleslagene lød drabeligt fra Kraftprøverne, Udraaberen fra Indianerteltet skreg hæst og gennemtrængende, det plaffede lystigt i Skydebanerne, og forvirret Tummel hvirvlede ud fra Karruseller og Danseboder.

Hvilken broget Verden for en fattig 10 Aars Dreng inde fra den ensomme Grove Hede!

Anders Jørgen stansede et Øjeblik foran dette Virvar ligesom for at sunde sig og samle Vejret, inden han vovede sig frem. Da ser han straks til den ene Side en Del unge Fyre stimle sammen om et Bord med et Keglespil, og han hører en rusten Stemme raabe: »Prøv Lykken her! Prøv Lykken her! For 25 Øre kan I vinde omtrent en hel Krone! Benyt nu Lejligheden! Byd nu Lykken Haanden!«

Anders Jørgens Nysgærrighed var straks vakt, og Handelsaanden i ham vejrede Profit. Han var snart midt i Kresen omkring Keglespillet. En yngre købstadklædt Mandsperson stod foran Bordet og svippede til en Kugle, der hang i en Snor, og som ved Bagskrald skulde vælte en Kegle midt paa Bordet. Man fik Lov at slaa tre Slag for 25 Øre, og Gevinsten for hver Gang, Keglen faldt, var ogsaa 25 Øre. Her var rigtignok Penge at tjene! Hvordan kunde dog Manden, der sad

bag Bordet og vel sagtens ejede Spillet, staa sig ved saadan Bedrift; han havde Træben og var egenlig lurvet klædt. Købstadkarlen, som spillede, var svært dreven, han smækkede Keglen omkuld næsten hver eneste Gang og tog stadigvæk Gevinst ind for hver tre Slag. Manden med Træbenet betalte uden at kvi sig; der var nok ingen smalle Steder! Han raabte Gang paa Gang ud blandt Mængden.

»Prøv Lykken her! Benyt dog Lejligheden! Byd nu Lykken Haanden!«

Den Købstadklædte var færdig med Spillet. Han grinte haansk ad Manden med Træbenet, og idet han fjærnede sig med sin store Gevinst, og Folk saa' beundrende efter ham, raabte han opmuntrende til dem: »Ja, gak I nu hen og gør ligesaa.«

En Bondekarl traadte frem til Bordet og prøvede tre Slag; han slog to Forbiere og én Træffer; det gik lige op. Saa tog han tre Slag til, men tabte dem alle.

»Paa'en igen, paa'en igen,« brølede Manden med Træbenet, »saa lurer du os Handelavet af.« Men Bondekarlen vilde ikke mér.

Anders Jørgen havde trængt sig frem allerforrest. Han var lutter Øjne og aaben Mund. Bare han turde, bare han turde! Det hele saa' saa let ud. Han var vis paa, han kendte Taget nu.

Manden blev opmærksom paa ham. »End dig, bitte Ka'l! Du ser mig ud til at have et sikkert Øjemaal. Prøv en Gang! Tre Slag for 25 Øre!«

Anders Jørgen følte sig smigret ved denne direkte Henvendelse. Der hvilede saa mange nysgærrige Blikke paa ham. Skulde han prøve? Skulde han vise dem

alle, hvad for en Karl han var af sine 10 Aar! Tænk, om han tjente en Krones Penge lige paa en Studs.

Han halede nølende 25 Øre frem. Men da han havde Mønten i Haanden, blev han straks kry og forlangte med sejg Mine sine tre Slag.

Forbi første Gang, Træffer anden og atter forbi.

»Ja-ja, du spiller allenfalds gratis, bitte Klør,« animerede Manden. »Nok en Gang!«

Anders Jørgen betænkte sig lidt. Saa tog han tre Slag til. Han vandt de to og havde altsaa Overskud. Han var ilter af Vigtighed og Vindelyst og Pengebegærlighed.

»En Gang til!« forlangte han og greb øjeblikkelig Kuglen . . . Av endda, lutter Forbiere!

»Det var som Satan,« bandte Anders Jørgen voksen og holdt lidt inde.

»Ikke forknyt! Om igen, saa er den der!« Mande ivrede glubsk for sit Kram.

»Ja-ja, A er et' ræd,« futtede det ud af Drengen Og han spillede paany og ramte straks. Tabte sa igen, spillede videre, vandt og tabte i Flæng, blev ren forvirret og kunde ikke holde Rede paa sine Penge Pungen maatte han have op hvert Øjeblik; han putted i den og tog Penge af den, uafladeligt. Kresen on ham tyndedes ud, men de, der blev tilbage, hidsed ham videre til Spillet. Da opdagede han pludselig de Købstadklædte ved Siden af sig.

»Gør mig det efter!« grinte denne ned til Drenge og slog sig paa Laaret.

Anders Jørgen blev ør af Iver. Før han vidste det, var alle hans Penge, ogsaa Tokronen, spillede bo

Der var kun en sidste 25 Øre tilbage. Han blev aldeles skrækslagen. Fortumlet greb han Kuglen til de tre sidste Slag. Træffere skulde det være, Sørenhentemig! Av, for Katten: Forbier, Forbier — — Anders Jørgen stansede stakaandet et Par Sekunder.

»Sidste Slag! Lidt rask; der er andre, som vil til!« Manden med Træbenet slog pludselig om i en mindre venlig Tone.

Sidste Slag! Det rendte ganske rundt for Drengen. Han slog et ubehersket Slag, rent vildt.

»Forbier!« brølede Manden, og i det samme puffede den Købstadklædte den ulykkelige Dreng tilside. »Næste Mand paa Pletten. Hold Jer kuns ikke tilbage. Her er Penge at tjene!« Raabene svirrede i Anders Jørgens Hoved, mens han, næsten uden at sanse, gled ud af Kresen, ud mellem Teltrækkerne, ud paa Marken bag Herning Mølle, hvor han pludselig stansede, tog sig til Hovedet, satte sig tungt paa et Dige og sad dér længe med den tomme Pung i Haanden og rokkede trøstesløs fra den ene Side til den anden.

»Skoene,« tænkte han forskrækket, »Skoene! Og Markedsgaverne! Honningbrødene til de Smaa derhjemme!« Han brød ud i hivende Graad, græd og græd og angrede og vidste ikke sine levende Raad . . .

Ved Korsveje, hvor Folk fra alle Kanter træffer sammen og gerne vil falde i Snak og spørge Nyt, ligger altid Kroerne med Rejsestalden skudt indbydende frem og mange Vridespor baade ind og ud. Naar den første Milestén fra en By er passeret, kan man være sikker paa at finde en Kro ved nærmeste Vejsving. Og har

der været noget ekstra paa Færde i Købstaden, Session, Folkefest eller Marked, faar Kroen om Aftenen stærkt Rykind af halvfulde Folk, der kører med Storm ind i Stalden, braser ind i Skænkestuen og støjer langs Bordet, til de finder et Bænkehjørne, hvor de kan slænge sig og tylle de sidste Punse i sig inden Hjemkørselen.

Der kan staa en Larm af unyttigt Skænderi og forvrøvlet Banden ud fra saadan en Landevejskro. Hver Gang Stalddøren skydes til Side, kvalmer der ud over Vejen en Dunst af slet Fusel og sur Tobak. Staldkarlen smører sig godt saadan en Aften efter et Købstadmarked, Bønderne er store paa det og vil ikke stikke op for hinanden; de dratter baade halve og hele Kroner i Haanden paa Karlen, naar han fører Vognen til Ports, at han rigtig kan se, hvad det er for nogle Pokkers storstilede Folk, han har haft at gøre med.

Overstadig fuld var Visti ved Aftenstid kommen kørende til Sunds Kro fra Herning Marked. De smaa Russere havde travet næsten hele Vejen, og Visti havde siddet ene til Vogns og svunget Pisken og skraalet Visestumper og forøvrigt haft Besvær nok med at styre de livlige Dyr. Han var kørt ind i Stalden som nogen Proprietær, og ved Skænkestuebordet havde han sammen med kendte Folk fra Simmelkjær og Ildskov bavlet over mange Omgange Punse og Bajerskøl saalænge, til han uden rimelig Grund fik Tærsk af en hidsig Simmelkjærmand, hvem Kromanden derpaa læmpede udenfor. Anstrængt og bedøvet var Visti tilsidst sluppen i Søvn over Bordkanten. Da han havde snorket dér en Tid og været til Grin i hele Stuen, syntes Kromanden, det var bedst at faa Visti afsted. Han ruskede ham vaagen og

fik ham ved Karlens Hjælp fragtet ud i Rejsestalden til Vognen.

Men Visti var fremdeles ynkelig fuld, han kunde daarligt støtte paa Benene, svor dog alligevel tykt paa, at han endnu var Mand for at køre sine Russere hjem til Grove Hede.

Da var der noget, der rørte sig i det skumle Staldmørke bag Vognen. En Barnestemme bad lavmælt: »Maa A køre med!«

Visti kunde hverken sanse eller samle, han stod og tumlede og spjættede henne ved Hammelen for at komme op i Agestolen.

»Det er nok din Nabo hans Dreng, ham, der tjener ved Plantøren,« forklarede Staldkarlen. Men det var unyttigt at tale til Visti. Han drattede om ved Forhjulet og kunde ikke rejse sig. Staldkarlen dunkede ham eftertrykkeligt, men Visti var sløv og snuede allerede.

»Det var da bandsat,« brummede Karlen. »I Nat har vi ingen Plads til ham og hans Kram her til os.«

»Om A kunde køre ham hjem,« mente Anders Jørgen, »det var snart det bedste.«

»Ja, da faar du klare Vejen, som du kan. Det er en svær Mørke. A vil ingen Fortræd ha', om du vælter!«

Men Anders Jørgen, som skjalv af Angst, trøstede mandigt, at det gik nok. Staldkarlen var nærmest ligeglad. Han lirkede Armene under Vistis Ryg, og ved Anders Jørgens Hjælp fik han omsider den stadig Sovende smidt op i Vognfaddingen. Saa sprang Drengen op i Agestolen, greb Tømmerne og knugede Hænderne

fast, som gjaldt det Livet. Skydeporten blev smækket op, og ud i en mørk, blæsende Septembernat kørte han Vistis smaa Russere.

Det er mærkeligt, saa tidligt Bønderbørn lærer at regere et Køretøj. De kan sidde, smaa spædlemmede Purke, og tøjle et Par Heste, som, hvad Øjeblik de vilde, kunde tage Magten rent fra deres Kusk. Men Drengen holder, Traditionen tro, Tømmerne som var han Manden selv, véd maaske næppe, hvilken Fare han er ude for, eller tænker, ligesom de ældre, med Bondens støtte Sindighed, at det nok gaar godt denne Gang ogsaa, siden det aldrig er gaaet saa helt galt før.

Saalænge Anders Jørgen holdt til paa indkastet Vej, kunde det nok gaa an. Det var Skridt for Skridt, Hestene traadte forsigtigt, de kendte jo ikke Vejen. Men da han kom ind i den mørke Lynghede, og Hjulsporet trak sig dybt og hældende, i sære Slyng og ofte krydset af andre Spor, vidste han snart hverken ud eller ind. Hestene blev urolige, de var næsten ikke til at faa frem med det gode, og Pisken turde Drengen klogelig nok ikke bruge. Tilsidst stoppede de og vilde ikke af Stedet, de vrinskede og prustede og skrabede utaalmodigt i Sandet, saa det føg den lille Kusk i Ansigtet. Han var lige ved at tabe Modet, det var isnende koldt, Blæsten kom farende i onde Stød, det suste og hvirvlede rundt om ham, og ikke et Lys var at skimte. Lygte havde han ikke, Visti sov endnu haardt, Hjælp var ingen Steder at faa.

Det var grimt og uhyggeligt. En Hare sprang skræmt over Vejen, det gav et Sæt i Anders Jørgen,

og hans Hjærte tog til at slaa hæftigt, men der blev ikke Tid til at tænke paa egen Forskrækkelse, det gjaldt bare at holde Hestene, der ogsaa var blevne angst og stejlede rent krakilsk.

Saa fandt han paa, at han vist helst maatte staa af Vognen og lede Dyrene. Han listede sig ned og hen foran dem og tog dem kærligt i Hovedtøjet, men det varede noget, inden han fik dem gjort fortrolig med sin Hensigt, saa at de villigt fulgte ham. Og frem ad den øde Hedevej, gennem den milevidt udstrakte Karup Flade, hvor store Strækninger af knæhøj Lyng vekslede med brede Strøg afbrændt Hede, hvor intet Ly var at finde og ingen Mennesker færdedes, trak han de smaa Russere i langsom, søgende Skridtgang. Det gusede ham, naar et Vindstød pressede haardt imod ham, eller en og anden Lyd ude fra Heden skræmte ham op, saa Blodet fo'r ham i Kinderne. Han var mørkeræd og troede paa meget dumt Tøjeri, saadan som de Gamle lærer Børnene inde i de magre, afsides Egne. Han tænkte med Gru paa Manden ved Spillebordet og erindrede lige med ét, at han havde set ham sidde og rokke til Bordet med Træbenet. Der skulde da vel aldrig have været Snyderi med i Spillet? Den købstad-klædte Mand, der vandt saa rigeligt — der havde været ligesom lidt fordægtigt ogsaa ved ham!

Anders Jørgen skammede sig, var bedrøvet og fortvivlet. Hvad vilde Plantørens sige, og dem der-hjemme? Faderen vilde knibse ham, det var da saa sikkert.

Men saa kom Anders Jørgen i det samme til at tænke paa Vistis Kone. Hun var ikke mild af sig, hun

kunde bruge en skrap Mund over for baade Doktor og Præst, og selv havde han set hende lange Visti en slemme Næsestyver ud en Gang, han var kommen drukken hjem fra Købstad. Herregud, nu vankede der til Visti! Anders Jørgen kom ligefrem til at smile ved Tanken. Endnu laa Visti sødelig i Vognbunden og trak Torsk i Land med Næsen, men om en lidt fik Piben nok en anden Lyd. Herregud, sølle Skrog! Det var snart til baade at le og græde over, syntes Anders Jørgen og smilte igen.

Hvad var nu det? Der glimtede noget et Stykke til fremme. En Vognlygte? Nej, for Lyset rørte sig ikke. Ja, saa var det vel Vistis Hus; Kjesten sad vel oppe og vagtede. Anders Jørgen tog Kending af Egnen og mente tilsidst, at Vistis Hus kunde det ikke være; det laa længer til Nord.

Og med vaagnende Klarhed gik det da op for Anders Jørgen, at det var i hans eget Hjem, Lyset var tændt. Jo, nu kunde han skønne det. Fra Sovekammervinduet lyste den lille Lampe ud i den mørke, blæsende Nat. Mor havde tændt den, vidste han, saa han kunde hitte hjem og faa sagt Godnat, inden han gik til Plantørens. I den store Slagbænk laa vel nu de tre Smaa og skiftedes til at holde Øjnene aabne, at de kunde være vaagne og faa deres Honningbrød, naar store Bror kom fra Marked.

Nærmere og nærmere kom han det lysende Vindu. Han avancerede kun smaat ad Hedevejen, glemte Nattegrædsel og isnende Blæst, gik som i Søvne, var saa inderlig nedtrykt, tænkte hverken paa Visti eller hans

smaa Russere, men saa' bare for sig de smaa Søskende, der fra Slagbænken vilde strække Armene mod ham, straks han fik Kammerdøren lettet. I uendelig Forventning vilde de raabe i Munden paa hverandre:

»Har du saa Honningbrødene, Anders Jørgen!« . . .

I EMBEDS MEDFØR.

De faa Mennesker i den lille Købstad, som tilfældig saa' Politifuldmægtigen skynde sig ned til Eftermiddagstoget, rejseklædt, med guldtresset Kasket paa og Dokumentmappe under Armen, ynkedes over ham, at han nu i Embeds Medfør skulde ud et Sted i Jurisdiktionen og gøre Ulykke selve den hellige Juleaften.

Hvad kunde der vel være hændt, tænkte de.

Var der brændt en Gaard eller kommen Miltbrand i en Svinebesætning, eller havde en Vagabond betlet og gjort Uvæsen, eller havde nogen af Herredsbeboerne stjaalet eller hængt sig? Herregud, sikken sølle Jul det da vilde blive for de Folk, hvem de saa var. Og sikken vrang Helligaften for Fuldmægtigen! Han var først for nylig kommen til Byen og havde endnu ingen Omgangskres. Men der var næppe nogen af Byens gode Hjem, som ikke med Glæde vilde bedt ham til Julenadver, for han var nok saadan et belevent og rart ungt Menneske og ud af pæn Familje. Og saa var

han juridisk Kandidat — med bedste Karakter, sagde man — og uforlovet.

Da Fuldmægtigen gik til Toget, var Klokken næsten fire, og det skumrede allerede. Fra Kirketaarnet kimedes Julen ind, og i de smalle Gader førte den skarpe Barfrost-Blæst en kendt og kær Duft af Gran, Gaasesteg og Rødkaal med sig.

Fire-Toget var et »Bumletog,« der kørte langsomt og stansede hyppigt. Ved hver eneste lille Holdeplads var der mange Passagerer at sætte af: mest Bønder, som havde været en Sviptur inde i Købstaden og gjort de sidste Juleindkøb, men ogsaa Folk, som kom langvejs fra for at gæste Hjemmet i Juletiden.

Fuldmægtigen sad ved Vinduet og lyttede til Kupé-Passiaren. Folk var saa snaksomme, men ligesom lidt mindre højrøstede end ellers. De røg allesammen ildelugtende Tobak og havde saadan stille-glade Ansigter. Af og til var der En, som kiggede nysgerrig hen paa Fuldmægtigen, og et Par Gange sagde en ældre Bonde saa højt, at det hørtes gennem den hele Dobbelt-Kupé: »Hvem ka' mon vent' æ Poleti te' Yvlbojel i Avten?«

Men Fuldmægtigen gav sig ikke i Snak med nogen. Han sad og saa' ud over et mørkt Hedeland, hvor flér og flér Lys efterhaanden glimtede frem fra Gaarde og Hytter. Han hørte Vaggonhjulenes Knirken mod de kolde Jernskinner og Blæstens Hvislen i Telegraftraadene. Blæsten kom vesterfra, kunde han skønne, og han kom pludselig til at tænke paa det lille Hus derude i Heden mod Vest, hvor han nu skulde hen og udøve Politimyndighed over for en Mand, der havde pryglet og mishandlet sin Kone. Det var sket om Formiddagen. Mere kendte

han ikke til Sagen. Stedets Sognefoged havde ekspressendt Herredskontoret en kortfattet Meddelelse herom og henstillet, at en eller anden fra Kontoret endnu samme Dag tog derud og anholdt Manden.

Og nu var Fuldmægtigen altsaa paa Vej.

Lygten i Kupéloftet brændte med lav og hoppende Flamme og gav kun daarligt Lys. Han stirrede en Tid adspredt ind i denne Flamme, men følte Øjnene svie og lukkede dem. Saa forsøgte han at overtænke, hvorledes han bedst skulde optræde i det lille Hjem, naar han kom derud og skulde have Manden med sig . . . Den stakkels Fyr havde vel været drukken . . . Hvordan vilde Konen nu tage det? . . . Og Børnene, hvis der var nogen, og de var saa store, at de forstod? . . . Det var jo dog Juleaften! . . . Juleaften — — hans Tanker bar langt bort. Han vidste, at et Sted sad der En og holdt Jul uden ham og savnede ham ikke; for en anden fyldte allerede den Plads, han nylig havde forladt, da han drog herover til Vesteregnen for at gemme sig godt — og glemme . . .

Toget stansede ved Jurisdiktionens nordligste Landstation, og Fuldmægtigen stod ud. Af Stationsforstanderen fik han at vide, hvor Vognmanden boede, og han gik straks derhen for ar leje Befordring til Kørsel en Milsvej ud i Sognet, derhen, hvor Synderens Hus laa.

Vognmanden ømmede sig svært ved selv at paatage sig Turen. »Sku' der et' ku' blyv Tid te' og skub' lidt Revelsbiensteg i sæj forinden?« spurgte han.

Fuldmægtigen rystede paa Hovedet. Klokken var over fem, og han vilde sætte Pris paa at være ved Stationen igen saa betids, at han kunde komme med

Otte-Toget til Byen. Ellers skulde han jo bie til Nattoget, og det skøttede han ikke om.

»Jaja da,« sagde Vognmanden tvært, »men Yvl ska' no vær' Yvl for en aaen jeg og; saa bette Svenning foer kyer æ Spæen.«

Vognmandens Heste var ikke Hurtigløbere. De travede tungt af Sted og med nedadbøjede Muler. Og den sletholdte, smalle Sognevej var et Virvar af Spor, en ujævn Dæmning af frosne Lérknolde og Lyngtørv, med dybe Grøfter paa Siderne og dér udenfor islagte Enge og Mosehuller afvekslende med bakket Hededrag.

Fuldmægtigen fandt kun daarlig Hvile paa bageste Agestol i den skumpende Vogn, og han undrede sig over, at Svenning — en spinkel fjorten-femten Aars Dreng — kunde sidde saa rank og støt paa det haarde Kuskebræt. Selv frøs han i sin skindforede Rejsekappe, men Svenning, som ikke havde Overtøj paa, kun et Hestedækken om Benene og et strikket Tørklæde viklet nogle Gange om Halsen, var øjensynlig vel tilpas; han »muflede« blot af og til Ørerne og pustede med fremskudt Underlæbe varm Aande op mod Næsetippen.

En Gang spurgte Fuldmægtigen Svenning, om han var meget ked af Turen. »Snak-om-en-Ting,« sagde Svenning rapmundet og lo over hele Ansigtet. »A tøv'es endda, te' de' iliriveller ku' vær' hiel skjøn og kom' ud te' Kræ Præest'es og sie, hu'en han haar kanøflet si' Kuen.«

»Hvorfor synes du det, Svenning?«

»Jov. Folk sæjer, te Kræ Præest er saa myg og blø'sindet a' sæj som en Fisker i Havsnød, men te hans

Kjælling hun haar den beskidtest' Kjæft i hiel Ulkjær Herred. Og haar hun irret æ Præest en Yvlavtens-Dav, sku' Skam da fo' hann, om han et' haad taasken hin'.«

Fuldmægtigen maatte le. »Naa saadan,« sagde han. »Men sig mig, hvorfor kalder man Kristen Therkelsen for Præst?«

»Ih, te' de' er jo fordi hans Kuen hinner Faar en Gaang i gammel Dav haar staallen Stien fraa en ledde Præestgoer i Staaby. Han hod sidendavs aaldrig aaent end som Thue Præest, hans Datter hod Gitte Præest, og da Kræ Therkels fik hinner, arred' han jo, begryveli' nok, aasse æ Præest-Navn . . .«

De drejede ind ad en Sidevej, som var næsten ufarbar. De maatte køre i Skridt, og et Sted, hvor et Aaløb skar Vejen, maatte Svenning staa af Vognen og lempe Hestene til at gaa over Broen, som var yderst brøstfældig og baade smal og uden Rækværk. Fuldmægtigen lovede embedsivrig i sit stille Sind vedkommende Sogneraad et skrapt Tilhold om at sætte Broen i tilbørlig Stand.

»No naes et,« sagde Svenning lidt efter muntert og trøstende.

»Hva'beha'r?«

»Aa sæjer, det naes!«

Fuldmægtigen havde haft Tankerne andetsteds henne. Han forstod ikke Svennings Udtryk og vilde ikke spørge.

De var nær ved Klittelandet nu. Moser og Hede veg for lange, lave Sandbanker, der var Udløbere fra Marehalmsbjærgene endnu et Stykke vesterude. Blæsten syntes hæftigere end før, men havde i sig noget fugtigt

og salt, som gjorde den mindre bidende. Fra Vesterhavsbrændingen steg en stærk og vedholdende Lyd, som var det et Tros af tunge Vogne, der kørte over gjaldrende Broer.

Fuldmægtigens Tanker var atter i Fart fjærnt borte og kresede som hjemmekære Fugle om en hærget Rede.

Saa holdt Svenning pludselig Vognen an ved en lille lyngtottet Marklod paa Læsiden af en ussel Rønne.

»Saa, no er vi her nok, Hr. Poleti!« Svenning sprang af Vognen, løste Skaglerebene og gav Hestene Dækkener paa. Fuldmægtigen lod sin Kappe blive i Agestolen, men tog Mappen med og gik, fulgt af Svenning, ind ad Rønnens lave, ulaasede Dør. De kom først ind i en lille Forgang, derfra ind i en Stue med Kommoder, Skabe og Dragkister langs Væggene. Endnu saa' og hørte de ingen Mennesker. De gik da ind i den næste Stue; en Bordlampe lyste døsigt i det lille Rum, hvis Bagvæg dannedes af to faste Alkover, den ene tæt tillukket, den anden med Skydedøren halvt trukken for.

Ved den aabne Alkove sad paa en Bænk to gamle Folk: en Mand med et stort, filtret Skæg og en Kone med et magert, rynket Ansigt. De vedblev at sidde ned, da de Fremmede kom ind, saa' kun lidt skulende hen imod dem og sagde tonløst deres »Go'dav.«

»Ja, det er Politiet,« sagde Fuldmægtigen.

Den skæggede Mand rejste sig, og Konen rykkede sig til Side paa Bænken for at gøre Plads for Fuldmægtigen. »Ja, vi er kuns naest Naboesfolk te' æ

Præst'es,« sagde hun, »men her ligger da Gitte, om hun hejsen ka' gerér for sæj.«

Fuldmægtigen satte sig paa Bænken. Inde mellem Alkovens grove, gulnede Hylsklæder kom et rundt og rødt, ungt Kvindeansigt og et Par fyldige Arme tilsyne. Det var Gitte, den mishandlede Kone.

»Naa, hvordan gaar det?« spurgte Fuldmægtigen.

Med en klynkende Stemme, der lød noget paataget, begyndte hun øjeblikkelig at udlægge alle sine Lidelser. Haar havde Manden revet af Hovedet paa hende, det ene Øje var blodunderløbet, Huden skrabet af Albuerne og især af Knæene, og Hold havde hun faaet i Ryggen. Hun lettede Dynen og viste triumferende de skrabede Knæ.

»Og hvor er Manden henne?«

»Han er lot ind' i hans Alkov'. Han er svirendes, den Skaanskaal!« svarede Gitte.

Fuldmægtigen gik hen til den anden Alkove og skød Døren til Side. Dér laa Manden, fuldt paaklædt, vaagen og med Ansigtet vaadt af Graad.

»Er De Kristen Therkelsen?«

Manden nikkede bedrøvet nogle Gange og kravlede ud.

»Lad mig saa faa en kort og sandfærdig Forklaring til Rapporten af det passerede . . .«

Det blev et langt og indgaaende Forhør.

Kristen forklarede først, at han egentlig havde været saa rent akavet juleglad fra Morgenstunden af. Men saa var det, at hans Kardusskraa slap op, fordi Gitte havde glemt at købe en ny Kardus, da hun Dagen

i Forvejen var til Bys. Og det var en stor Sorg for ham. Løs Skraatobak var ham kærere end Mad.

Noget skulde han nu have i Munden og gaa og gnaske paa, og saa havde han listet sig til at tage et Par Stænger hel Kanel ude i Køkkenskabet. Men da han hen paa Formiddagen havde fortæret dem begge og vilde snubbe endnu en Stump, kom Gitte over ham og blev vår, hvad han stod og tog sig for. Og hun blev svært harm derover, for Kanelen var beregnet til Sødsuppen første Juledag.

Havde hun saa endda bare raset det onde Sind af sig straks med det samme, som hun ellers plejede, saa var der næppe sket noget videre forkert. Men Uheldet vilde, at hun, formedelst at det stundede mod Helg, slet ikke kunde faa sig selv til at skælde løs, og saa blev hun mut og sur. Se, den Situation var Kristen saa uvant med, at den forekom ham langt værre end de værste Skældsord. Saa blev han ogsaa selv gnaven og gik en Timestid og nippede lidt rigeligt til Julesnapsen. Tilsidst kom han og Gitte i Klammeri, og saa var Balladen gaaende . . .

Under Forhøret var Kristen meget nedtrykt. Fuldmægtigen havde ondt af ham og blev sært til Mode ved at se saadan en ung, kraftig Mand græde.

Gitte derimod blev efterhaanden mere kry paa det. Medens Manden forhørtes, kunde hun ikke dy sig for at indflette smaa Bemærkninger til eget Forsvar, og Fuldmægtigen havde gentagne Gange maattet formane hende til at tie stille, til hendes Tur kom.

I sin egen Forklaring, der blev afleveret med stor og højrøstet Tungefærdighed, gik hun hele Tiden ud

paa at rense sig selv og mænge al Skylden over paa Manden. Han var fordrukken, svinagtig, doven og fjoget, sagde hun. Alt hvad hun kunde orke med at ordne og sanse og stelle til Stads indendørs, saa kunde han ikke andet end gøre Uryd og smøre det hele til. Og han drog Drengen op til noget af samme Slags.

Fuldmægtigen, der havde kigget omkring i den yderst renlige Stue, sagde:

»Drengen? Har I Børn?«

Ja de havde da en Dreng, en fem Aars Purk, som Sognefogden havde taget med sig hjem i Dag, for en god Gernings Skyld.

»Sognefogden! Ham maa jeg for Resten have til Stede her. Bor han ikke i Nærheden?«

Ja, hans Gaard laa to smaa Bøsseskud til Sønder.

Den gamle Nabomand tilbød at gaa hen og hente ham.

Da han var gaaet, gav Fuldmægtigen sig til at renskrive Rapporten. Svenning stod stiv som en Skildvagt henne ved Vinduet, hvorfra han med store Øjne og aaben Mund fulgte alt, hvad der foregik i Stuen. Imellem Stunder drejede han lynsnart og ligesom mekanisk Hovedet mod Vinduet for at se efter, om Hestene vedblivende stod paa Marklodden. Nabokonen rakte sig ind over Alkovekanten og hjalp Gitte nogle Klæder paa. Og Kristen stod tungt lænet op mod sin Alkovevæg.

Da Gitte kom ud paa Gulvet, satte hun Hænderne i Siden og sendte Manden nogle hvasse Øjekast. Han flyttede nogle Gange utaalmodigt paa sig og fik sig omsider presset til at sige følgende:

»Mæ' Forlov, Hr. Poleti, naar'ens'ti' æ Sandhed ska' frem, akkerat som'en er, saa vaar'et rěle nok Gitte, der slov føst — mæ hinner Træesko. Ka' saa hun et' aasse —«

»Faa Straf, mener De. Nej, min gode Mand, Loven forbyder en Mand at tærske sin Kone, men ikke omvendt. Loven forudsætter vel, at Manden er den stærkeste og kan forhindre, at Konen slaar først. Ikke sandt?«

»Jov da« — Kristen nikkede slukøret — »det er vi jens om, det er vi jens om.« Og han saa' hadsk hen paa Konen.

Mere blev der ikke talt, før Nabomanden kom med Sognefogden . . .

Det var over Aftentogstid, og først nu kørte Svenning og Fuldmægtigen alene tilbage til Landstationen; altsaa kunde der ikke være Tale om at komme til Købstaden før med Nattoget.

Men Fuldmægtigen havde opgivet at ærgre sig derover. Hvad var han for Resten gaaet Glip af? Intet, der kunde glædet ham! Han tænkte paa det Købstadshotel, hvor han boede. Nu sad hans Medlogerende — et Par Toldere og en Handelskommis — vel sagtens ved Værtens Bord og langede ud efter de bedste Stykker Gaas. Derefter skulde de have Æblekage og senere stærk Punsch og Konfekt. Selskabet var ikke fristende, Traktementet ikke heller. Det var endda en stor Velsignelse at være fri for deres ferske Passiar og evindelige: Og dette skal være — Værtinden til Ære!

Nej, en besynderlig og stemningsfuld Juleaften holdt han herude paa Sognevejen! En bleg Maanesegl og alle Stjerner fremme paa den høje Himmel; en hvid Glans af Grøfters og Pytters Is, sært formede Skygger under Hedebankerne! Og ingen Lyd uden Hestenes Hovslag og Vognens Rumlen og enkelte spredte Fugleskrig til Havbrændingens og Vestenvindens tostemmige Grundakkord.

Og saa alle gamle Minder, som vaagnede . . . Nej, ingen Minder, ingen Sentimentalitet! Naar han kom til Stationskroen, vilde han have en lun Stue og Julemad paa Bordet. Og han vilde invitere Svenning til Ædegilde; det var vist noget for saadan en rask Fyr, saadan en aldeles utilladelig mindreaarig Kusk, som havde klaret den vanskelige Vej godt uden at faa hverken vaadt eller tørt, skønt Fuldmægtigen nok vidste, at en Snaps og en Bid Brød til Kusken hjalp ligesaa meget paa Kørselen som et Fjerdingkar Havre til Hestene . . . Og var der tilfældig i Kroen en eller anden forløben Skærsliber eller Positivspiller eller Bursch, en rigtig Sultenbug af den Slågs, der vilde sige som saa': »En And er min Sæl for lidt til en Mand med Appetit, men en Gaas er maaske ogsaa lovlig meget« — ja, min Tro, om Stakkelen ikke skulde blive budt paa Gaas, en hel Gaas! . . .

Han vilde skabe Glæde om sig i Aften. Det havde han jo allerede gjort i Rønnen derude. Haha! Han lo i smaa Stød — og gav straks efter nogle hostelignende Grynt fra sig, angst for at Svenning skulde mærke Latteren.

Og han gennemgik i Tankerne de sidste, næsten komiske Optrin i Kristens og Gittes Hjem.

Dér havde Sognefogden, det Fæhoved, staaet tavs og modtaget en forsvarlig »Næse«, fordi han havde kaldt Politiet derud og ikke selv skabt Fred paa Pladsen eller straks og egenhændig bragt den balstyrige Kristen til Byen . . . Og Fuldmægtigen havde læst baade Kristen og Gitte Teksten, nævnet dem deres Synder, vist dem, med hvor plumpe Næver de brød hinandens Lykke ned, de to, som dog havde hinanden for fælles Kærligheds Skyld og ikke for at kævles og slaas. Og Kristen og Gitte, som under Forhøret havde været over for hinanden som Krudt, der er lige ved at fænge, fandt efterhaanden hinanden i samdrægtig Krænkelse over Fuldmægtigens revsende Tale. Ja, de blev endogsaa helt gode Venner, da det viste sig, at Fuldmægtigen tilsagde dem begge til Møde i Politiretten i Købstaden førstkommende Søgnedag og lovede, at de hver især skulde blive mulkteret saa strængt, det lod sig gøre.

Og Besøget i Rønnen var endt med, at baade Kristen og Gitte og Sognefogden og de gamle Nabofolk havde set grumme skævt til Fuldmægtigen, men inderlig venligt og trøstende til hinanden, og at Sognefogden havde bedt de to Ægtepar med sig hjem til Julenadver. Og det sagde de Ja og Tak til . . .

Det var en rørende Enighed. Livet var dog velsignet komiskt.

Der havde altsaa ikke været mér for Fuldmægtigen at gøre, ingen Grund til Anholdelser, og han og Svenning var tagne af Sted.

Og nu var Klokken omtrent ni. Om faa Minutter var de ved Kroen.

Fuldmægtigen bøjede sig frem mod Svenning og spurgte ham, om han kunde have Lyst at spise til Aften med paa Kroen. Nej Tak, det vilde Svenning da fælt nødig, for hjemme ved Vognmandens skulde de mellem Klokken ni og ti have Suregrød, og den, der fik Portionen med Mandlen i, maatte faa til givendes den Kalv, som den graabrogede, lindmælkens Ko skulde kaste om Nytaarsny. Og derfor vilde han helst spare paa Appetitten; for om han saa skulde æde tre Fade Grød for at faa fat i Mandlen, vilde han binde an dermed. Mandlen vilde han ha' og Kalven med.

»Du har vist alligevel været noget ked af Turen?« spurgte Fuldmægtigen.

»Aa-aa-næj. Men de' haad' ligodt von skjønner', om bode Kræ Præest aa æ Kuen vaar kommen kyren te' æ Kjøvstad Raadstov no te' Midnat. Di haad' réle nok bægge tov forti'nt'et . . .«

— — Og Svenning kørte hjem til sin Grød, og Fuldmægtigen blev tilbage i Kroen. Men der var ingen Landstrygere at gøre glade, intet Menneske i Gaarden, som ikke allerede var mættet. Saa den Juleaften maatte Fuldmægtigen spise alene . . . langt borte fra En, der holdt Jul uden ham og savnede ham ikke.

MOSEFOLK.

I gamle Tider havde en bred Aa dannet Skællet mellem de to Naboherreder. Det var i de Dage, da der var Munke her i Landet. I en Sænkning mellem nogle vældige Agerbanker paa Aaens nordlige Side havde der ligget et Kloster, som var begunstiget med Eneret til Fiskeri i Aaen. Kloster-Herredet havde fede Jorder, der skæppede godt af sig til de fede Munke. Og Aaen, som i dovne Slyngninger vandt frem til Fjorden nogle Mil vesterude, var rig paa trinde Aal og lækre Laksørreder.

Af de to Herreder var det nordlige en godt opdyrket Egn med store Herresæder og jævnt velstaaende Fæstebønder, det sydlige et sandet Hedestrøg, hvor kun Skøjere og andet lovløst Folk holdt til. Ind under høje Brinker, hvor Lyng og Egepur groede tættest, laa Skøjernes Rønner, dannede af opstablede Saaj med indklinet Lér. Det faldt ikke altid lige nemt for Folkene sønden for Aaen at bjærge Føden paa ærlig Vis. Især var Fæsternes Faar og en Ret af Munkenes Laks stærkt

efterstræbte. Deraf opkom megen Tvist og et varigt Had mellem Folkene paa begge Aabredder.

Og medens Slægt døde efter Slægt, levede Hadet . . .

Munkene havde forlængst rømmet Landet, og Fæstebønderne var blevne Selvejere, støtte, hovne Folk, som pugede Penge sammen og klarede Terminer og gjorde de aarlige Gilder ved Jul og efter Høst. Men Skøjerfolket havde stadigt kun Dagen og Vejen og stjal derfor som i gamle Dage. Deres Slægt var ved at dø ud, Lungesoten og Rasp- og Spindehuset tog hver sin Part af det jammerligt stillede Folk.

Under alt dette havde Aaens skjulte Kilder midt inde i Landet ophørt at springe. Aastrømmen fyldte ikke mér sit gamle Leje. Efterhaanden var den svunden ind til en snæver Bæk, der i Tidens Løb blev til en ganske almindelig Skælgrøft med Hundestejler. Vidt ud til begge Sider af Grøften var Bunden i mange Aar en vejløs Sump, der trak Skimmel og bar Giftgræs. Og alt som Sol og Vind tørrede Sumpen og gav den Skorpe, forvandledes den paa enkelte Steder til en favnedyb Mose.

— — —

For omtrent en Menneskealder siden kom en Mand og en Kvinde en Dag tidligt paa Foraaret gaaende ud fra Hedebrinkerne sønden for Aalejet. Manden var ung, slank og smidig, meget mørkladen og med et Par smaa stikkende Øjne tæt sammen om Roden af en vældig Ørnenæse. Kvinden var noget til Aars, høj og knoklet, bred over Lænderne og havde et kantet, strængt Ansigt. De fulgte Mosestien ud til Grøften, hvor et Gangbræt

laa. Her hævede Bundet sig knoldet og tuet et godt Stykke Vej langs med Grøften, og her begyndte de at skridte Længde og Bredde af som til en Byggegrund. En Uge igennem kom Parret hver Dag til Grøften og bragte med sig Hedetørv, afrevne Revlingeris, gamle Fjæl og Bindingsstolper og store Spande fyldte med Lér. Før en Maaned var til Ende, havde de af dette Materiale rejst en Hytte. En Majaften kom de for sidste Gang gaaende sammen fra Hedebrinkerne. De bar da paa alskens Bohave og Husgeraad, simpelt Kram, skaarede Ting, som de varsomt anbragte i den lille, lave Vaaning. Samme Aften steg en tæt Røg op bag Hedebrinkerne. Manden og Kvinden stod sammen i Hyttedøren og saa' derover, tavse og eftertænksomme. Det var deres gamle Rønne, der brændte ned — for en Ild, de selv havde lagt. Det var deres gamle lovløse Levevis, som nu blev afsluttet. Saa tog de hinanden fast i Hænderne og gik ind i det ny Hjem, til det ny Liv . . .

Manden hed Konrad og var henved tredive Aar. Han stammede fra Skøjerne og var et uægte Barn af en af Egnens sidste Skøjerkvinder, Mette Spjald, der engang i Hidsighed var kommen for Skade at slaa sin Kæreste ihjel og netop for nylig var død i Fængsel. Konrad havde brugt sin Tid vel, havde faret Landet rundt som Bissekræmmer og jævnlig været i det Slesvigske med en Drift Kvæg. Mange Penge havde han tjent — og sat dem overstyr igen. Alligevel var han ikke daarlig hjulpen, for han var svært fingernem, kunde file Rav, flette Uhrkæder af Hestehaar og »pakke« i Kortspil og gøre meget andet, som ikke er Hvermands Sag. Men saa var det gaaet ham galt en Gang med lidt

Markeds-Rapseri, og han blev straffet som Tyv og mistede sit Bissekræmmer-Pas. Han slog sig da ned hjemme i Herredet, i det Hedesogn ved Aalejet, hvor Ærlighed alle Dage havde været den mindst skattede Dyd. Her tyvtede man ingen, heller ikke ham — selv ikke, da han havde Uheld med et Faar, som en Mand norden for Aaen havde mistet, og hvis Skind Konrad blev overbevist om at have solgt i Købstaden. Det Skind skaffede Konrad det mest mulige Antal Dage »Vand og Brød«, og glad var Skøjeren, at han slap for at komme et Aar i Viborghus.

Saa var det, at han havde slaaet sig sammen med en Kvinde — tilmed én, som var tyve Aar ældre end han. Else hed hun og var kommet af godt Folk, var Datter af en Selvejerbonde norden for Aaen, men havde haft en vrang Lod fra sin Ungdom af. Tidligt forført og straks forstødt havde hun flakket om østerpaa og slidt sig Føden til i strænge Tjenester. Endnu en Gang havde hun ladet sig lokke.

Dette og det første Barn faldt Sognet til Byrde, hvor hun hørte hjemme. Omsider blev hun ogsaa selv hjemsendt af Fattigvæsenet, men unddrog sig snart alle gammelkendte Folks sure Smil og al bidsk Haan ved at søge over Herredsgrænsen, bort fra det godt dyrkede Agerland, og tinge sig ind hos sin Hjemegns gamle Fjender ovre mellem de golde Hedebrinker. Her ernærede hun sig af at samle Krøsbær og karte og spinde og strikke Ulden af de Faar, der forsvandt fra det fede Herreds Marker, og som Ræven fik Skyld for at have taget. Og her traf hun Konrad, som drog rundt og klinkede Fade og kittede Glar.

Hun fik en sær Magt over ham — halvgammel som hun var og ud af en Slægt, der stod højt over hans. Han var hende nær, naar som helst han kunde. De to fandt da ogsaa en skønne Dag ud af, at de ikke var de daarligste Makkere for hinanden, og blev snart enige om at flytte sammen — uden at søge Præstevelsignelse og uden at kære sig om Elses Børn, som de lod skøtte sig selv. De tog Hjem i en forladt Skøjerrønne, og en Tid lang stræbte de sammen til bedre Kaar, efter Stedets Skik og Brug med mere Flid end Ærlighed, indtil den ny Købstadsbetjent fik et godt Øje til dem og krydsede deres Planer. Da maatte de ikke alene søge Vielse, men ogsaa se sig om efter et reglementeret Erhverv. De grundede og gruede længe og havde tilsidst kun en eneste frelsende Udvej: Klyneskær i den gamle Aabund — midt imellem Pænhedens fede Agerland og den magre, lovløse Hede.

Og saa blev Mosehytten bygget . . .

Der var stride Viljer i de to Legemer, som nu tog fat. Men Else var den, som skarpest skønnede over, hvad Slidet skulde føre til. Der blev slidt for mér end det daglige Brød. Det var andre Folks Misundelse og forbavsede eller maaske forargede Beundring, en egen Slags Agtelse, som de to nu vilde arbejde sig til og finde Trøst ved.

Moseskorpen blev afskrællet, Jorden klappet sammen, og i lange Furer tilskar Spaden den bløde, fugtige Muld, stak derpaa sideværts ind i Laget og løsnede de første smaa firkantede Klyne, som lagdes paa Rad for at tørres. Længere gravedes der frem og ud til Siderne, og dybere

skares der ned, Lag efter Lag formedes, og snart silede Bundvandet frem og stod fodhøjt op i Graven, medens Skorpen langt bort dækkedes af Klyne, der var lagte fladt ned, stillede paa Højkant eller rejste i Stakke. Og Fragtmænd kom fra nærmeste By og fik stort Læs og betalte den gode Klynemasse med en stiv Pris. Men Lidkøb vankede der ikke.

Saadan gik den første Sommer og Høst og mange flér. Der blev anskaffet retsgyldige Papirer paa Mosen fra Grøften ud mod Hedebrinkerne. Mand og Hustru gjorde begge Dagen saa lang, de kunde, og trællede i Mosen som Dyr, men undte sig ikke Dyrs Tid ved Madtrug eller til Hvile. Konrad stod mest i Graven og skar af og smed op, medens Else tog imod og lagde i Række eller stakkede op. Undertiden skiftede de Plads, og da gjorde Else Mands Gerning med Mands Kræfter.

Ved hver indtrædende Vinter stod der et nyt Mosehul som Vidne om Sommerens Stræb — og Fortjeneste. Netop Udsigten til Fortjenesten gjorde dem udholdende i det drøje Arbejde. Det var heller ingen lille Slump Penge, der hvert Aar sparedes sammen ved Bedriften, især da de var saa smaaligt nøjsomme, at ingen Mad var dem for daarlig at spise og ingen Lap for slidt eller smudsig til Klædsel. Det bedredes derfor saa meget for dem, at de efterhaanden købte sig lidt Eng og fik anskaffet sig en Ko og nogle Svin og senere et Par stærke Trækkestude, til hvilke de byggede et Halvtags-Skur. Vogn fik de ogsaa, og en ukonfirmeret Dreng tog de i fast Tjeneste. Saa kunde de spare Fragtmandspengene fra og til Købstaden.

Men alt som Heldet fulgte dem, blev de mere paaholdne og nærige og nænnede ikke engang at øde nogen Tid til at gøre rent og hygge i Hytten. Den var sodet og svinsk og stank af aargammelt Smuds. De spigrede Vinduer havde aldrig været lukkede op. Fremmede Folk, som uforvarende kom indenfor, havde ondt ved at drage Vejret derinde. Omegnens Bondergaards-Folk gæstede ingensinde Mosehytten, kunde ikke lide Skøjer-Konrad og So-Else og vidste ikke nok af ondt, som de vilde sige de to paa. Bønderne var fornemt misundelige og fortrød, at de ikke selv i Tide havde tænkt paa at udnytte Mosen. Konrad og Elses gamle Kendinger fra Hedebrinkerne holdt sig ogsaa tilbage, fornærmede over, at Parret var brudte ud af deres Lag og nu slog sig saadan rent urimeligt op.

Konrad og Else vilde intet hellere end være for sig selv. De havde en sær stille Glæde ved at se sig skyet af Naboerne, hvad de tydede som bitter Ærgrelse og mjøsk Respekt. Og de sled videre, alt det de orkede.

En Gang drøftede de, hvilken Fordel der kunde bringes ud af at antage nogle Daglejere Sommeren igennem. Det var ikke for at skaane sig selv, men for at Arbejdet skulde forte bedre og smide mér af sig. De fik da ogsaa fat paa to Mænd fra Heden og fik dem sat svært godt i Trit. Paa denne Maade lykkedes det dem efter et Par Aars Forløb at faa den sidste Pengeseddel lagt hen til den Sum, for hvilken deres Ønskers Maal skulde naas. En muret Salse med Kampestenssokkel og Spaantække vilde de lade rigtige Haandværksfolk bygge, saa alle kunde se Velstanden og

regne Mosefolkene for Jævne med Agerlandsbønderne. Dèrhen bar fra nu af al Konrads og Elses Ærgerrighed, og, uden at de vidste af det, havde de i saa Henseende tilsammen en Slags social Mission at udrette. De vilde, at den Aarhundreder gamle Afgrund mellem Hedebrinkerne og Agerherredet ikke skulde være bredere og dybere, end at Hedefolk med stærke Viljer og Hænder kunde vinde helt over, eller i al Fald naa halvvejs og drage de gamle Standsfjender til sig i Respekt . . .

Saa blev da Bunden fyldt op og solidt stampet, og en grundmuret Salse sat ved Siden af den gamle Hytte. Og Mosefolkene ejede det hele kvit og frit. Endda stilnede deres Arbejdsiver ikke af. Og det var Else, som æggede mest til at holde ud. Agerlandet — hendes gamle Hjemstavn — drog hende uophørligt.

Else var nu naaet nogle Aar op i Halvfjerdserne. Kroget og trangbrystet var hun, indskrumpet og ouselvind, men lige knokkelstærk og viljestiv. Hun flyttede lidt tungt paa sig og havde et svækket Syn. Øjenrandene var udkrængede, røde og rindende, og hele Ansigtet et Net af dybe, smudsfyldte Rynker. Læberne var som af vindsprukken Læder og aabnede sig for blodløse Gummer med en enkelt Undertand. Fra Mundvigenes ligesom udvandede Kød drev Saglet ned i et Par skarpe Furer. Den tyve Aar yngre Konrad var ældet før Tiden. Ranglet og senet og benet var hele Figuren, og Ansigtet var blot fremspringende Hage, Kindben og Næse med Skind over — og saa et Par smaa, tætsiddende, stikkende Øjne, der ikke havde mistet ret meget af deres brune Skøjerild.

Det Efteraar, Else fyldte femoghalvfjerds, satte hun det Sind i Konrad, at han skulde tage ind til Købstadens Folkemarked og stæde en Hjælpepige fra St. Hansdag til Mikkelsdag. Hun havde længe ønsket sig saadan en; men langvejs fra maatte Pigen skaffes, for ingen af Omegnens Piger vilde lade sig fæste til Mosehuset, hvor der nu var lige saa skiddent, som der før havde været i Hytten.

Konrad rejste og kom hjem med den Bedsked, at han havde stædet en tyveaars Pige fra Klitten langt vesterude. Hun hed Sørine og havde ikke villet tage Konditionen for mindre end et Hundrede og ti Kroner i Sommerløn.

— »Ja-ja da, Sørine fra Klitten skulde nok komme til at gøre Nytte for hver Øre,« mente Else.

Og dette Efteraar skete der endvidere det, at Konrad og Else efter lange Overvejelser begge tog ind til det store Kreaturmarked i Ringkøbing sidst i Oktober. De kørte trevent og tarveligt afsted med de to Stude for Klynelæsset, men de kom finfolkens hjem med to smaa lyse Russere for den tomme Vogn.

St. Hansdag mødte Sørine fra Klitten i Mosehuset. Hun var rød og rund og kraftig af sin Alder. Hjemme havde hun været Eespige og var vant til at tage godt fat. Men aldrig havde hun slidt som nu hos Mosefolkene. Og skønt hun var et Smaamandsbarn, havde hun dog aldrig før faaet saa daarlig en Levemaade som her; ikke heller havde hun nogensinde kendt saa ordtvære, stædige og grisede Mennesker som Konrad og Else. Og saa havde hun intet Kammer for sig selv,

men maatte sove i Stue med begge Folkene og Hjorddrengen.

Sørine stod fra Morgen til Aften en Afsats nede i Mosehullet, tit i Vand til Anklerne, og langede skaarne Klyne fra Konrad op til Else. Det værkede i Ryggen og stemmede for Brystet. Og værre blev det, jo dybere der blev gravet ned. Og dybt maatte der graves nu. Thi netop den Sommer gjorde Mosefolkene den kedelige Opdagelse, at Terrænet var udgravet. Hvert Sted, hvor de søgte efter mere Mosebund videre ud til Siderne eller længere hen langs Grøften, traf Spaden kun paa Sand, Lér eller Klæg. De havde misbrugt den eneste Strækning god Mose, der fandtes. Hul laa ved Hul. Det brune Vand stod højt i dem alle, og nede under Vandlinjen maatte de Tørv graves, der endnu skulde bjærges. Velstandsgruben var snart tømt. Kan hænde, Livet ogsaa snart var til Ende, tænkte Else. Derfor skulde Sommeren nyttes, som ingen Tid før. Sørine maatte se at holde Tag med begge Mosefolkene og med Daglejerne, om hun vilde gøre Ligning for sin store Løn, mente Else. Men Hjorddrengen havde Ordre til at skaane de smaa Russere, der var saa sær gæve for baade Konrad og Else. Han maatte hellere køre to Gange med smaat Læs end køre én Gang og saa forlæsse dem . . .

Hen paa Sommeren faldt det ind med vaadt og ondt Vejr, og en Dag fik Sørine Sting i Siden. Da hun alligevel vilde gøre sin Gerning i Mosen, blev hun hvirvelsyg og drattede hen. Der var ikke andet for end at bringe hende til Sengs. Hun hostede hult. Mosefolkene saa' skævt til hende, som hun dèr laa og

var uvirksom. De havde ingen Stunder til at passe hende og daarlig Evne til at undvære hende, sagde de. Men det blev stadig ringere med Sørine. Hun laa ene om Dagene og længtes saa inderlig hjem. Feber havde hun over sig, saasnart det mørknedes. Og den kloge Kone fra Skøjersognet, som blev hentet, lagde Fingre over Kors og bryggede Gyvelthé til ingen Nytte. Da maatte Konrad og Else bekvemme sig til at skikke Posten Bud med ind til Doktoren i Byen, at Sørine nok var »retten snavs«. Doktoren kom saa en Dag kørende derud i sin Gig og gjorde sig slemt vred over, at han var hentet saa uforsvarligt sent, for Pigen havde en dødelig Lungesot og maatte hurtigst bringes til Amtssygehuset. Da han kørte bort, truede han Mosefolkene med Ansvar efter Lovens Strenghed og hentydede til deres tidligere kriminelle Livsførelse.

Den Aften gik Mosefolkene i Seng med vredt Sind og havde ondt ved at falde i Søvn. Hér havde de sat sig i Bekostning med at stæde Pigen og gaaet og glædet sig til den Hjælp, de skulde have af hende, og saa gav Tøsen saadan efter og faldt rent fra. De syntes endda, at de havde været helt flinke ved Pigen. Men det var en daarlig Handel at miste hende, allermest nu, da der ikke var saa rum en Tids Skaar at gøre i Mosen. — Skulde det kanske være træls og skralt med Heldet nu herefterdags? . . .

Næste Dag lod de Sørine vide, at hun kunde staa op og tage paa sig, hvad hendes var. Og Løn til Dato og Kostpenge for de lovbefalede Uger skulde hun faa, og kørt til Amtssygehuset skulde hun blive. Saa

var der intet at kævles om. »Men en anden Gang skulde hun ellers ikke tage Pigeplads, saa skrantende som hun jo var,« tilraadede de hende vrantent.

Medens Else lavede en kneben Madtrøster til, som skulde med paa Turen, syslede Konrad med at spænde de smaa Russere for Vognen. Med tom Vogn syntes det ham for ødselt at køre, men mér end til Fjælfaddingens Kant vilde han ikke læsse Klyne paa — for de smaa forkælede Russeres Skyld.

Saa kom Else og Drengen ud med den syge Sørine, som gøs i den kolde Luft og Støvregnen.

De løftede hende op i Agestolen ved Siden af Konrad. Og de smaa Russere trak til.

Else blev staaende og stirrede efter Vognen, som kørte hen imod Agerlandets Bakkehæld. Hun rystede tungt med Hovedet og tænkte paa den Dag, der nu gik til Spilde for Konrad og de smaa Russere, paa alt hvad de mistede ved at slippe Pigen i Utide, og paa alt det Slid hun selv havde maattet gøre i den seneste Tid for at erstatte Savnet af Pigen. Hun var næsten segnefærdig af Udaselse. Som hun dog ogsaa havde slidt i alle sine Dage! Nu kunde hun snart ikke mér. Og hvad var der vundet? Ikke paa nær det hun en Gang havde tabt . . . Hun bøjede sig frem efter og saa' over mod de fede, fornemme Agre. »Vi vinder aldrig derover, aldrig! Der er ingen fra Heden, som vinder derover. Vi skulde blevet paa Heden og brændt og dyrket den Jord, der er vores og er vidtstrakt nok for mange Slægters Arbejde!« tænkte hun og skjalv derved. I det samme fik hun Øje paa Vognen, som kørte op ad den stigende Vej ind mellem Agerbankerne.

Konrad var staaet af og gik og skød til paa Faddingen — »for at skaane de smaa Russere,« tænkte Else i øm Glæde.

»Vi naar dog aldrig derover, aldrig!« gentog hun for sig selv, skræmt og rystende . . . »Men vi gi'r os ikke, vi gi'r os ikke!« føjede hun til og rettede sig.

Og med stejl Vilje gik den gamle udslidte Kvinde igen til sit Arbejde ude i den opgravede Mose.

DEN TOSSEDE MALER.

De skulde have Maler hos Plantørens. Snedkeren var færdig i det ny Stuehus, Smeden havde klaret Dørgreb og Beslag, der manglede kun den sidste Haand, Malerens, som skulde give de smaa Stuer Hygge.

Det var imidlertid ikke saa lige en Sag at faa fat paa en fiks Mand, som kunde lidt mér end de almindelige Landsbysmørere, man ellers nøjedes med inde i Hedeegnene. Plantørens Hus laa midt paa den øde Karupflade, tre Mil fra Herning og fire fra Viborg, ingen Bane gaar dertil, og kun usle Hedespor danner Vej i omtrent en Mils Omkres.

Hvem vilde vel herud og male det meste af en Maanedstid for Kost og Logi og en lille Dagløn? Det var tilmed i September, hvor Vejret begynder at graane og kølnes, og hvor der plejer at være rigeligt Bygningsarbejde i Byerne for en dygtig Malersvend.

Plantøren havde allerede været forgæves ude om adskillige Folk, da Posten en Dag bringer ham et Brev fra Malersvend Esper Thougaard, p. t. Herning. I sær-

deles velformede Sætninger, ortografisk korrekt og med den sirligste Haandskrift, forespørger Brevskriveren om et Rygte, han har hørt paa Højskolehjemmet i Herning, taler sandt, at Plantøren savner Maler til sit ny Hus: i saa Fald er han rede til straks at komme ud og gaa i Gang med Tingene, da han var ked af Byen og gerne vilde en Tur paa Landet. Vilkaarene blev de nok enige om, han skulde ikke stille urimelige Fordringer.

Endnu samme Dag havde Posten Brev med tilbage til Herning, at Hr. Thougaard skulde være velkommen det snarest mulige ude i Plantørboligen, saa kunde de jo prøve paa begge Sider.

En Lørdag Eftermiddag i et jammerligt Vejr kom saa Maleren anstigende. Pludselig dukkede en forpjusket og gennemregnet, noget ranglet Mandsperson frem ved Ladegavlen og skraaede sindigt over mod Beboelseshuset. Han bar ikke Overfrakke, havde intet Tørklæde om Halsen, var i det hele tyndt klædt paa og saa' inderlig forkommen ud.

Plantøren lukkede Forstuedøren op, han var uvis i sin Sag, skulde det virkelig være Hr. Thougaaard, eller var det ikke snarere en omstrejfende Betler; nu og da, om end sjældent, kom der jo saadanne stakkels Fyre ogsaa ad disse afsides Strøg.

»Mit Navn er Thougaard,« sagde Mennesket genért og lettede den dyngvaade Filthue, saa at et svært, mørkt-krøllet Haar kom tilsyne.

»Velkommen da«, sagde Plantøren venligt og besræbte sig for at skjule sin Forbavselse over Malerens kummerlige Udrustning. »Er De kommen gaaende i det Vejr helt fra Herning?« spurgte han deltagende.

Malersvenden stod og rystede Vand af sig i Forstuen som en Puddelhund, der har været i Bad. Det dryppede og strætede fra ham. Han svarede ikke paa Plantørens Spørgsmaal, rystede bare videre og søgte efter en Knage til den vaade Hue.

Plantøren gentog sit Spørgsmaal, men Maleren tav stadig og stod bortvendt og ynkelig vaad.

»De er vel da ikke syg,« faldt det pludselig Plantøren ind. Han lagde Haanden paa Malerens Skulder.

»Hvadbehager?« spurgte Maleren og drejede sig mod Lyset. Hans smaa, mørke Øjne havde et underligt sky og spørgende Udtryk, Ansigtet var blaafrossent, det spidstklippede Fuldskæg tjavset af Væde.

»Syg?« næsten raabte Plantøren.

Maleren trak de buskede Øjenbryn op i Panden og virrede ulykkelig med Hovedet.

»Undskyld, men jeg er saa tunghør,« sagde han. Stemmen var pibende og stærkt forkølet.

Det var jo ikke saa morsomt, tænkte Plantøren. Det er vist ogsaa en sær Fyr, denne her Maler, men nu fik man jo se, hvad han kunde bestille, og hvad han vilde have for det.

De gik ind i Kontoret. Maleren havde nogle underlig kantede Bevægelser og stod med Hovedet saa vagtsomt paa skøns, som om han i denne Stilling kunde høre bedre. Ansigtet havde et maabende, til Tider næsten fjoget Udtryk, alene i Øjnene var der nu og da et Glimt af usædvanligt Liv; de kunde i et Nu løbe hele Værelset rundt for at ende i indtrængende, lidt mistroisk Beskuen af et eller andet, et Billede paa Væggen, Bøgerne i Reolen eller Plantøren selv, som

sad bøjet over Skrivebordet lidt trykket af Tavsheden mellem ham og hans mærkelige Gæst.

Da Maleren havde faaet Mad og Drikke, blev han livligere, og da han desuden fik noget Tøj at laane, følte han sig ligesom helt vel til Mode i Plantørboligen. Inden han gik ind i Gæsteværelset for at skifte, var Plantøren og han i faa Ord komne overens om Daglønnen og det hele Arbejde. Mandag skulde Maleren tage fat.

Allerede efter den første Arbejdsdag talte Plantøren og hans Søster, der holdt Hus for ham, sammen om, at Maleren vistnok var rigtig omhyggelig, men ogsaa svært sén til sin Gerning.

»Men Forstanden!« sagde Plantøren med et beklagende Smil og pegede sig for Panden. »Den gode Maler er da sandelig ikke helt ved sine fulde fem.«

»Nej saamænd,« lo Søsteren, »han er nok en Smule vimsk. Men ellers ser han ud til et sølle skikkeligt Skrog.«

De lod mest Maleren skøtte sig selv, det var jo saa besværligt at føre Snak med ham, saa døv han var, og forstyrrede man ham en enkelt Gang i hans Beskæftigelse med et eller andet Spørgsmaal, havde han den Vane, længe efter, at man var gaaet fra ham, at blive staaende, indtil en halv Times Tid, virkeløs og ganske falden hen i egne Tanker, helst med det mørke Blik paa usikker Flugt langt ude over den øde Hede.

Ved Maaltiderne passede han sin Mad med næsten forslugen Appetit. Længe kunde han sidde over Maden og smile underlig fraværende og forborgent, som om han inde i sig selv lyttede til en grinagtig Historie, der

blev fortalt alene ham. Smilet veg først, naar Passiaren var kommen saa godt i Gang mellem Plantørens og deres Folk, at de talte højt og med interesserede Ansigter. Saa rynkede Maleren Panden over de buskede Øjenbryn og flyttede de smaa Øjne hjælpeløst spørgende fra den ene til den anden, Hovedet holdt han paa skøns, som en Hund, der lytter i Vejret, og saadan kunde han sidde en god Stund med Maden utygget i Munden og i ulidelig Beklemthed, fordi han ikke formaaede at følge Samtalen.

Efter Fyraften havde man ingen Hold paa Maleren til nogen Ting. Hvordan saa Vejret var, skulde han en Tur ud i Heden. Han gik tværs gennem Lyngen, agtede ikke Vandpytter eller sumpede Lavninger, satte bare lige til uden noget egenlig Maal, og naar han var kommen et godt Stykke Vej væk fra Gaarden, skingrede han ofte op med en Visestump, midt i et Vers, bare en enkelt Linje eller to, og tav saa brat derefter ligesom skræmt af sin egen hæse Falset.

Bittedrengen i Gaarden, som ved Solnedgangstid drev Køerne hjem fra Kæret, fortalte, at han flere Gange havde set Maleren ligge mavelangs ude i Troldbakkerne og daske med Benene i Lyngen; enten laa han og læste i en Bog, eller, naar det var for mørkt, snakkede han en farlig Masse Præk højt for sig selv, som ikke var til at fatte.

En Dag vilde Maleren partout ikke ind til Middag. Han blev siddende paa sit Værelse og læste i et Hæfte af Blichers Skrifter, det med »En Landsbydegns Dagbog,« der handler om Marie Grubbe til Tjele. Der var kommen en Gæst til Plantørboligen, Slagteren inde fra

Herning, som havde været en Runde gennem Egnen paa Faarehandel. Under Maaltidet faldt Talen paa Malerarbejdet i Huset, og da Plantøren nævnede Thougaards Navn, fnøs Slagteren i Latter, slog sig paa Laarene og braldrede op, saa Plantørens maatte tysse paa ham.

»Jo-jo,« sladrede Slagteren lidt mere dæmpet, »han kendte rigtignok Thougaard for mere end en Anseelse. I Herning hed Fyren aldrig andet end som den tossede Maler, saa vidste hvert Barn Besked. Det var den særeste Patron, han var til Grin for alle og enhver, og en Hale saa lang havde han sommetider efter sig paa Gaden, for døv som en gammel Helmus var han jo, og saa var han lærd og kunde snakke Sprog og kigge Stjerner, men en arm Stodder var han endda, det var klart, for han drak og turede alting op. Naar han havde pint sig nogle Skillinger sammen, sættes til skulde de saa i en farlig Tummel, ud ad Landet rendte han og svirede i hver en Kro, til han var ligesaa bar paa Bælgen som en nyfødt Mus. Saa kunde der gaa Maaneder, og de vidste ikke noget om ham. Saadan havde han hørt Herning til i snart et Par Aar. Han havde lige for nys haft en af sine svære Tumleture, og væk var han bleven med det samme. Nu vilde hans Mester nok ikke vide af ham mér, hvor meget Fyren saa tryglede og lovede Forbedring, naar han en Gang kom igen; ikke Tale om! . . . Forresten« — lagde Slagteren til og hyssede paa sin egen Mund: »de siger, at han nok skal være kommen af de her Rakkere, saadan langt ude, forstaar sig. Naa, det kan vi jo lade staa for hvad det er. Men smudsket i Kuløren, og Øjnene,

saadan sorte og rebelske, ikke sandt! — jo, den er jo ellers tydelig nok.«

Om Aftenen, da Slagteren var kørt videre, viste Maleren sig igen ved Bordet. Han smilte ikke, som han plejede, men sad og saa' bister ud.

»Naa, fik han saa rakket mig rigtig godt til!« busede det pludselig ud af ham. Han hugede Ryg og sad underlig lænet frem ligesom et Rovdyr paa Spring.

»Hvem?« svarede Plantøren og lod forbavset.

»Slagteren, selvfølgelig!« hvæsede Maleren og blev blodhed i Hovedet. Der lurede et hadsk Glimt i hans Øjne, uroligt sad han paa Stolen, hans Hænder famlede nervøst ved Dugen.

Plantøren vilde have benægtet det, men Ordene kom ham ikke over Læberne. Fuld af Medynk iagttog han det forbitrede Udtryk i den tossede Malers Ansigt. Jo, tænkte han, Manden har en Skrue løs. Men lad os lade, som vi ingenting mærker, og iøvrigt være flinke mod ham, saa bliver han nok i Ro sin Tid ud her og gør sit Arbejde færdigt, inden han faar en ny Flyvegrille.

Den Aften gik Maleren ikke ud i Lyngen og sang. Inde paa Gæsteværelset krøb han sammen i en Stol og skar Tænder af Skæbnen.

Aldrig kunde han heller finde Fred nogetsted, bedst som han var i Gang med sit Arbejde hos brave Folk, der hensynsfuldt lod ham skøtte sig selv, kom Rygtet snigende til Huset og lagde alting øde for ham. Ingen Mulighed var der for at rejse sig af Elendigheden, naar man alle Dage skulde have sine fordums Bedrifter rendende som onde Rygter efter sig. Der var i det hele

ikke megen Stads ved Tilværelsen. Ynk og Jammer endte alting i. Den, der var mærket af en vrang Skæbne, kunde i hvert Fald aldrig klare sig, saa at der blev nogen Mening i Tingene. Til hvad Nytte sled og hersede han da, Livet var ham jo bare en Plage, hans fordømte Tunghørighed satte ham uoverstigelige Skranker alle Vegne, gjorde ham hjælpeløs latterlig og stængede ham ude fra megen god Livsens Glæde, som han længtes mod.

Tredive Aar var han nu, — tredive til, saa var rimeligvis alt forbi. Det var lang Tid endnu at holde Pinen ud . . . Herregud! hvorfor skulde nu ogsaa netop han være blandt de udskudte, Vraget som er tilovers, de altid forpinte, de evigt fredløse? Der havde jo dog været en Tid, da han troede paa Separatbeskyttelsen, som han havde læst om hos Henrik Ibsen — en Tid, da han i rank Energi efter at bryde ud over sine Kaar og sin Kres havde tvunget en altid villig Bekymring for Fremtiden aldeles i Knæ. Hans Vilje til Lykke var saa ubændig, at han konstruerede for sig selv alene en særlig Skæbnevogter, der stadig fjærnede Jammeren fra hans Vej.

Men det var bristet det hele.

Og nu sad han hér som en hvileløs Ahasverus. Altid var han ensom, i Selskab Nat og Dag bare med den bestandig kogende Susen for hans Øren. Lyd og Rytme, Stemmer og Toner, al Livets Skrig og Velklang naaede hans Bevidsthed afbleget, næsten henvejret, eller han maatte gisne og gruble sig til Forstaaelsen af de simpleste Ting, der rent selvfølgeligt og fuldkommen uvilkaarligt opfattedes endogsaa af Barnet i Svøb.

Ene med sig selv drev han hjemløs fra By til Sogn og Landet rundt, en Farcefigur for alle Mennesker, selv de ynkeligste, der i boglige Kundskaber var ham inderligt underlegne.

Han truede med Knytnæver ud i Luften: Der var da heller ikke sund Sans, ikke Gran af Retfærdighed, skabt i nogen Verdens Ting! . . . Om han dog bare kunde falde i Graad, rigtig ynksom mod sig selv, men hans Sind var for haardt dertil, hans Trods gav ikke Køb, og saa var han desuden fyldt af Foragt overfor sin egen forhutlede Person; han gad ligefrem ikke spilde en Taare, selv om han havde kunnet.

Det mørknedes mér og mér i Kamret. Udenfor kom Stæreynglen susende i store Flokke ned mod den lille nærliggende Hedesø. Der blev en Pippen og Fløjten. Han lettede Hovedet og kiggede ud. Flok efter Flok svirrede forbi og samledes med de øvrige, det var Trækketid nu, Øvelsestid i fri Flugt, snart skulde dette sure Regnvejrsland forlades.

Han fik en tirrende Lyst til at tage Plantørens Bøsse i Forstuen og gaa ud bag Lyngdiget og knalde et tæt Skud Hagl lige bardus ind i den hvirvlende Stærestimmel. Hej, hvor det vilde drysse ned med det sorte Smaaskidt; det vilde dratte, kanske i Dusinvis, med gennemskudte Fugle ned i Lyngmosset. Det vilde være Spænd saadan at gribe hastigt ind i Tingenes Gang og af egen ond Vilje bestemme, at nu skulde der Satan stejle mig komme et Dusin Stære mindre paa den misundelsesværdige Langfart mod Syd.

I det samme saa' han Stærene klumpe sig sammen til en sort, kompakt Masse og ilsomt stige et Stykke

lodret til Vejrs. Se-se, det var nok Spurvehøgen, der var efter dem; jovel, dèr var den med bredt Vingefang lige i Halen paa Flokken, som den forgæves søgte uden om og op over — for oppe fra Højden at kunne styrte sig ned over Smaafuglene og snuppe et Bytte. Men Stærene holdt trofast sammen, Flokken slyngede sig rap i Vendingen som en Toreadors Tæppe og spærrede Høgens Fremfart, steg og steg og blev tilsidst borte mod den skumrende Himmel, medens Høgen beskæmmet maatte opgive Forfølgelsen og stryge afsted i lav, dvælende Flugt. Av! dèr kom en enkelt forsinket Stæreunge tilsyne, den strittede til af alle Kræfter, men i et Nu skød Høgen ned over den og hug den . . .

Maleren sad ved Vinduet og havde glemt baade Bøsse og Blodtørst. Taareløs hulkede han over sin Ensomhed og Usseldom. Han følte, at hans Sind var angst og blødt, han vidste med sig selv, at han var et værgeløst Bytte, der fløj ene og arm Undergangen i Møde.

Det bankede paa Døren, og Plantørens Søster rakte sig halvt ind ad Døraabningen.

»Det var, om Maleren maaske kunde have Lyst at drikke en Kop Aftenskaffe inde hos os,« sagde hun, saa højt hun formaaede.

Maleren blev saa taknemmelig stemt, at han ikke vidste Ord.

»Maaske ikke, at De har Lyst da,« sagde den unge Pige ligesom forknyt og trak sig lidt tilbage.

Maleren hørte med Besvær Ordene, opfattede kun ikke deres nænsomme Betoning og rømmede sig med

et »Nej Tak!« hvis trevne Tone han slet ikke havde tilsigtet og heller ikke selv hørte.

»Ja, da mente vi det ellers for det bedste,« sagde Pigen fortrædelig og gik.

Maleren hørte hende ikke. Han blev siddende ene tilbage og græd af Ensomhed og Lykkelængsel.

Det var ikke mange Dage efter, saa bad Maleren ved Fyraftenstid, om ikke Plantøren vilde give ham hans Fortjeneste, for nu kunde han ikke stilles der længer.

»Ja-men, der er jo endnu en lille Uges Arbejde tilbage her i Huset,« indvendte Plantøren. »Har vi da gjort dem nogen Fortræd, siden De saa brat vil afsted?«

»Nej! saa langt fra!« Maleren vred og vendte sig under Plantørens bebrejdende Blik. Men nu maatte og skulde han afsted, det kunde ikke hjælpe noget, hvad de saa kom og sagde til ham.

»Heller ikke, om vi lagde lidt mér til Lønnen?« mente Plantøren.

Maleren rystede smilende paa Hovedet.

»Men om vi da sagde, at De ikke godt kunde være andet bekendt som ærlig Mand end blive og gøre Deres Arbejde færdig — hjalp det saa ikke!«

Nu blev Maleren krænket. Han var en fri Mand, svor han, og den Ting var ikke skabt, som kunde holde ham tilbage, naar hans egen Vilje stod til at stikke af. Pengene kunde Plantøren saamænd godt beholde, indtil videre, det var der ingenting i Vejen for, han rejste endda. For han maatte afsted og det straks.

Plantøren tav uforstaaende, men gik straks ind i Kontoret og hentede Penge. Maleren fulgte. Den unge Pige kom ind fra Køkkenet, hun var vred paa Maleren, men kunde ikke faa sig selv til at sige noget haardt, saadan ynkedes hun over den forrykte Mand, der vilde være bekendt at lade godt Arbejde ufuldendt.

»Ser vi Dem igen,« frittede Plantøren, da han havde givet Maleren nogle Seddelpenge.

»Hvem véd,« sagde han. En underlig fjoget Trækning havde han om Munden, men Øjnene havde deres skarpe, sammenknebne Blink.

»Hvor drager De da hen, Menneske,« udbrød Pigen, helt betagen.

»Ja, hvem véd,« kom det ligesom fraværende fra Maleren.

Og med et kort Farvel og Tak var han ude af Døren i det samme. Fra Spisestuevinduet kunde Plantørens se ham stejle ud ad det bugtede Hedespor til Karup. Han var tyndt klædt paa, som da han kom, Blæsten tog i hans ranglede Skikkelse. Han vendte sig ikke om, men et Stykke Vej borte satte han skingert i med en Visestump. En Hund gøede hæftigt ad ham, han ænsede det ikke, holdt bare Kurs ind gennem Lyngen, som han havde begyndt, og gav imellem Stunder lidt Sang fra sig. Saa forsvandt han lige med ét.

Mens Plantørens sad hjemme baade ærgerlige over Malerens Adfærd og ængstelige for, at han skulde komme noget ondt til, naar han saadan med Penge i Lommen gav sig sin Tumlelyst i Vold, naaede Maleren velbeholden Karup Kro i Lavningen nede ved Aaen og

Mølledammen. Han havde gaaet stærkt til, Blæsten havde været stik imod, og pustende stod han nu uden for Skænkestuevinduerne og kiggede ind. Der var en Del Mennesker om Bordene, flere Folk end Maleren nogensinde havde set derinde paa sine tidligere Farter over Heden. Han kendte ingen af dem, det trøstede ham. En lurvet Kro var det forresten; Maleren erindrede med Gru Gæstekamrets skidne Sengetøj, men ligemeget, han vidste næppe hvorfor, ind vilde han, en bestialsk Trang til at høre drukne Spektakkelstemmer om sig, til selv at føle sig fuld og brutal, havde grebet ham. Han havde ingen anden Vilje, nu skulde Spasen gaa løs, saalænge han ejede Mønt.

Der blev stille i Stuen et kort Øjeblik, da han traadte ind.

Den enøjede Kromand kom til Syne i Køkkendøren og bød i stor Travlhed Maleren Haand; der var i Aften en usædvanlig Geskæftighed over den ellers saa drævende Mand.

»Hva', det er jo Thougaard. Velkommen til, Farlil! Sid kuns ned, sid kuns ned. Her er saadan Jag — fine Fremmede i Inderstuen! Engelskmænd! Money!« Og væk var Manden igen.

Folkene ved Langbordene rykkede ind og gav Plads. Det var bønderklædte Folk allesammen paa nær en Herskabskusk med blanke Knapper i Frakken. Da Maleren havde fundet Sæde, og Skænkepigen havde bragt ham en Bajer, tog Gæsterne fat med deres Snak, hvor de slap.

Maleren lyttede spændt og begreb saa meget, at Herskabskusken var kørende herud fra Viborg med to

engelske Herrer, der havde tilbragt Eftermiddagen med at skyde bum efter Tredækkere henne i Mosen og rende med en Snøre op langs Aabredderne. Kun en eneste Laksørred havde de fanget, men tilfredse var de alligevel, og nu sad de inde i den anden Stue og aad deres Fangst til nogle medbragte Flasker Vin. Humøret var nok allerede sat godt op derinde, og her i Skænkestuen drak alle Bønderne paa Engelskmændenes Regning. Kusken havde Ordrer, saavidt han forstod de Fremmede, at han bare skulde traktere paa deres Regning.

»Om man barsen kunde ha' pratet med dem,« sagde en af Bønderne.

»Havde det endda været Tyskere,« pralede Kusken. »Men det her engelske, det løber rent tummelumsk for mig.«

»Ja-men, det er jo sandt,« raabte Kromanden, der i det samme kom et Smut gennem Stuen, »Thougaard, han kan jo magte det her engelske. Ikke sandt, Maler? Det er Maleren inde fra Herning,« præsenterede Kromanden med en forhippet Haandbevægelse.

Nu vendte alle sig mod Maleren med et beundrende: »Saa-aa!«

»En Puns med os andre!« inviterede Kusken.

Maleren indvilgede mut med en nedladende Mine, der stod grelt til hans lasede Paaklædning.

»Jo-jo! Han har studeret ved en Realskole,« raabte Kromanden paa Vej til Køkkenet.

Det strammede svært op i Maleren saadan at blive gjort til Midtpunkt. Han blev kry og snakkelysten: Javel kunde han tale engelsk, det var ogsaa noget at spørge om. Hvad havde han ellers læst til Præliminær-

eksamen for i halvandet Aar? Det var bare, fordi han blev lidt tunghør, at han maatte gaa fra Læsningen og lære en Profession. Ellers havde han siddet i Degnekald, eller mér endnu, for længe siden.

»Ja saa-aa,« beundrede Bønderne. »Ser man det!«

Og saa punsede de ivrigt sammen og vrøvlede hinanden højrøstet i Ørerne om de to Englændere, der jo maatte være rige som bare Skidt.

En Stund efter gik Døren op fra Sidestuen, og et Par midaldrende skægløse Herrer i Sportsdragt og med Shagpibe i Munden kom leende ind, fulgte af Kromanden, der uafladeligt pegede hen paa Maleren og forklarede: »Das Mand dèr sprekke Englisk!«

»Do you speak English, Sir?« sagde den ene Englænder snøvlende og halvberuset og gik Maleren i Møde.

»Han hør' saa skidt,« var der en af Bønderne, der advarende raabte.

De andre Bønder brast i skrattende Grin. Englænderne lo med, højst fornøjede, men noget desorienterede.

Maleren rejste sig op og holdt Hænderne bag begge Øren.

»English,« brølte Englænderen.

»Well, Sir, a little,« svarede Maleren beskeden.

»I am very glad to meet you,« begyndte den anden Englænder og gav Maleren Haand. »Sit down, please. What do you want? Do you take Whisky?«

»Yes, Sir, thank you very much!« Maleren klarede sig stolt. Englænderne var henrykte, Kusken og

Bønderne og den hele Kromandsfamilie stimlede sammen i maalløs Forundring.

Der blev nu en Times stramt Solderi i den usle Kro. Englænderne havde selv forskellig Slags Spiritus med og tyllede rundhaandet paa alle Gæsterne, især da paa deres Tolk, Maleren, som snart blussede af Stolthed og Kæfert. Tilsidst blev det dog Englænderne for hedt i den lave Stue, Omgivelserne blev dem for nærgaaende, hvor guddommeligt de end morede sig over dem, deres Kusk var ganske plakat og vilde ustanselig holde Tale paa Kartoffeltysk for de ædle Givere, et Par af Bønderne geraadede i et drønende Skænderi om, hvem af Englænderne der var den ældste, ogsaa Kromanden stak flittig paa Varerne og blev snart generende fugtig. Hans Kone løb i vild Hast og stor Frugtsommelighed til og fra med Glas og Vand og Sukker, med Kaffe og Brændevin, alt eftersom Maleren ordinerede. Nu var det ham, der havde overtaget Traktørens Rolle paa Englændernes Regning, men det blev efterhaanden Kromadammen umuligt at forstaa hans Indkrævninger, han var besat af fremmede Tungemaal og glemte rent sit eget.

Omsider rev Englænderne sig da løs fra Haandtryk, Skulderklap og Omfavnelser. De betalte saa rundeligt i Kroen, at Værten blev ganske ædru af Forbløffelse; han græd af Glæde med sit ene Øje — paa egne og en stor Familjes Vegne.

Vognen holdt for Døren, Kusken blev med Besvær stablet paa Bukken, Bønderne stod rundt og vrøvlede unødigt højrøstede, de to Englændere rejste sig under Kaleschen og raabte gnækkende: Hep, hep hurræ! og

saa kørte de fra Døren og op ad Bakken, alt hvad Hestene kunde trække. Bønderne stumlede ind i Krostuen igen, men Maleren var i Begejstringen stukken skraat op ad Brinken, hvor han stod og svingede med Huen og skingrede »Good save the queen!« ud i den mørke, blæsende Septembernat.

Ingen i Karup Kro tænkte den Aften synderligt over, at Maleren ikke kom tilbage. De soldede videre under stigende Larm, og deres forvirrede Hjærner sansede intet, som var Øjnene paa mér end et Par Skridts Afstand. Malerens Sanser var ogsaa stærkt omtaagede. Da han skulde ned af Skrænten, fik han gal Kurs og kom til forkert Side. Han asede over nogle side Enge, traadte et Par Gange pladask i nogle Dræningsgrøfter, kunde ikke orientere sig og befandt sig tilsidst klemt inde mellem to Arme af Aaen Det skræmmede ham imidlertid ikke, han stavrede blot lige til, tværs gennem det ene Aaløb, Vandet gik ham til midt paa Livet.

Bare videre, tænkte han, saa bliver det nok bedre med Vejen! Omsider naaede han da ogsaa oppe paa en Brink nogle krydsende Hjulspor, han fulgte paa maa og faa det ene af dem, og snart var han inde i Heden. Lyngrisene svirpede ham om Benene og var som Snarer for hans Fødder, flere Gange drattede han omkuld og bandede drøjt, inden han atter kom paa ret Køl. Men en Gang, han var kommen ud af Sporet og traadte akavet ned i et Hul ved en af de Tørvedoler, Bønderne sætter som Ejendomsskæl i den ensformige Lyngørken, faldt han saa haardt til Jorden, at han slog Baghovedet og fortumledes, saa han ikke straks kunde rejse sig igen. Det forekom ham, at han hvilede godt, det var saa

lunt at ligge med Hovedet nede i Lyngen, en sød Døsighed overmandede ham, han var ligeglad med det hele, sparkede umotiveret efter Dolen, der ragede en Alen over Lyngtoppene — saa snøvlede han en Visestump og var i dyb Slummer med det samme. Og Blæsten susede hen over ham og havde piskende Regnbyger i sit Følge, der dængede ham kraftigt til. Men han mærkede det ikke.

En Bonde i Studevogn, der var kørende til Alhedekroen ved Tyskebyen Havredal, fandt næste Dags Middag den sovende Maler i Hedestrøget mellem Kroen og Stendalsgaards Plantage. Han vækkede ham og fik ham paa Benene. Dyngvaad var han og skrækkelig forfrossen, han bævrede over hele Kroppen og kunde næppe støtte. Rusen var endnu ikke ganske sovet ud. Bonden, der ikke kunde faa et fornuftigt Ord af Maleren, fik ham lirket paa Vognen, hvor han straks faldt i Søvn. I Havredals Kro blev han læsset af, stadig sovende, Kromanden ruskede forgæves i ham og talte ham til baade paa tysk og dansk, lugtede saa til hans Aande og vidste straks Besked om Søvnens Aarsag. I Vidners Overværelse undersøgte han Menneskets Lommer, men fandt intet, der kunde give Oplysninger om Navn og Hjemsted. Derimod fandt han en Pung, og da han havde konstateret adskillige Penges Tilstedeværelse, lod han Maleren slæbe til et godt Gæstekammer. Her sov Maleren Dagen til Ende og Natten med. Tidlig om Morgenen fandt Kromanden ham vaagen og i hæftig Feber. Det blev værre op ad Dagen. Maleren fablede om, at han skulde til Tjele norden for

Viborg og hilse paa Marie Grubbe. Kromanden tænkte, det var hans Kæreste, og sagde til Konen, som stod hos, om hun kendte nogen af det Navn.

»Nej,« sagde hun. »Den stakkels Pige, der har saadan sølle Kæreste!« Og saa snøftede hun.

»Det er vist bedst, vi faar ham ad Viborg. Han maa ind paa Sygehuset. Det kan være, de kender noget til ham derinde.«

Konen mente det samme. Og saa blev der lavet til Kørsel.

Der maatte en lang Parlamenteren til, inden Sygehuset vilde tage mod Patienten. Han bare hostede og brækkede sig og kunde ingen Besked give.

»Hvad fejler han,« spurgte Kromanden, da Undersøgelsen var til Ende.

»Alkoholforgiftning og Lungebetændelse« blev der svaret.

Saa kørte Kromanden hjem — dødelig angst for sin egen slemme Hoste kombineret med en Næse i blaanende Højrødt.

En Ugestid efter fik Plantøren et Brev fra Maleren, skrevet noget vaklende med Blyant og dateret Viborg Sygehus. Han skrev, at han havde gennemgaaet en svær Sygdom og været nær ved at dø, men nu troede han, Faren var ovre, han havde det bedre med Feberen, det var kun endnu lidt trangt med at trække Vejret. Han vilde da bede Plantøren om Forladelse, fordi han saa brat var stukken af. Han kunde ikke gøre for det. Han havde saadan et sært Sind, og naar det kom over ham, at han vilde paa Farten, saa kunde han ikke stritte imod. Det var noget, der nok ogsaa havde ligget ved

hans Far, som han rigtignok aldrig havde kendt, efter det han var et uægte Barn.

Naar han nu snart blev skreven ud fra Sygehuset, skulde han sporenstregs drage ned til Plantøren og gøre Arbejdet færdig. Saa vilde han love at være støt ved sin Gerning og sidenhen se at forbedre sig — om det bare kunde lykkes . . . »For der er jo den forunderligste Trang i mig,« skrev han, »til lige med ét at stikke ad Heden«.

Plantøren havde ikke den bedste Tro til Maleren og hans Forsikringer. Han sad længe med Brevet i Haanden og tænkte paa, hvad Slagteren fra Herning havde fortalt om den tossede Malers Afstamning.

Nu vilde han overveje Sagen et Par Dages Tid, inden han svarede.

To Dage efter læste han i Herning Avis, at Malersvend Esper Thougaard var afgaaet ved Døden paa Viborg Sygehus. Hans Paarørende, der var den stedlige Skifteret ubekendte, indkaldtes til omgaaende at mælde sig, da Personen ellers som subsistensløs maatte være at begrave paa det offenliges Bekostning.

LIDT AF ET MENNESKELIV.

Vendsyssel, November.

Jydske Aas er som en Bjærgkæde, der hæver sig af fladt Land. Større Højdestrækning findes ikke i Danmark og i Vendsyssel ikke skønnere Egn. De knudrede Bakker, der er brune af Lyng, har deres Toppe kuplede med Kæmpehøje, og Lyngen er spættet af Bøgekrat og Egepurl og krybende Enebærbuske, mange Steder række ogsaa det flade Lands fede Agerjord en smal Kile, et bleggrønt Felt op i det magre Bakkesand.

Mellem Dronninglund og Voergaard, de to prægtige gamle Herregaarde i Strøget Sæby-Hjørring, er Aasen i vid Udstrækning skovklædt, det er den maleriske Storskov, under hvis Bakkehæld meget forløbent Folk har holdt til i lave Rønner. Endnu kan man herinde træffe Efterkommere af indvandret, ren Zigøjnerrace, indgiftet i Befolkningen. Dronninglund Pastorats Kirkebøger, som jeg i Fjor havde Lejlighed til at se, er Aarhundredet igennem fyldte med kendte Zigøjnernavne som Mundeling, Altenburg og Hertzberg.

I gamle Dage var Aasens vildsomme Højdedrag et sikkert Tilflugtssted ogsaa for professionelle Røvere, og helt op i vore Tider hænger der daarligt Ry ved visse Strøg af Aasen, navnlig den Del af Bakkegruppen, som ligger mellem Storskoven og Voergaards Granplantage og bærer det fra et nyligt stedfundet Drab kendte Navn Allerup Bakker.

Fra i Fjor Sommer husker jeg en Aften i Flauenskjold Kro. Det skumrede, og en halv Mils Vej borte lukkedes Horisonten af Allerup Bakkedraget, der laa henad Jorden som en Kæmpeslange, med Ryggens Bugtninger blaanende mørke mod en grønlig Himmelstribe.

Men i Aar laa Egnen taagesvøbt, Luften var lutter fint dryppende Væde, ingen Vegne kunde man se, ogsaa Aasen gemte sig i den graa Dis . . .

I Flauenskjold Kro svømmer Skænkestuebordet over med stedlige Avisers indgaaende Beretninger om det uhyggelige Drab i Allerup Bakker — med tilhørende moralske Forelæsninger over Boel-Hanne og hendes Slæng.

Boel-Hanne er ugift og har mange Børn og en Kæreste. Bette-Laurids er Kærestens Navn. Sammen med sine Kammerater »den enøjede« og »skævbenede Christen«, der har Tilhold hos deres to ugifte, men meget frugtbare Veninder Rytter-Stine og Spring-Tea, har han en Aften holdt Sviregilde i Boel-Hannes Brakke, og i overvættes Fuldskab har under et Skænderi uden for Hytten »den enøjede« haft det Uheld at slaa »den skævbenede« ihjel med et Flaskeskaar. Bette-Laurids

har i Tilgift givet den blødende Kammerat et velrettet Spark.

Da de omsider opdager, at Aanden er faret af Manden, hvad jo langtfra var tilsigtet, bærer de hans Lig ind til Boel-Hanne, lægger det paa hendes Seng, de gaar saa — som de brave Jyder de er — midt om Natten den lange Vej ind til Flauenskjold, lukker sig ind hos Landbetjenten, famler sig frem til Sovekammeret, vækker Øvrigheden og siger med Fatning:

»Vi har slaaet skævbenede Christen ihjel.«

Saa bliver de anholdte. Og det ganske Land alarmeres af stedlige Aviser, som finder Allerup Bakkefolkene, særlig Boel-Hanne, farlige for den offentlige Moral.

»Det er Løgn' det halve af det, der staar i Aviserne heroppe fra,« raaber Dyrlægen tværs over Vejen; han staar i en Port og skal til at kastrere en sølle Hund. Men Politibetjenten, der er Referenternes Kilde og ser paa Livet i Bakkerne fra Ordenshaandhæverens Standpunkt, hævder med Bestemthed, at der trænges til at ryddes godt ud i Allerup Bakker.

Den stedlige Menneskelæge maa indrømme, at han har syet adskillige flækkede Hoveder sammen, men det er ikke alene paa Allerup-Folk. Vendelboerne er jo i det hele en kraftig Race, og i hvert Sogn er der Karle, som kun finder et Marked vellykket, naar de har været i Haandgemæng og set Blodet flyde. Til dagligt Brug er de skikkelige nok. Ogsaa Allerup-Kæmperne.

— — Det var hen paa Formiddagen, da jeg naaede Allerup Bakker og hos Mølleejeren lige ved Kongevejen fik en lille otte Aars Pige med som Vejviser op til Boel-Hannes Hytte. Marie hed den lille Pige, hun var

rødkindet og lyshaaret og trippede hastigt i det lérede Vognspor, der førte over Lyngbrinken op til nogle skarpe Pløjeagre mellem Bakketoppene.

Marie tav først en Tid, men kom snart i Pludrehjørnet. Hun kendte alle Boel-Hannes og Rytter-Stines og Spring-Teas Børn ved Navn og Alder, hun fortalte om disse Børns daglige Tiggerfartet Sognet rundt som noget selvfølgeligt, der ikke undrede og næppe besværede Egnen. Man er jo paa Landet ikke kneben med at slaa en Slant Mælk i Tiggerspanden og samle Brødhumpler og Madrester sammen til Betlekurven. Ogsaa om Drabet fortalte hun, og alle de Voksnes Betragtninger over Bakkefolkenes Drik og Kæresterier kom hende af Munden i en pudsig lidenskabsløs Tone, saa jeg tydeligt forstod, at de nærmeste Naboer lod »de tre Gratier« regere med deres skævbenede og énøjede Venner, akkurat som Rakket selv fandt for godt.

»Dér bor Boel-Hanne,« sagde lille Marie ivrig og pegede paa et langt, lavt Hus, der laa i en skorpet Græsmark.

Vi gik derhen. Men der var Klinke for Døren og ingen hjemme. To Ruder var ude og halvt tilstoppet med gammelt Tøj. Jeg kiggede ind. Murstensgulvet var sirligt sandstrøet, to dobbelte Senge bagest i Stuen var pænt opredte og dækkede med forvaskede Shirtingstæpper. En sort Kat gjorde sig det mageligt paa den ene Sengs Hovedgærde. Udvendig var Huset hverken værre eller bedre end mange lignende Bondehjem, hvor ogsaa hæderligt Folk sidder hen. Taget var hullet hist og her, i den ene Halvdel, Staldenden af Huset, var Lérstensfyldingen et Par Steder borte, og alene Træværket

holdt Væggene sammen, men Rummet indenfor var unyttet, Boel-Hanne havde hverken Ko eller So.

En Sæby-Journalist, hvis Skildring af Huset jeg netop havde læst, gav det grelleste Billede af Boel-Hannes Vaaning. Han saa' kun Smuds og Uhygge og lugtede immer Brændevin. Da han tilsidst ikke havde mere skrap Farve i Krukken, endte han i den udhulede Frase, at hans Pen ikke formaaede at beskrive Hyttens skidne Elendighed ... Nej, det tror Pokker! For Overdrivelsens Kunst er vanskelig. Men vanskeligere endnu er Sandhedens! Der glider os nemmest i Pennen det meget traditionelle Godtkøbs-Bavl om baade Konge og Stodder, som andre har sagt og skrevet de tusinde Gange før os. Der skal en Række kraftige Tag i sig selv for at blive Traditions-Opfattelsen kvit og lære at dykke dybere ned efter det personligt sande Syn paa Tingene.

Hos en ynkelig fattig Nabofamilje erfarede lille Marie og jeg, at Boel-Hanne var henne hos Skrædderens ved Kongevejen for at faa syet »en lidt« paa Maskine. Lille Marie var ikke træt endnu, forsikrede hun, og saa satte vi tværs over Lyngbakkerne. Men vaadt var der i den høje Lyng og det dybe Hungermos, op og ned gik vor Vej, og over den klunkende Bæk i Dalen maatte vi vade paa Tæerne, medens Vandet trængte oven ind i Støvlerne, og det svuppede lydeligt efter hvert Skridt, vi tog i den plørede Bund langs Bækkeløbet. Marie klarede sig bedst, hun havde Træsko og kunde paa en egen, rap Maade vende deres spidse Snuder i Vejret, saa Vandet silede ud.

Det forekom mig tit, at vi gjorde unødig store Sving rundt i Bakkerne for at naa ned til Kongevejen.

Den lille lyshaarede Marie skulde da vel aldrig være i Ledtog med Allerups værste Røverbanditter, til hvis Huler hun lokkede velklædte Fremmedfolk, naar hun rigtig havde faaet dem vildledte i Lyngbjærgene. Jeg maatte smile ved denne ægte romantisk-traditionelle Tanke. Jeg vidste jo saa godt som nogen, at et fredeligt Menneske kan gaa uskadt ind og ud overalt i jydske Hjem. Røvertiden er forbi nu — desværre! Alt er saa tamt og blegt nu. Jeg har i Fjor vandret paa mine Bén halvandet Hundrede Mil Jylland rundt og siddet i mangt et udskreget Rakkerhjem uden at lide anden Tort end den Mavepine, der følger med at maatte drikke et Par stive Kaffepunse af skidne Kopper, og saa en rent forbigaaende Kløe i Kroppen efter Natteleje i Hyttens malpropre, uldentvaars Dyner. Nej — de store Drifter er kuede i Menneskene nu om Dage. Et saa gevaldigt Slag som det, den énøjede og Bette-Laurids forleden gav skævbenede Christen ved Boel-Hannes Hytte, er saa sjælden en Oplivelse, at det brager længe efter Landet over, og alle moralske Penne farer spaltelangt ud efter de Forvorpne og vil have Hulerne ryddede og Bolt og Jærn og anden retslig Grumhed anvendt over hele Linjen.

Dem om det! Jeg vil hellere sidde en halv Dags Tid i Hytten og snakke jævnt og gammelt med et Skumpelskud som Boel-Hanne og af hendes egen, maaske usandfærdige Mund høre hendes Grunde for den farverige Livsførelse, der nu gør hende berømt, end gaa Politiet i Næringen og optage Rapport over alle Vedkommende, der »fremstaar for Protokollen og, formanet til Sandhed«, fortæller alle de kanoniserede Trivialiteter,

som Godtfolk med deres paa det Tørre altid véd at sige Stymperne paa, der lever lidt »til en Side«.

Lille Marie var ganske stakaandet af Ivrighed efter at underholde mig den halve Time, det tog at naa det vindskæve, halvt sammensunkne Skrædderhus ved Kongevejen. Drabet og Boel-Hannes Unger var forlængst ude af hendes Tanker, hendes brave, lille Hjærne tumlede alene med Salmevers og Lærebogsramser, som hun plaprede fra sig med en beundringsværdig Mangel paa Forstaaelse, paa det at »den fremmede Mand« rigtig kunde erfare, hvilken uhyre Lærdom den stedlige Landsbyskole ydede om alle de nyttige Ting, »der ikke er af denne Verden«. Havde bare lille Marie ogsaa kendt lidt til Blomsterne i Heden, Fuglen, der skreg over vore Hoveder, Landet, hvori hun boede, Livet, hun skulde leve, men — selvfølgelig! — »søger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skulle og alle disse Ting tillægges Eder!« Jo-jo — men hvornaar! Boel-Hannes Børn blev ogsaa proppet med Kristendom, men de havde saagu' stadig haft det skralt med denne Verdens Føde, derfor tiggede de, og saa blev Moderen »mældt« af venligt sindede Sjæle, og hun fik simpelt Fængsel og kom paa »Tvangen«, medens Børnene sad ene hjemme med kogte Kartofler og Méldyppelse. Og alle hæderlige Mennesker ynkede hendes Børn for deres truede Morals Skyld og lovede dem mere Skolegang og Kristendom og Skænd af Fattigforstanderen, men det bedste, de kunde have gjort, at tage dem til sig som deres egne, det lod de være.

Den menneskelige Komedie er dog evig den

samme guddommelige Legen-Blindebuk med tykke, forlorne Alménbegreber!

Men det var Boel-Hanne!

Inde hos Skrædderens sad hun, da lille Marie og jeg traadte ind. Jeg kendte hende straks i Flokken, hun havde mørke Ilderøjne, der sad som paa Lur og udtrykte saadan noget som: Naa, nu Kløerne frem! Der er én af de Bladsmørere. Nu er du om en Hals igen!

»Goddag,« sagde lille Marie og jeg og satte os, hvor der blev gjort Plads bedst som det snævre Rum tillod. Tre Mandfolk sad og drak Brændevins-Puns ved Bordet. Tre smaa Trip-Trap Drenge stod hos, og saa var der Skrædderkonen og Boel-Hanne, som begge stod op, nysgærrige og ventende.

»Ja, saa Farvel,« sagde jeg til min lille Vejviser og belønnede hende med Bolscher og Chokolade og en blank Skilling. Hendes vandede Øjne straalede, og hun gik straks og glemte af Glæde rent at sige Farvel.

De tre Drenge stod med forslugne Øjne og drævende Munde.

»Nu kommer Turen til Jer,« sagde jeg og delte ud af de Godter, jeg altid har i Lommen paa saadanne Ture. Det er jo Vejen til Forældrenes Hjærter.

Drengene flygtede øjeblikkelig udendørs med Byttet — ligesom Hundehvalpe, der søger det længst mulige bort for at gnaske uforstyrret.

»De er saa Boel-Hanne fra Bakkerne, kan jeg tænke.«

Jo, det var hun da. Om jeg vilde hende noget? Hun var skarp i Mælet.

»Naa-aa, saamænd,« svarede jeg sindigt, »om det kunde byde sig, vilde jeg jo nok passiare lidt med hende. Jeg vilde hende ellers noget ondt. Bare snakke lidt om, hvordan hun havde det.«

Saa sad vi lidt og tav allesammen rigtig venskabeligt.

»Skaal,« sagde Manden i Huset og bød mig en tillavet Puns. Der var Brændevin til Randen. Han undte mig det godt. Det kneb, men jeg slugte den. Og saa var den gode Forstaaelse etableret. Vi sagde ikke noget videre, men havde det jævnt hyggeligt.

»Det kan være, vi skal gaa hjem til mig selv,« spurgte Boel-Hanne længe efter.

»Saa snakker vi maaske bedre sammen,« sagde jeg.

Boel-Hanne tog sit Tørklæde om Hovedet.

»Saa kommer A en anden go' Dag og læner di' Symaskine,« sagde hun til Skrædderkonen.

»Vær' saague,« nikkede Konen.

»Ja-ja, Farvel og Tak da,« sagde Boel-Hanne og jeg. Og saa gik vi. Jeg lod en Kage Chokolade blive til Skrædderkonen.

»Ih nej da! Jøsses Kos! Det er endda en svær Stød, siden A sidst smagt' Chokolade.« Og ud af Døren rakte hun sig og nikkede og brød saa den halve Kage af og bød Boel-Hanne den.

»Skal A ha' den,« sagde Boel-Hanne henrykt og taknemmelig.

»Nej, De skal ikke,« sagde jeg. »Her er en anden til Dem.«

»Bitte Søn,« raabte Boel-Hanne glad efter en otte-ni Aars Purk, en af de tre Drenge, jeg havde troet var Skrædderens allesammen. Han stod midt ude paa Vejen

og aad Brystsukker med hele Ansigtet men kom nu lydigt løbende hen til Moderen.

»Den fremmede Mand skal med os hjem,« sagde hun.

Saa fulgtes vi ad alle tre. Folk ved Vejen kiggede langt og maabende efter os. En Mursvend ved et nyt Hus smilte og tænkte vel sit. Men Boel-Hanne førte uanfægtet an gennem baade tykt og tyndt og sødt og surt, og en Genvej vidste hun mellem Bakkerne, saa vi hurtigere, end jeg havde ventet, stod ved hendes Hus. Hun bevægede sig som hjemmevant mellem alle de indfiltrede Bakker — ikke usikkert, som lille Marie, der var et Barn af det fede, flade Agerland. Boel-Hanne hørte de vildsomme Lyngbakker til.

»Her er kønt,« udbrød jeg en Gang.

»Hu-ha, nej,« sagde hun og skuttede sig. »A vild' endda heller' end gærne være de Bakker kvit, men A har jo nu' Forsørgels' a' æ Sogn, A faar 5 Kroner hver Vintermaaned og maa blive, hvor A er. Og 2 Kroner koster mi' Huslej' mig hver eneste Maaned Aaret rundt.«

»Hvordan bjærger De da Livet?«

»Saa har A jo nov'en Børn'peng' for dem to mindste Stumlinger. Og A lod jo og somme Tider dem Smaa gaa til go' Mennesker. Men nu er det forbi. Det er bleven mig forbøj'en. Og Bette-Laurids sidder i Sæby Arrest, han var helsen en godt Menneske for vi andre, nær han var ædru.«

Det var de første Ord om Drabssagen.

»Ja, det var jo en kedelig Historie med det Slagsmaal,« indskød jeg.

»Saa møj sørgelig, ja! Fuld' var de jo alle tre, og forlig's ku' de et'. Nu er de i Fortræd for'et.«

Oppe ved Huset forklarede hun mig uopfordret omstændelig, hvorledes Drabet var gaaet for sig.

»Ja, en anden én har jo og' si' Skyld i det, som skete,« sagde hun. Hun syntes ikke synderlig bevæget over Drabet, snarest ærgerlig paa sig selv og sagde, da vi naaede hen til Husdøren: »A skuld' jo et' ha' holdt Ka'lfolk ved mig. Det har altid været mi' Ulykke. Men alle saa har vi jo Fejler, og A har mine, men A har da et' alle Fejler, saadan som de skriver om mig i æ Aviser . . . A holder a' Laurids, og A holder a' mi' Børn, og det vil A blive ved med.«

Inde i Stuen bød hun mig venligt til Sæde, og da hun havde faaet sin naturlige Nysgærrighed angaaende min Person tilfredsstillet derhen, at jeg var en tilfældigt Tilrejsende, som havde læst om hende i Bladene og nu gærne vilde snakke lidt med hende om hendes Tilværelse, lod hun snart Munden løbe om baade løst og fast. Hun gjorde sig ikke selv til nogen Engel, men syntes dog, at Folk gjorde Synd mod hende ved altid at tale hende haardt til og snakke ondt om hende til dem, der skrev i Bladene. Hun var bange for at komme i Fattiggaarden nu eller paa »Tvangen«, og hun spurgte tit, om jeg troede, de kunde »sætte« hende, fordi Laurids havde haft sit Tilhold hos hende. For det værste af alt var dog, om de ikke lod hende være »paa Friheds Fod«.

Hendes magre Person saa' ud til at have udstaaet meget Savn og mange Lidelser. Brystet var fladt, Ansigtet gustent, i Øjnene alene, de smaa brune, ilderagtige Øjne, var der et spillende Liv. Hun kunde godt være falden efter en Zigøjner eller Hjemme-Tater, men

jeg kunde intet faa oplyst, der bekræftede denne min Formodning. Hun var 44 Aar nu og havde fem uægte Børn med tre forskellige Fædre. Det fortalte hun selv ugenért, men ogsaa uden Frækhed. »Og saa var A i Fjor Efteraar »paa Veje« med Bette-Laurids,« føjede hun til. »Men det drev over. Det er derfor, A er saa svækket nu.«

»Hvor gammel er da Laurids?«

»Ja, hva', han er vel 24 Aar.«

»Og hvor længe har I holdt sammen?«

»Aa, en tre Aars Tid, tænker A — saa'en med Mellemrum!«

Lidt efter sagde hun:

»De skriger allesammen paa i Aviserne, at hvis vi endelig et' ka' vær' fra hverandre, Laurids og mig, saa ku' vi jo gifte vos. Men saa mister A jo mi' Børn'-peng' — og Laurids er jo saa ustadig a' sig . . . Aa, A havde endda saa inderlig haabet at faa ham og se inde ved Forhøret i Sæby den anden Dag. Men A var alene for. Men han loved' mig den Aften, de havde slav'en skævbenede Christen ihjel, og de gik ind til Flauenskjold og mældre sig selv, te han vilde søge mig op og holde sig til mig, aldrig saa snart han slap paa Friheds Fod igen . . Men nu siden ætter har A egentlig lovet mig selv, te A aldrig vil huse nogen Mandfolk mér.«

»Heller ikke Laurids?«

»Ja, hva', det varer jo kanske mange Aar, inden han kommer ud igen, og saa er A val for gammel for ham.«

I det samme vender hun sig til Drengen og spørger, om han helst vil have, at Laurids ikke kommer igen.

»Nej,« siger Drengen bestemt. »Laurids er saa gæv for mig.«

»Ja,« fortsætter Boel-Hanne, »baade ham og Tøsen, hun er henne i Skolen nu, de græd saamænd i Foraaret, da A sagde, A et' vild' ta' Laurids til mig igen, naar han kom ud a' Kongens Tjenest'.«

Boel-Hanne vil endelig have, jeg skal drikke Kaffe. Hun vil da saa gærne byde mig »no'vet a' en Slav«. Jeg gaar ind paa Kaffen, og frem af et Væggeskab tager hun et lille Kræmmerhus med brændte Bønner, som hun maler i en deminutiv Mølle. I det tilstødende Køkkenrum gør hun Ild, og da Lyngtørven ikke rigtig vil fænge, henter hun to Gange en Visk Halm af begge Sengene og stikker til Ilden. Og saa sætter hun Drengen til at puste.

»Ja, hér laa han Lig, skævbenede Christen,« siger hun og peger paa den ene Seng. »Han laa der til den anden Dags Aften. Vi turde ikke ha' Ild i Bilæggeren herinde, A var ræd, te Christen saa et' ku' holde til'et og ligge aaben saa længe.«

Ude fra Køkkenet lyder Drengens energiske Pusten. Lidt efter kommer han ind med Øjnene taaredrivende af skarp Røg.

»Nu flunker den,« siger han straalende.

Snart staar Kaffen paa Bordet. Kopperne til mig er med Guldrand og omhyggelig tørte af i en Forklædesnip. Til Dug faar jeg et lille, propert hvidt Lommetørklæde.

»Aa, vær nu saa god og forsyn Dem,« siger Boel-Hanne og knækker hvidt Sukker til mig. »Men vi har nok ingen Ske. Den er laant ud.«

Kaffen er al Ære værd, og da den virkelig smager mig og hun presser, drikker jeg endnu en Kop. Drengen drikker ogsaa to Kopper Kaffe, og da han er færdig, tager Moderen hans Kop og skænker til sig selv.

»Børnene de trænger jo mest og vil saa nødig vente,« siger hun af et varmt Moderhjærte.

Og da hun har Kaffen drukket og ikke kan faa presset mér i mig, sætter hun sig hen med den probert holdte Dreng ved Haanden og giver sig til at fortælle om sine unge Dage, om sit hele sure Liv.

»Den første Gang, A kom hjem fra mi' Tjenest' og var frugtsommelig, da var A 21 Aar. Det kneb at faa det sagt til de Gamle. A sku' værs'go' ta' en ny Kondition, sagde mi' Mor. Det kan A et', sagde A, for saadan og saadan hænger 'et sammen. Saa skuld' ogsaa Døvlen slaa dig, sagde mi' Stedfar. A fløv ham om hans Hals. Men lige lidt hjalp det. Ud a' Huset skulde A og det pludselig.«

Saa fik A mi' Klæder samlet sammen og tog over til æ Kaal hans Hjem. Derovre var de et' ved en mild Sind lige straks. Men det bedrede sig, da æ Søn kom hjem og sagde sig god for mig. Dér blev A saa en Stød og fik en Barn til med ham.

Nu skuld' vi jo snart hold' Bryllup, mente A.

Men han trak hen paa'et.

Og saa en skønne Dag, saa stiller han i æ Stue og holder en Hus, te nu vild' han være mig kvit. Han tog hele Magten fra hans Forældre, og A maatte rejse og fik først bagætter gjort den Akkord paa en Styk Papir, at A skuld' ha' 16 Kroner aarlig til hver Barn.

Men han var skidt til hans Betaling. Og en Gang maat' A ned paa den store Gaard, hvor han tjente for Forkarl.

»Det var dig, A vil ha' en Ord med,« siger A, da A kommer ind i æ Folkestue, hvor han sidder til Unden med baade Karle og Piger.

»Er'et Peng',« raaber han op og tager straks 6 Kroner af si' Pung og kyler dem hen ad æ Bord.

»Ja-ja, skal vi ta'et paa den Maade, saa maa A ha' 10 Kroner til,« svarer saa A.

»De er hér,« siger saa pludselig den af Pigerne, der sad næst ved mi' gammel Kærrest'. Hun henter straks en Seddel og flyr den til ham.

»Ka' A laan'en?« spørger han, ildende rød i hans Hoved.

Og saa svarer hun og ser ham skarpt an, at, hvisomensti' det blev, dem imellem, som de to had' snakket, saa skuld' han ingen Peng' huske paa, men hvis et', saa had' han og betale dem tilbage hver'enste Øre.

Ja, ja, tænkte A, det er altsaa hinner, der har stukken mig ud. Og saa gik A og had' nær glemt æ Tikroneseddel.

Hun fik ellers sidenhen en ilde Liv, den sølle Pige, da hun blev gift med ham, æ Klør. Han tumled og drak og tæsked hin, og de kom i en syndig Borg og Gæld og gik tilsidst fra det hele. Æ Peng' til vor to Børn ku' han aldrig rede ud, han »sad« dem a' i Sæby, og saa en Dag, da A hørte, te Konen var syg, saa rev A mi' Akkordpapir paa de to Gange 16 Kroner i Splinter og sendte hinner Lapperne med den Besked, at nu skuld' A da aldrig kræv' Pengene mér. For i det

samme var den ældste af vores to Børn, en Pige, bleven blind a' Kertler og kom til Forsørgels' paa Institutet i København. Og A var saa forknyt og ligeglad med det hele.

Saa tured' A om en Tid i mange haard' Konditioner. Og saa blev A da frugtsommelig igen. Det var med en Kaal, A tjente i Gaarde sammen med. En Helvedes Negl! A nedkom den 27. Marts, en anden Pige paa samme Sted nedkom den 6. April, og en tredje Pige i samme Sogn nedkom den 12. April. I samme Aar. Og ved samme Kaal. Og valskabt Børn alle tre. Han var en himmelsk Hund, var han! . . . . Den ene Pige købte han fra sig for 300 Kroner kontant, med den anden rømte han til Amerika, og mig lod han sidde.

Saa var'et, te A en Gang fik Tjenest' som Husbestyrerinde ved en Enkemand. Han var en grim Styk Slog og aldrig til og stil' tilfreds. Allyv'vel fik A ætterhaands to Børn med ham, de to sidst', æ Pige og ham, æ Dreng her. Gifte sig med ham vild' A et', han var for ring', og betal' for sig, det kund' han da endelig ogsaa. Han maa ud med 40 Kroner aarlig til hver af dem to Smaa.

Ja — saa var'et, A sat' mig ned i en Lejehus for mig selv her i æ Bakker og maat' ty til æ Sogn. Og nu smider de mig fra den jen' Hytte til den anden. Det er krageme' en stræng Liv, skal A lov!

Bette-Laurids har hjulpen mig de tre sidst' Aar, saa godt han har kunnet. Han kom med hans Peng', naar han had' fortjent en lidt, og A gemt altid nov'en a' dem hen, for nær den enøjede Jørgen Kristian og den

skævbenede Christen kom, saa fik de Laurids med paa Svir, og saa blev han henne i mange Tider og kom siden ætter tilbage i en ussel Forfatning. Han var uægte Barn, født op a' æ Sogn, og had' hverken nær eller fjærn og hold' sig til — andre end som mig. Og A mente ham det godt, det Skrog.

Nu til Jul er'et tre Aar siden, han flyttede til mig.

Det var en tredje Juledag. A var ude omkring og bjærge lidt til Huse. Da A henad Aften kommer hjem, siger æ Børn, te Bette-Laurids har været her tre Gange den samme Dag og spurgt ætter mig. Vi had' et' talt sammen i mange Aar og kendt' bare hverandre fra den Tid, vi tjente i Gaarde sammen. Da var han kanskesen kun en 16-17 Aar, og han kom til og drikke allerede den Gang, kan A godt hov', for han maat' et' faa æ Dætter i Gaarden, endda hun nok selv vild'.

Nu had' han haft Plads paa en Gaard i Nabolaget til Bakkerne siden November, men var kommen væk i Julen for hans Tumleri si' Skyld.

Li'som vi sidder ved vor Nædder, saa kommer Laurids igen, for fjerde Gang den Dag.

Om A ku' kend' ham.

Jov-jov, det ku' A da nok.

Saadan snakked vi jo, og det blev saa til, at han aad Nædder med. Han var saa flink ved æ Børn og ellers gjæv nok og snakke med.

Det blev sildedavs, da han skuld' afsted. A fulgt ham uden æ Dør, det var saa knagende mørk, og Bette-Laurids hans ene Øje var jo bleven blind i Slagsmaal engang, og med den anden saa' han ikke heller

allerbedst, saa han sagde, te han vanskelig nok ku' find' til Flauenskjold Kro.

Ja, saa mente A, te A ku' følles med ham til Kongevejen.

Nej, saa vild' han da saa møj heller blive ved vos, han var tilfreds, om han skuld' ligge saa lang, han var, i hans Klæder paa æ Stengulv, bare han maat' blive.

Det ku' A da aldrig faa over mi' Sind og afslaa ham. Og saa kom vi ind igen og sad og snakked'. Og æ Børn gik i Seng og sov. Og Laurids og mig vi snakked' endda. Og tilsidst snakked' vi saa'en, te han blev ved mig — saa'en med det sam'. Og baade Nætter og Dage blev han baade den Gang og siden ætter, naar han selv tøt' om'et . . . Og er A for mig selv, naar han kommer paa Friheds Fod, ja saa gir A ham val Husly igen . . .

Men Folk ka' jo et' taale, te han æder a' vor sammentiggede Brød, naar han gaar her og er uden Arbejd'.

Og saa skuld' Folk bare vide, hvor go' han som'sind' er ved mig. Vinterdage staar han ude i æ Snedriver og hugger Bøgeris til vor Ilding . . . Aa, A véd snart et', hu'dan A ska' undvær' ham nu til Vinter . . .«

Der var gaaet et Par Timer i Boel-Hannes Hytte. Jeg maatte bryde op nu. Netop som jeg skulde af Sted, holdt et Sogneraadsmedlem udenfor med en Vogn. Han skulde hente den dræbte Christens Klæder. De hang paa Muren under Tagskægget.

»Er han begravet,« spurgte Boel-Hanne. »For

Spring-Tea er nok paa Voergaard i Dag ætter en Trækors til ham.«

»Nej, — endnu et',« svarede Sogneraadsmedlemmet.

»Hva' nu med mig?« frittede hun i Uro. »Ska' A sættes.«

Sogneraadsmedlemmet svarede mut hen i Vejret, at der skeede nok det, der skulde ske.

Saa kørte han.

Og bort gik jeg — ned mellem de brune, taagesvøbte Bakker, forbi Rytter-Stines lillebitte, nette Hus under Brinken. Her var ingen hjemme. Saa gik jeg videre til Flauenskjold.

»Fik De saa Boel-Hanne i Tale,« spurgte Kromanden, da jeg kom hjem.

»Var hun saa slem, som det lyder?« spurgte han igen.

»Hun er kanske bedre end sit Rygte,« vedblev Kromanden. »Maaske god og ond i Flæng som alle vi andre.«

»Hun er et Menneske!« svarede jeg.

INDHOLD

(Af denne Samling Fortællinger og Skitser, der er skreven i Aarene 1895—1900, har enkelte tidligere været trykt, navnlig i »Illustreret Tidende«.)

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG

TATERE

SKUESPIL I TO AKTER

AF

L. MYLIUS-ERICHSEN

Udkommen 1898. *Pris 2 Kr.*

P. L. skriver i »**Politiken**«: »»Tatere« er et Interiørskuespil. Det foregaar i en vestjydsk Hedekro, og det er om denne Kros Befolkning og Gæster, Skuespillet drejer sig. Hr. Mylius-Erichsen skildrer en Række Typer, som er overordentlig karakteristiske og morsomme. Bønder og Vagabonder og Markedsgøglere er det, som præsenteres — et broget Skue af forkomne, forsjoflede og fordrukne Kumpaner, der drikker sammen, snyder hinanden, kommer i Totterne paa hinanden — og er enige om at føle sig som Overklasse overfor de skikkelige, jagede Tatere. Der er i denne Modsætning baade Satire og dramatisk Nerve. »Tatere«s Personer grupperes fortrinligt. »Tatere« røber et friskt og ejendommeligt Lune. Hr. Mylius-Erichsen er en ypperlig Betragter. Han har med megen humoristisk Sans beluret sine Personer. Han kender deres hele Liv, deres Vaner og deres Klædedragt og deres Sprog. Navnlig det sidste. Han har alle Gloser og karakteristiske Vendinger paa rede Haand saa godt som nogen. Hans Landevejsvagabonder vilde ikke paa nogen Maade give tabt overfor Hans Peter Egeskov eller Kristian Vesterbro, hvis det skulde komme til en Diskussion mellem de Herrer. Disse Figurer er lutter ypperlige Roller. Der er ingen Tvivl om, at Hr. Mylius-Erichsen har særlige Evner til at skrive danske Folkeskuespil ... Skuespillet giver uomtvistelige Beviser paa Talent, og det skildrer en Række nye jydske Typer. Det er interessant, at den jydske Hede nu, halvthundrede Aar efter Blichers Død, befolkes med nye Skikkelser.«

H. L. i »Aftenbladet«:

»Læsningen (af »Tatere«) bekræfter ganske det Indtryk, man fik ved Opførelsen, kun at man maaske i endnu højere Grad imponeres af den Nøjagtighed, hvormed Forf. har taget alle Landevejens farende Svende paa Kornet.«

»Ribe Amtstidende« skriver:

»Folk paa disse Egne vil med fuldt Udbytte kunne baade følge og forstaa Dialekt-Dialogen og alle Sprogets Finesser. Personerne i Stykket er tagne lige paa Kornet, og de enkelte Repliker er af stor og karakteristisk Virkning; man mærker, at Forf. er hjemme her ude paa disse Egne, og at han nøje har studeret i Livet.«

Red. H. A. Poulsen i »Ringkøbing Amts Avis«:

»Alle de Jyder, der ere jydske Patrioter, bør læse Mylius-Erichsens Bog (Tatere), hvis Æmne er ganske specielt jydsk, og hvis Personer er i høj Grad typiske. Hertil kommer, at Forf. er den første, der har haft Mod til at føre jydske Bønder og jydsk Sprog op paa en Hovedstadsscene (Folketeatret). Der er da al Grund til at ønske den unge Forf. til Lykke, og for os Vestjyder er der al Grund til at ønske, at han ogsaa i Fremtiden vil lade sin Produktion spænde over det Felt, hvor han sikkert er bedst hjemme: Vestjyllands Folkeliv og Sprog.«

»Esbjerg Avis«:

»»Tatere« er i mange Maader et dygtigt Arbejde. Vi tror, at Bogen i særlig Grad vil tiltale Vestjyder, de vil bedst forstaa ikke alene dets Sprog, men ogsaa dets Stemning; men »Tatere« kan iøvrigt anbefales enhver, der kræver mere af en Bog end en Times let Adspredelse.«

»Agrardagbladet«:

»Det lille Skuespil, der straks ved sin første Opførelse gjorde saa megen Lykke — virker med en Sanddruhed og et Liv, som er højst fornøjeligt. Det jydske Sprog virker med hele den fyndige, enkle Kraft, der er det givet. »Tatere« fortjener at læses rundt om i Landet, hvor der er Sans for god Virkelighedsskildring.«

Antonius i »Lolland-Falsters Stiftstidende«:

»Hr. Mylius-Erichsen har vist, at han baade kan skildre Mennesker og har et Pulsslag, der banker med den rette Hast.«

